



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulspjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun

Tillaga

Maí 2010

Tillagan er einnig á vefnum:
www.alta.is/vj
eða
<https://sites.google.com/a/alta.is/vj>

(Ath: Þetta skjal er útprentun á vefnum og lýtur þeim lögmálum
umbrots og útlits sem eiga við hann)

alta



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun

 Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Verndarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

Ávarp formanns stjórnar

Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs markar söguleg tímamót í fleiri en einum skilningi.

Hér er á ferðinni vegvísir um þróun Vatnajökulsþjóðgarðs, stærsta náttúruverndarverkefnis Íslendinga til þessa. Áætlunin felur í sér stefnu og markmið þjóðgarðsins, leiðarljós hans og framtíðarsýn. Í henni er tilgreint hvaða svæði beri að vernda, hvert verndargildi þeirra sé og hvernig eigi að tryggja vernd þeirra og viðhald til framtíðar. Stjórnunar- og verndaráætlun felur einnig í sér markmið um uppbyggingu innviða Vatnajökulsþjóðgarðs, samgönguleiða og þjónustu, rannsóknir og vöktun. Hún fjallar um hlutverk þjóðgarðsins sem aflvaka í byggða- og atvinnumálum og undirstrikar mikilvægi náinnar samvinnu við sveitarfélög og alla aðra sem bera framtíð þjóðgarðsins fyrir brjósti og hafa hagsmunir af tilvist hans.

Útgáfa Stjórnunar- og verndaráætlunar Vatnajökulsþjóðgarðs er einnig tímamótaáfangi í merkilegri lýðræðislegri tilraun – tilraun sem ég hygg að eigi ekki sinn líka á Íslandi. Þjóðgarðurinn er samvinnuverkefni ríkis og átta sveitarfélaga, landeigenda og fjölda annarra hagsmunaaðila. Að stjórn hans og stefnumótun koma með beinum hætti liðlega fjórutíu manns, fulltrúar í svæðisráðunum fjórum og yfirstjórn. Þá er ótalið starfsfólk garðsins: framkvæmdastjóri, þjóðgarðsverðir og aðrir starfsmenn. Allir þessir aðilar hafa komið að gerð áætlunarinnar og samráð að auki verið haft við mikinn fjölda annarra – sveitarstjórnarmenn, sérfræðinga, fulltrúa stofnana og hagsmunasamtaka. Ekki hafa allir alltaf verið sammála um hvert skuli stefna og hvað beri að gera – eða ekki, enda ríkir hagsmunir í húfi. Lýðræðið er flókið fyrirbæri sem felur það í sér að menn togast á áður en niðurstaða fæst.

Áætlunin hvílir á fjórum stöðum, tillögum svæðisráðanna fjögurra að verndaráætlun viðkomandi svæða sem unnar voru af sérfræðingum Náttúrustofu Norðausturlands, Náttúrustofu Austurlands og Háskólasetursins á Höfn í Hornafirði. Þær hafa síðan verið samþættar af ráðgjöfum Alta í það plagg sem hér um ræðir, Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs. Hún er samþykkt af stjórn og hlýtur staðfestingu umhverfisráðherra. Tillögumarm fjórar halda eftir sem áður gildi sínu sem mikil grundvallarrit, hafsþór upplýsinga um náttúrufar og lífríki þjóðgarðsins, sem og tillagna að aðgerðaráætlun næstu ára. Sem slíkar munu þær nýtast stjórnendum þjóðgarðsins um langa framtíð.

Loks eru það mikilvæg tímamót í sögu Vatnajökulsþjóðgarðs að fyrsta Stjórnunar- og verndaráætlun hans skuli tilbúin. Ef til vill má segja að þjóðgarðurinn hafi nú slitið barnsskónum – nokkuð löng meðganga að baki og upphafsárin sömuleiðis. Grunnur hefur verið lagður og stefnan farin að skýrast.

Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs er lifandi plagg: allt í senn vegvísir, ferli og stjórtæki. Megi hún nýtast okkur og landinu okkar sem best.

Anna Kristín Ólafsdóttir



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun

 Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkn þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdar svæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itafœni

1 Inngangur

Tilgangur Stjórnunar- og verndaráætlunar

Stjórnunar- og verndaráætlun fyrir Vatnajökulsþjóðgarð er sett fram í samræmi við ákvæði laga um Vatnajökulsþjóðgarð nr. 60/2007 og reglugerð um Vatnajökulsþjóðgarð nr. 608/2008, með síðari breytingu.

Stjórnunar- og verndaráætlun er eitt meginstjórnartæki þjóðgarðsins og verkfæri til stefnumótunar, eins og segir í greinargerð með frumvarpi til laga um Vatnajökulsþjóðgarð. Henni er samkvæmt því ætlað að vera stefnumótandi áætlun sem stjórnendur Vatnajökulsþjóðgarðs styðjast við þegar ákvarðanir um stjórnun og skipulag þjóðgarðsins eru teknar.

Í áætluninni er sett fram stefna um Vatnajökulsþjóðgarð, náttúruvernd, útivist og byggðapróun. Stefnan var mótuð í samráði við fjölmarga hagsmunaaðila. Hún snertir á ótal atriðum sem snúa að verndun og nýtingu gæða þjóðgarðsins. Einnig gerir stefnan því skil hvernig nýta megir sem best tækifærin sem verða til vegna stofnunar þjóðgarðsins; styrkja það sem fyrir er en jafnframt skapa ný. Stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs ákvað, í samráði við umhverfisráðuneytið, að láta heiti áætlunarinnar endurspeglar þessa víðu skírskotun hennar og kalla hana Stjórnunar- og verndaráætlun, í stað vemdaráætlunar, eins og lögin gera ráð fyrir. Heitið Stjórnunar- og verndaráætlun er því hér eftir notað, einnig þegar vísað er í fyrirmæli laga og reglugerðar, þar sem vísað er til „vemdaráætlunar“.

Áætluninni er ekki einungis ætlað að styðja stjórnendur þjóðgarðsins í störfum sínum, heldur einnig að endurspeglar sameiginlegar væntingar og áform þeirra sem koma að fjölbreyttri starfsemi, útivist eða eiga aðra hagsmuni á starfssvæði þjóðgarðsins. Markmið áætlunarinnar eru sett fram með það í huga að stjórnendur þjóðgarðsins og aðrir opinberir aðilar nái sem best að uppfylla skyldur sínar en geti jafnframt með aðgerðum sínum, stjórnun og verklagi stutt aðra aðila við að ná markmiðum sínum, til hagsbóta fyrir starfsemi í þjóðgarðinum og á nærliggjandi svæðum. Áætlunin er mótuð í nánu samráði við fjölmarga aðila og einungis með áframlhaldandi góðu samstarfi þeirra verður unnt að gera framtíðarsýnina um þjóðargæðum Vatnajökulsþjóðgarð að veruleika.

Lög um Vatnajökulsþjóðgarð gera ráð fyrir að í Stjórnunar- og verndaráætlun megi kveða á um einstakar vemdaráðgerðir og framkvæmdir, auk þess sem heimilt er að setja ákvæði um verklag í hana. Samkvæmt ákvörðun stjórnar, og með vísan til stöðu Stjórnunar- og verndaráætlunar gagnvart skipulagsáætlunum sveitarfélaga, er hins vegar ekki ætlunin að Stjórnunar- og verndaráætlun innifeli ítarlega aðgerðaáætlun, sem háð er fjárlagaramma sem getur verið sibreytilegur frá ári til árs. Áætluninni er fyrst og fremst ætlað að útlísta áherslur og leggja til nauðsynlega stefnu og leiðsögn. Þannig getur Stjórnunar- og verndaráætlun staðið sjálfstætt nokkur ár. Í framhaldi af gerð áætlunarinnar verður unnin aðgerðaáætlun og aðrar starfsáætlanir sem miða að því að koma Stjórnunar- og verndaráætlun í framkvæmd innan þess fjárlagaramma sem settur er.

Stefna þjóðgarðsins byggist á framtíðarsýn þar sem horft er til næstu 20 ára. Aðgerðaáætlun byggð á Stjórnunar- og verndaráætlun gerir þó ráð fyrir forgangsáðgerðum sem spanna skemmra tímabil eða um 5 ár. Í lögum er gert ráð fyrir að Stjórnunar- og verndaráætlun verði endurskoðuð eigi sjaldnar en á 10 ára fresti.

Efni og uppbygging

Meginhluti þessarar Stjórnunar- og verndaráætlunar lýsir stefnu stjórnar þjóðgarðsins, að mestu án vísunar til einstakra rekstrarsvæða eða staðbundinna viðfangsefna. Í upphafi er gerð grein fyrir ýmsum atriðum sem mynda bakgrunn og forsendur þjóðgarðsins, t.d. varðandi aðdraganda að stofnun hans, lagaumhverfi og tengsl við aðrar áætlanir. Einnig er þar að finna almenna lýsingu þjóðgarðsins og vemdarflokkn samkvæmt flokkun Alþjóða náttúruverndarsamtakanna, IUCN. Því næst kemur stefna þjóðgarðsins. Við mótun stefnunnar var byggt á svörum og sýn fjölmargra hagsmunaaðila á þróun og framtíð Vatnajökulsþjóðgarðs.

Framtíðarsýn þjóðgarðsins er sett fram í þremur þáttum: Að vernda, viðhalda og bróa, að upplifa og að skapa. Hlutverk þjóðgarðsins er skilgreint, sem og leiðarljós sem ætlað er að ramma inn meginreglur sem hafa ber í heiðri við ákvarðanatöku þjóðgarðsins og loks eru sett fram markmið í starfi þjóðgarðsins. Meginmarkmið eru þrjú og greinast á sama hátt og framtíðarsýnin. Undir hverju meginmarkmiði eru svo sett fram fleiri starfsmarkmið sem eru ramma um einstök verkefni stjórnar og rekstrarsvæða sem tiltekin verða í aðgerðaáætlun í samræmi við fjárlagaheimildir eða aðrar forsendur.

Í framhaldi af almenna stefnuhlutanum koma kaflar um mat á verndargildi þar sem lýst er forsendum fyrir mati á verndargildi náttúrunnar og menningarminja í Vatnajökulsþjóðgarði. Þungavigtarkafli er síðan um landnotkun, þar sem sett er fram stefna þjóðgarðsins um nýtingu lands og annarra gæða. Kaflinn innifelur lýsingu á helstu skilmálum, sem um nýtinguna gilda, til að markmið um verndun náist.

Í lok Stjórnunar- og verndaráætlunarinnar eru kaflar um vöktun og rannsóknir, eftirfylgni og endurskoðun. Loks er umhverfisskýrslan hluti af áætluninni en umhverfisáhrif áætlunarinnar voru metin í samræmi við lög um umhverfismat áætlana, nr. 105/2006.

Sérstök athygli er vakin á því að Stjórnunar- og verndaráætlun innifelur einnig stefnu um markvissa umhverfisstjórnun í innra starfi Vatnajökulsþjóðgarðs og rekstri honum tengdum. Stefna um umhverfisstarf og -verklag þjóðgarðsins sjálfs er þannig samofin heildarstefnu og markmiðum, sem tíunduð eru í Stjórnunar- og verndaráætlun. Er þar meðal annars byggt á umhverfisúttekt sem unnin var með starfsfólki þjóðgarðsins.

Samráð við áætlunargerðina

Stjórnunar- og verndaráætlunin er samstarfsverkefni stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs, svæðisráða rekstrarsvæðanna fjögurra og fjölmargra hagsmunaaðila. Áætlunin byggist á tillögum svæðisráðanna sem mótaðar voru á grunni umfangsmikillar upplýsingaöflunar, kortlagningar og samráðs við hagsmunaaðila. Af hálfu stjórnar var sömuleiðis unnið með fjölda hagsmunaaðila að sameiginlegri stefnumótun fyrir þjóðgarðinn. Samráðsferlið hófst á svipuðum tíma og gerð tillagna að verndaráætlun hjá svæðisráðunum og stóð allan tímann. Samráð átti sér stað með ýmsum hætti. Haldnir voru opnir íbúafundir og kynningar, lokaðir fundir um

einstök málefni og viðhorfskannanir unnar meðal gesta og starfsmanna þjóðgarðsins. Einnig var fundað reglulega með ráðgjöfum við gerð tillögu að verndaráætlunum á öllum svæðum þjóðgarðsins. Stefnuhluti Stjórnunar- og verndaráætlunar byggist að verulegu leyti á efnivið sem fenginn var á samráðsfundi með fjölmörgum hagsmunaaðilum í nóvember 2009. Þar var m.a. leitað svara við spurningum um sérstöðu og gæði þjóðgarðsins, framtíðarsýn og markmið í starfi hans og reynt að skilgreina áhrif þjóðgarðsins og hlutverk, sem aflvaka í margvíslegu tilliti.

Meðan á gerð Stjórnunar- og verndaráætlunar stóð, var auk þess haft samráð við ýmsar opinberar stofnanir og ráðuneyti. Var það ekki einungis gert til að uppfylla lagaskyldu, heldur var leitað til stofnana sem álitid var að gætu komið með mikilvægar ábendingar og hugmyndir inn í vinnuna.

Staðfesting Stjórnunar- og verndaráætlunar

Tillaga að Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs og umhverfisskýrsla hennar eru auglýstar opinberlega, þannig að almenningi og hagsmunaaðilum gefist kostur á að gera athugasemdir við efni þeirra áður en endanleg tillaga verður send umhverfisráðherra til staðfestingar. Auglýsing birtist þann xx. maí 2010 í Lögbirtingablaði, dagblöðum á landsvísu og fréttamiðlum á starfsvæði þjóðgarðsins og er frestur til að gera athugasemdir við tillöguna sex vikur frá birtingu auglýsingarinnar, þ.e. til og með xx. júní 2010.

Tillaga að Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs og umhverfisskýrslan eru jafnframt sendar viðeigandi stofnunum til umsagnar, sbr. lög um Vatnajökulsþjóðgarð og lög um umhverfismat áætlaða nr. 105/2006.

Síðan kemur hér texti um umsagnaraðila og athugasemdir sem berast, afgreiðslu þeirra, endanlega útgáfu Stjórnunar- og verndaráætlunar og svo staðfestingu ráðherra.

**Forsíða****Ávarp formanns stjórnar****1 Inngangur****2 Forsendur**

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk**5 Leiðarljós****6 Framtíðarsýn****7 Markmið****8 Mat á verndargildi****9 Landnotkun**

- 9.1 Vermdarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir**11 Eftirfylgni og endurskoðun****12 Umhverfisskýrsla****13 Heimildir og itarefni**

2 Forsendur

Stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs á sér þó nokkum aðdraganda. Til að öðlast innsýn í og skilning á stefnu þjóðgarðsins og markmiðum er nauðsynlegt að skoða hvað býr að baki. Auk þess eykur á dýpt eftirfarandi umfjöllunar að horfa til aðdraganda lagasetningar um Vatnajökulsþjóðgarð og á lagarammann sem snertir þjóðgarðinn, til tengsla og samhengis Stjórnunar- og verndaráætlunar þjóðgarðsins við stefnu íslenskra stjórnvalda og á stöðu hennar gagnvart skipulagsáætlunum sveitarfélaga á svæðinu.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

2.1 Stofnun þjóðgarðsins

2.2 Lagarammi og stefna

stjórnvalda

2.3 Vemdarflokkn þjóðgarðsins

2.4 Tengsl við skipulag og

leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

3.1 Land þjóðgarðsins

3.2 Náttúra og samfélag

3.3 Sérstaða þjóðgarðsins

3.4 Stjórnsýsla

3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

9.1 Vemdarsvæði

9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs

9.3 Samgöngur

9.4 Þjónustusvæði

9.5 Hefðbundin landnýting

9.6 Efnistaka

9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itaefni

2 Forsendur >

2.1 Stofnun þjóðgarðsins

Undirbúningur og lagasetning

Aðdragandi og undirbúningur að stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs tók um 9 ár. Hann hófst vorið 1999 þegar Alþingi samþykkti þingsályktunartillögu þar sem umhverfisráðherra var falið að kanna möguleikann á stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs. Í kjölfarið var skipaður starfshópur um málið sem skilaði álit sínu í mars 2000. Í byrjun árs 2002 skipaði umhverfisráðherra nefnd um stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs og skilaði sú nefnd skýrslu síðla sama árs. Þar var lagt til að stofna Vatnajökulsþjóðgarð sem næði til alls jökulsins, þáverandi Skaftafellsþjóðgarðs og náttúruvættisins við Lakagíga. Í október 2002 skipaði umhverfisráðherra nefnd, sem í sátu fulltrúar stjórnmalaflokka og fulltrúar umhverfisráðuneytisins, til að vinna tillögur að stofnun þjóðgarðs eða vemdarsvæðis norðan Vatnajökuls. Þingmannanefndin svokallaða skilaði tillögum í maí 2004 og lagði þar til að stofnaður yrði þjóðgarður sem næði til alls jökulsins og viðamikils áhrifasvæðis norðan hans, meðfram Jökulsá á Fjöllum og allt til sjávar í Óxarfirði. Á sama tímabili 2003-2004 var áfram unnið að stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs, á vegum svokallaðrar ráðgjafarnefndar skipaðri af umhverfisráðherra, og þann 28. október 2004 staðfesti umhverfisráðherra að tillögu nefndarinnar reglugerð um stækkun Skaftafellsþjóðgarðs sem 1. áfanga í stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs. Stækkaður Skaftafellsþjóðgarður náði þá yfir 57% af jöklinum auk Lakagígasvæðisins.

Þann 25. janúar 2005 samþykkti ríkisstjórn Íslands að fela umhverfisráðherra að vinna áfram að stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs í samvinnu við íbúa á nærsvæðum og aðra hagsmunaaðila. Unnið var á grundvelli þeirra tillagna sem komu fram í skýrslu þingmannanefndarinnar frá því í maí 2004. Í nóvember 2005 skipaði umhverfisráðherra nefnd um stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs en hlutverk hennar var að vera ráðuneytinu til ráðgjafar við undirbúning að stofnun þjóðgarðsins. Í þeirri nefnd áttu sæti fulltrúar þeirra sveitarfélaga, sem land eiga að Vatnajökulsþjóðgarði, auk fulltrúa ráðuneytisins og fulltrúa frjálsra félagasamtaka. Nefndin skilaði inn skýrslu með tillögum að stærð, stjórnskipulagi og þjónustuneti þjóðgarðsins í nóvember 2006.

Vorið 2007 voru samþykkt á Alþingi lög um Vatnajökulsþjóðgarð, nr. 60/2007 og 7. júní 2008 var þjóðgarðurinn formlega stofnaður með reglugerð nr. 608/2008. Í tillögum ráðgjafarnefndar hinnar síðari var lagt til að þjóðgarðurinn næði til Vatnajökuls og helstu áhrifasvæða hans sem þjóðgarðs allt norður að sjó við Óxarfjörð. Við stofnun þjóðgarðsins varð stærð hans hins vegar nokkuð minni en ráð var fyrir gert og munaði þar mestu um stór svæði norðan Vatnajökuls auk þess sem aðeins hluti Jökulsár á Fjöllum er friðlýstur innan þjóðgarðsins. Þann 16. apríl 2009 var Vatnajökulsþjóðgarður stækkaður um tæplega 2000 ferkílómetra þegar Askja, Dyngjufjöll, Trölladyngja og Ódáðahraun í Skútustaðahreppi bættust við þjóðgarðinn. Þann 29. júní 2009 var þjóðgarðurinn stækkaður um 50 ferkílómetra þegar fjallendi við Hoffellsjökul í Sveitarfélaginu Hornafirði varð hluti af þjóðgarðinum.

Markmið og tilgangur

Með stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs voru, eins og komið hefur fram, sameinuð nokkur stök náttúruvermdarsvæði sem áður höfðu verið í umsjón Umhverfisstofnunar, þar á meðal Skaftafellsþjóðgarður. Var það fyrir margra hluta sakir talið heppilegt, auk þess sem hugmyndir um verndun annarra áhrifasvæða jökulsins sem þjóðgarðs áttu vaxandi hljómgrunn. Í greinargerð með frumvarpi til laga um Vatnajökulsþjóðgarð segir, í umfjöllun um stofnun þjóðgarðsins, að við undirbúninginn hafi verið lögð áhersla á mikilvægi þess að svæðið allt, jökullinn og áhrifasvæði hans væri „skoðað sem ein heild og að þjóðgarðurinn með Vatnajökul sem kjarna og áhrifasvæði allt í kring séu einn þjóðgarður sem lúti einni yfirstjórn“. Í umfjöllun frumvarpsins um ákvæði sem varð að 7. gr. laganna segir jafnframt að náttúruvermdarrök styðji eindregið að svæðið allt verði einn þjóðgarður en vegna stærðar þess mæli hagkvæmnisástæður með því að þjóðgarðinum sé skipt í smærri rekstrareiningar.

Í 2. gr. laganna um Vatnajökulsþjóðgarð segir að markmið með stofnun þjóðgarðsins sé að vernda landslag, lífríki, jarðmyndanir og menningarminjar svæðisins og gefa almenningi kost á að kynnst og njóta náttúru þess og sögu. Auðvelda skuli almenningi aðgengi að þjóðgarðinum eftir því sem unnt er án þess að náttúra hans spillist og veita fræðslu um náttúru, sögu og mannlíf.

Í greinargerð með frumvarpi til laga um Vatnajökulsþjóðgarð er einnig umfjöllun um markmiðin með stofnun þjóðgarðsins. Þar segir að stofnun þjóðgarðsins sé til þess fallin að styrkja byggð og atvinnustarfsemi í nágrenni hans. Þetta sjónarmið er svo tekið upp í 2. mgr. 2. gr. reglugerðarinnar um Vatnajökulsþjóðgarð sem fjallar um markmið friðlýsingarinnar. Þar segir einnig að stuðla skuli að rannsóknum til að efla þekkingu á náttúru og náttúruvernd, sögu, mannlífi og menningarminjum á svæðinu.

Sveitarfélög á starfssvæði þjóðgarðsins lögðu frá upphafi mikla áherslu á beina aðkomu íbúa að stjórn og rekstri þjóðgarðsins. Samkvæmt náttúruverndarlögum, nr. 44/1999, hefur Umhverfisstofnun umsjón með náttúruvermdarsvæðum, þar með töldum þjóðgörðum, nema lög kveði á um annað. Aðkoma sveitarstjórna er þar óbein, einkum með störfum í ráðgjafarnefndum sem ráðherra er heimilt að skipa, sbr. 3. mgr. 51. gr. náttúruvermdarlaga. Tillögur undirbúningsnefnda fólu í sér annað stjórnfyrirkomulag í Vatnajökulsþjóðgarði en í þeim þjóðgörðum sem þegar voru starfandi. Þær lutu að skýrri aðild íbúa á nærsvæðum, auk þess sem lagt var til að fulltrúar náttúruvermdarsamtaka kæmu að stjórnuninni. Vegna þessara óska og „ekki síður vegna umfangs verkefnisins, bæði landfræðilega og rekstrarlega, var það talið rétt að sett yrðu sérstök lög um Vatnajökulsþjóðgarð“ eins og segir í greinargerð frumvarpsins.

Sérstaða Vatnajökulsþjóðgarðs umfram aðra þjóðgarða felst í fleiru, svo sem því að hluti lands sem hann tekur til er í einkaeign. Þótt það sé heimilt samkvæmt náttúruvermdarlögum hefur land innan annarra þjóðgarða að öllu leyti verið í eigu ríkisins, a.m.k. fram til vors 2010.



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðaðpróun

 Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

2.1 Stofnun þjóðgarðsins

2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda

2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins

2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

3.1 Land þjóðgarðsins

3.2 Náttúra og samfélag

3.3 Sérstæða þjóðgarðsins

3.4 Stjórnsýsla

3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

9.1 Verndarsvæði

9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs

9.3 Samgöngur

9.4 Þjónustusvæði

9.5 Hefðbundin landnýting

9.6 Efnistaka

9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

2 Forsendur >

2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda

Náttúruvernd og þjóðgarðar

Fyrstu lög in um náttúruvernd á Íslandi voru sett á Alþingi árið 1956. Þau voru endurskoðuð nokkrum sinnum og nýjasta útgáfa þeirra er frá 1999. Tilgangur laga um náttúruvernd er að stuðla að því að samskipti manns og umhverfis spilli hvorki lífi, landi né sjó, vatni eða andrúmslofti. Lög in eiga að tryggja eftir fönfum framþróun íslenskrar náttúru eftir eigin lögmálum en jafnframt að vernda sérstæð einkenni hennar og sögu. Einnig eiga lög in að auðvelda umgengni og kynni þjóðarinnar af náttúru landsins og menningarminjum og stuðla að vernd og nýtingu auðlinda á sjálfbærán hátt.

Þjóðgarðar eru ein tegund friðlýstra náttúrminja, sbr. 50. gr. laga um náttúruvernd nr. 44/1999. Þjóðgarðar eru landsvæði sem eru sérstæð um landslag, lífríki eða á þeim hvílir söguleg helgi þannig að ástæða er til að varðveita þau með náttúrufari sínu og leyfa almenningi aðgang að þeim eftir tilteknum reglum. Fyrsti þjóðgarðurinn, sem stofnaður var samkvæmt lögum um náttúruvernd, var þjóðgarðurinn í Skaftafelli árið 1967. Þjóðgarður var stofnaður í Jökulsárgljúfrum árið 1973 og við Snæfellsjökul árið 2001. Þingvellir við Öxará og grenndin voru friðlýstir sem helgistaður Íslendinga og sem þjóðgarður með lögum nr. 47/2004 en þau leystu af hólmi eldri lög um Þingvelli frá árinu 1930. Þingvellir voru valdir á heimsminjaskrá Menningarmálastofnunar Sameinuðu þjóðanna (UNESCO) árið 2004.

Vatnaskil við stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs

Lög um Vatnajökulsþjóðgarð voru, eins og lýst hefur verið, sett vorið 2007 og í júní 2008 var þjóðgarðurinn stofnaður formlega við gildistöku reglugerðar um hann.

Lög in eru sérlög og ganga því framur almennum lögum, s.s. náttúruverndarlögum. Ákvæði náttúruverndarlaga gilda þó um starfsemi Vatnajökulsþjóðgarðs þar sem sérákvæðum laga um Vatnajökulsþjóðgarð sleppir. Hið sama gildir um skipulags- og byggingarlög en lög in um Vatnajökulsþjóðgarð fela í sér sérstaka stöðu verndaráætlunar þjóðgarðsins gagnvart skipulagsáætlunum sveitarfélaga. Sveitarstjórnir eru bundnar af efni verndaráætlunar við gerð skipulagsáætlana á landsvæðum innan þjóðgarðsins, eins og segir í lögum um Vatnajökulsþjóðgarð og nánur er lýst hér síðar.

Áður er lýst helstu ákvæðum löggjafar um garðinn og markmiðum með stofnun hans. Ljóst má vera, að hugmyndafræði Vatnajökulsþjóðgarðs og lagaleg umgjörð hans marka vatnaskil í náttúruvernd á Íslandi, fyrir margra hluta sakir. Ekki er það síst fyrir nútímalega nálgun á tengslum náttúruverndar og byggðaðpróunar og vegna fyrirkomulags á stjórnun þjóðgarðsins, þar sem heimamenn eru ráðandi í stjórnun garðsins og hagsmunaaðilum, eins og samtökum um útivist og náttúruvernd, er ætlaður veglegri sess en áður hefur verið við stjórnun og í starfsemi íslenskra þjóðgarða og náttúruverndarsvæða. Tíminn mun leiða í ljós hvaða áhrif þetta hefur á stjórn og starfsemi Vatnajökulsþjóðgarðs og fyrir árangur í náttúruvernd og byggðaðpróun á Íslandi.



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun

 Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdar svæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itaefni

2 Forsendur >

2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins

Mikil áhersla er lögð á að fylgja alþjóðlegum viðmiðum um rekstur verndarsvæða við stjórnun Vatnajökulsþjóðgarðs. Þannig sé einnig ljóst hvaða sess þjóðgarðurinn hefur í alþjóðlegu samhengi.

Alþjóða náttúruverndarsamtökin International Union for Conservation of Nature (IUCN) hafa meðal annars sérhæft sig í skipulagningu verndarsvæða vegna mikilvægis þeirra í tengslum við náttúruvernd. Á síðari árum hafa samtökin lagt æ meiri áherslu á gott samstarf við heimafolk við þá vinnu. Varanlegur árangur hljóti að byggjast á samspili náttúru, búsetu og byggðapróunar í sátt við íbúa. Skilaboð samtakanna eru skýr: „Við þurfum að setja verndarsvæði í stórt samhengi til þess að sýna fram á að þau styrki líka atvinnulíf nærsvæða og almenna velferð. Þau séu þannig órjúfanlega samofin arðbæru og öruggu umhverfi.“ Samtökin hafa útbúið leiðbeiningar, sem taka mið af ofangreindum áherslum, um hvernig skipuleggja má verndarsvæði og rekstur þeirra. Þar eru verndarsvæði flokkuð í sex verndarflokka eftir meginmarkmiðum verndunar. Í hverjum flokki eru meginmarkmiðin skýrð og leiðbeint um hvað hafa þarf til hliðsjónar til að tryggja verndun.

Meginmarkmiðin endurspeglar ólíkar áherslur, svo sem verndun einkum til vísindarannsókna, eða til sjálfbærrar nýtingar náttúrulegra vistkerfa til að fullnægja þörfum samfélags. Á öðrum stöðum er áhersla lögð á að umhverfi megi þróast á sjálfbæran hátt, til dæmis með tilliti til náttúru, landslagsheilda, menningarminja eða menningararfleifðar. Miðað er við að um 75% hins friðlýsta svæðis sé stýrt samkvæmt meginmarkmiðum þess verndarflokks sem valinn er fyrir svæðið.

Vatnajökulsþjóðgarði er skipt í svæði, sem stýrt er samkvæmt verndarflokkum Ia, II og VI hjá IUCN.

- Meginhluti þjóðgarðsins fellur undir verndarflokk II, sem svæði einkum ætlað til verndar vistkerfum og til útivistar.
- Esjufjöll og svæði í kringum þau þar sem sérstakar reglur gilda sbr. viðauka 1, í reglugerð um Vatnajökulsþjóðgarð nr. 608/2008 og afmarkað er í viðauka 4, í reglugerð nr. 755/2009, fellur undir verndarflokk Ia, sem svæði sem stjórnað er einkum vegna vísindalegs gildis.
- Svæði þjóðgarðsins, þar sem hefðbundin landnýting er heimil samkvæmt reglugerð nr. 755/2009, falla síðan undir verndarflokk VI, þar sem stjórnað er einkum fyrir sjálfbæra nýtingu náttúrulegra vistkerfa.

Nánar er gerð er grein fyrir heimilli landnýtingu á þessum svæðum í 9. kafla.

Meginmarkmiðum þessara þriggja verndarflokka samkvæmt skilgreiningu IUCN er nánar lýst hér að neðan. Markmið, leiðarljós, landnotkunarákvæði og allt skipulag Vatnajökulsþjóðgarðs sbr. þessa Stjórnunar- og verndaráætlun tekur mið af ofangreindum áherslum IUCN fyrir verndarflokka Ia, II og VI.

Gert er ráð fyrir því að svæðum innan Vatnajökulsþjóðgarðs geti verið stýrt samkvæmt fleiri verndarflokkum IUCN í framtíðinni, eftir því sem þjóðgarðurinn stækkar. Ákveðið verði í hverju tilfalli fyrir sig undir hvaða verndarflokka þau svæði skuli falla og hvort ástæða gæti verið til að breyta verndaráherslum í tengslum við það á þeim svæðum sem fyrir eru.

Skilgreining á verndarflokkum IUCN sem fylgt er við stýringu í Vatnajökulsþjóðgarði

Verndarflokkur Ia: Ströng náttúruverndunarákvæði.

Svæði í flokki Ia lúta ströngum náttúruverndunarákvæðum sem eru til þess fallin að vernda líffræðilegan fjölbreytileika og þær jarðmyndanir og landmótunarform sem þar geta verið. Umferð manna, nýting og áhrif eru á þessum svæðum háð ströngum skilyrðum og takmörkunum í því skyni að tryggja verndargildi svæðanna. Slík svæði geta haft ómetanlegt gildi fyrir vísindarannsóknir og vöktun.

Meginmarkmið

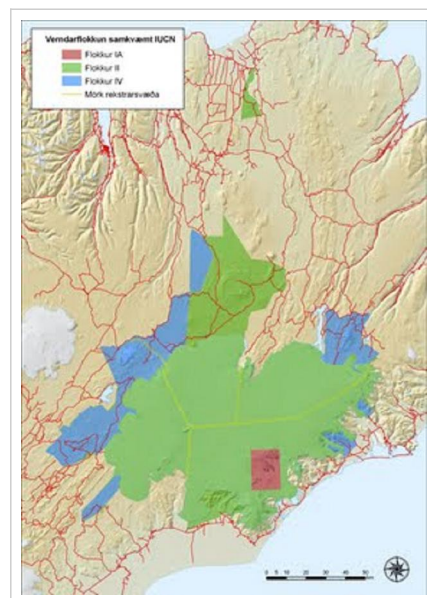
Að vernda vistkerfi, tegundir (samansafnaðar eða einstakar) og/eða fjölbreytileika jarðmyndanna sem hafa sérstöðu á svæðis-, lands- eða heimsvísu: Um er að ræða ferla sem hafa að mestu eða öllu leyti mótast á náttúrulegan hátt og munu raskast eða eyðileggjast ef áhrifa mannfólks gæti.

Önnur markmið

- Að vernda vistkerfi, tegundir og jarðmyndanir eins og hægt er fyrir raski af mannavöldum.
- Að tryggja að til séu svæði sem búi yfir óspilltri náttúru sem hægt er að nýta til vísindarannsókna, umhverfisvöktunar og fræðslu, þ.e. viðmiðunarsvæði sem almennur aðgangur er háður takmörkunum.
- Að raski sé haldið í lágmarki með vel útfærðu og skipulögðu rannsóknarstarfi ásamt þeirri starfsemi sem heimil er á svæðinu.
- Að vernda þau menningarlegu og andlegu gildi sem tengjast náttúrunni.

Verndarflokkur II: Þjóðgarður.

Svæði í verndarflokki II eru stór ösnortin eða lítt snortin landsvæði sem ætluð eru til verndunar á heildstæðum



vistfræðilegum ferlum, til viðhalds þeim tegundum og vistkerfum sem eru einkennandi fyrir svæðið en eru að sama skapi grundvöllur fyrir ýmis tækifæri á sviði umhverfismála, menningar- og andlegra málefna, vísinda, fræðslu, tómstunda og ferðamennsku.

Meginmarkmið

Að vernda líffræðilegan fjölbreytileika ásamt þeim vistfræðilegu kerfum og ferlum sem þar liggja að baki auk þessað efla fræðslu og útivist.

Önnur markmið

- Að stjórna svæði í þeim tilgangi að varðveita náttúrulegt ástand þess eins og frekast er unnt m.t.t. landslagseinkenna, samfélaga lífvera og óraskaðra náttúrulegra ferla.
- Að viðhalda nægum þéttleika lífvænlegra og vistfræðilega virkra samfélaga staðbundinna tegunda til að varðveita óröskuð vistkerfi og sveigjanleika þeirra, til lengri tíma.
- Að varðveita sérstaklega flökkutegundir sem ferðast yfir mikil landflæmi, staðbundna vistfræðilega ferla og svæði sem eru mikilvæg fyrir árstíðabundnar ferðir dýra.
- Að stýra ferðamönnum sem heimsækja svæðið í leit að upplifun, fræðslu, menningu eða tómstundum á þann hátt að það muni ekki valda líffræði- eða vistfræðilegri röskun náttúruauðlinda.
- Að taka tillit til þarfa heimamanna við nýtingu auðlinda svo lengi sem þær gangi ekki gegn meginmarkmiðunum.
- Að stuðla að því að efnahagur svæðisins vænkist með ferðaþjónustu.

Verndarflokkur VI: Verndarsvæði með sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda.

Svæði í flokki VI innihalda friðuð vistkerfi og búsvæði ásamt tengdum menningarlegum gildum og hefðbundnu auðlindastjórnarkerfi. Þessi svæði eru yfirleitt stór og að mestu leyti í óröskuðu náttúrulegu ástandi en hluta þeirra er stjórnað með tilliti til sjálfbærrar nýtingar náttúruauðlinda. Gert er ráð fyrir hóflegri og sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda sem ekki tengjast iðnaði eða stóriðju. Nýting sé ávallt í samræmi við náttúruvernd og að náttúruvernd sé eitt af aðalmarkmiðum svæðisins.

Meginmarkmið

Að vernda náttúruleg vistkerfi og nýta náttúruauðlindir á sjálfbæran hátt, í þeim tilfellum er sjálfbær nýting og vermdun hvort öðru hagkvæm.

Önnur markmið

- Að ýta undir sjálfbæra nýtingu náttúruauðlinda, að teknu tilliti til vistfræðilegra, efnahagslegra og samfélagslegra þátta.
- Að auka félagslegan og efnahagslegan ávinning í nærsamfélögum þar sem það á við.
- Að stuðla að öruggu kynslóðaskiptu lífsviðurværi fyrir nærsamfélög og tryggja þannig sjálfbæra afkomu þeirra.
- Að samþætta mismunandi menningarviðhorf, trúar- og lífsskoðanir innan félagslegra og efnahagslegra viðmiða þegar kemur að náttúruvernd.
- Að stuðla að þróun og/eða viðhalda jafnvægi þegar kemur að mönnum og náttúru.
- Að styrkja sjálfbæra þróun jafnt á landsvísi sem og á staðbundnum svæðum (á einkum við um staðbundin samfélög og/eða heimamenn sem reiða sig á náttúruauðlindir hins verndaða svæðis).
- Að ýta undir vísindarannsóknir og umhverfissvöktun, einkum í tengslum við vermdun og sjálfbæra nýtingu náttúruauðlinda.
- Að vinna að velferð staðbundinna samfélaga og þeirra sem búsettir eru innan vermdarsvæðis eða á nærsvæðum.
- Að stuðla að affreyingu og hóflegri ferðamennsku eftir því sem við á.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Verndarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

2 Forsendur >

2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

Tengsl við skipulagsáætlanir sveitarfélaga

Mikilvæg tengsl eru á milli markmiða í lögum um Vatnajökulsþjóðgarð og markmiða skipulags- og byggingarlaga, nr. 73/1997, um að tryggja eigi lýðræðislega þátttöku almennings og sveitarstjórna við gerð skipulagsáætlana og Stjórnunar- og verndaráætlunar þjóðgarðsins.

Í Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs er sett fram almenn stefna og skilmálar fyrir einstök svæði til að tryggja verndun. Þar eru líka rammaákvæði fyrir skipulagsgerð og skilmálar um ýmis framkvæmdaratriði sem eiga að tryggja að þróun þjóðgarðsins og mannvirki honum tengd samræmist stefnu um verndun og sjálfbæra nýtingu. Stjórnunar- og verndaráætlun felur í sér stefnu stjórnvalda og er staðfest af ráðherra.

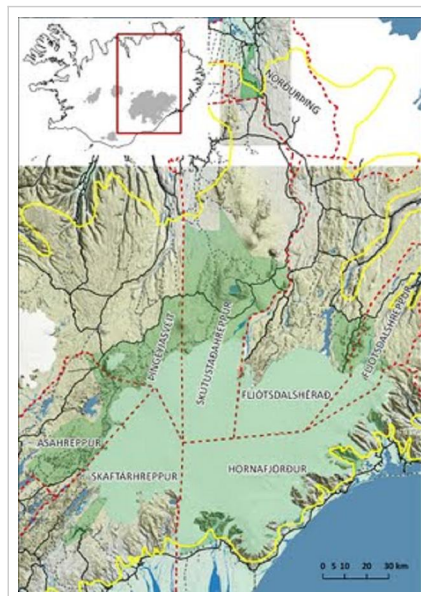
Samkvæmt lögum um Vatnajökulsþjóðgarð eru sveitarstjórnir bundnar af efni Stjórnunar- og verndaráætlunar við gerð skipulagsáætlana fyrir landsvæði innan Vatnajökulsþjóðgarðs. Stjórnunar- og verndaráætlunin er því ákvarðandi um skipulagsáætlanir sveitarfélaga, en þess ber að geta að áætlunin sjálf er unnin í samráði við hlutaðeigandi sveitarstjórnir og fjölmarga aðra hagsmunaaðila innan og utan viðkomandi sveitarfélaga.

Til einföldunar og til að koma í veg fyrir tvíverknað, er gert ráð fyrir að skipulagsskyld atriði sem samþykkt hafa verið í Stjórnunar- og verndaráætlun þjóðgarðsins verði tekin upp í aðal- og/eða deiliskipulag viðkomandi sveitarfélags og útfærð nánar þar. Við tekur þá hefðbundið skipulagsferli sem felur í sér lýðræðislegt samráð við almenning og hlutaðeigandi hagsmunaaðila.

Önnur verndarmarkmið áætlunarinnar, sem ekki eru skipulagsskyld, útfærir stjórn þjóðgarðsins í Stjórnunar- og verndaráætluninni sjálfri eða aðgerðaráætlunum sem á henni byggjast eftir því sem þörf er á.

Mynd 2.1: Skipulagsmörk.

Mörk sveitarfélaga eru sýnd með rauðri brotalinu, mörk svæðisskipulags miðhálandis með gulri línu og land þjóðgarðsins með grænni skyggingu.



Deiliskipulag

Stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs vinnur deiliskipulagstillögur fyrir einstök svæði innan þjóðgarðsins og leggur fyrir hlutaðeigandi sveitarstjórn til almennrar meðferðar.

Samkvæmt 20. gr. skipulags- og byggingarlaga nr. 73/1997 getur framkvæmdaraðili eða landeigandi unnið tillögu að deiliskipulagi á eigin kostnað og lagt fyrir sveitarstjórn. Sveitarstjórn fjallar um deiliskipulagstillögur og kynnir þær almenningi skv. ákvæðum skipulags- og byggingarlaga.

þurfi að breyta aðalskipulagi vegna deiliskipulagstillögu vinnur sveitarstjórn tillögu að aðalskipulagsbreytingu í þá veru, í samvinnu við Vatnajökulsþjóðgarð, sbr. næsta kafla.

Þar sem deiliskipulag byggist á aðalskipulagi, sem er í samræmi við Stjórnunar- og verndaráætlun þjóðgarðsins, eru með slíkri málsméðferð uppfyllt ákvæði laga um Vatnajökulsþjóðgarð.

Samráð við stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs í skipulagsferlinu

Sveitarstjórn fjallar um deiliskipulagstillögu og tillögu að breytingu á aðalskipulagi, eftir því sem við á og kynnir hana almenningi samkvæmt ákvæðum skipulags- og byggingarlaga. Umsögn stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs skal liggja fyrir áður en skipulagstillaga, sem varðar land innan þjóðgarðsins, er auglýst.

Sveitarstjórn tekur afstöðu til innkominna athugasemda og vinnur greinargerð með endanlegri afgreiðslu skipulagstillögu, sbr. 9. gr. laga um umhverfismat áætlana.

Fullnaðarafgreiðsla sveitarstjórnar á skipulagstillögu er afgreidd í samræmi við skipulags- og byggingarlög og skal samþykki stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs enn fremur liggja fyrir við slíka lokaafgreiðslu sveitarstjórnar.

Útgáfa framkvæmda- og byggingarleyfa og eftirlit þjóðgarðsvarða

Allar framkvæmdir innan Vatnajökulsþjóðgarðs skulu vera í samræmi við aðalskipulag sem staðfest hefur verið á grundvelli stefnu Stjórnunar- og verndaráætlunar. Útgáfa framkvæmda- og byggingarleyfa skal vera í samræmi við deiliskipulag sem samþykkt er af sveitarstjórn og stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs hefur fjallað um.

Komi til þess að sveitarstjórn leyfi einstakar framkvæmdir, sem um er sótt, án þess að fyrir liggja staðfest aðalskipulag eða samþykkt deiliskipulag, í samræmi við 3. tl. bráðabirgðaákvæðis skipulags- og byggingarlaga, að fengnum meðmælum Skipulagsstofnunar, skal þó ávallt liggja fyrir samþykki stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs á viðkomandi framkvæmd.

Bygginganefndir gefa út framkvæmda- og byggingarleyfi, sem síðan eru staðfest endanlega af sveitarstjórnnum. Bygginganefndir og byggingarfulltrúar hafa síðan eftirlit með framfylgd skipulagsins og

framkvæmdum í samræmi við skipulags- og byggingarlög.

Viðkomandi þjóðgarðsvörður hefur eftirlit með því að við framkvæmdir séu virt ákvæði laga og reglugerðar um Vatnajökulspjóðgarð, sem og skilmálar í Stjórnunar- og verndaráætlun eða leyfi stjórnar fyrir viðkomandi framkvæmd.

Framkvæmdaraðili skal tilkynna þjóðgarðsverði um fyrirhugaða framkvæmd, áður en hafist er handa við hana og kynna honum áætlun um framgang hennar.

Við framkvæmdir skal gæta þess að raska ekki náttúru svæðisins að óþörfu, s.s. landslagi, lífríki, jarðmyndunum eða menningarminum.

Stjórn Vatnajökulspjóðgarðs getur gefið út vinnureglur til frekari leiðbeiningar um hvernig framkvæmdum í þjóðgarðinum skuli háttað og um eftirlit með þeim.

Þjóðlendur innan Vatnajökulspjóðgarðs og leyfisveitingar

Nokkur hluti svæðisins innan Vatnajökulspjóðgarðs er orðinn þjóðlenda skv. lögum um þjóðlendur og ákvörðun markar eignarlanda, þjóðlendna og afrétta nr. 58/1998. Samkvæmt þeim lögum er íslenska ríkið eigandi lands og hvers konar landsréttinda og hlunninda í þjóðlendum sem ekki eru háð einka eignarrétti.

Enginn má hafa afnot þjóðlendu fyrir sjálfan sig, þar með talið að reisa þar mannvirki, gera jarðrask, nýta hlunnindi, vatns- og jarðhitaréttindi, nema að fengnu leyfi forsætisráðherra og að uppfylltum skilyrðum laga að öðru leyti. Þannig þarf leyfi forsætisráðherra til að nýta vatns- og jarðhitaréttindi, námur og önnur jarðefni innan þjóðlendu nema mælt sé fyrir um annað í lögum. Til nýtingar lands og landsréttinda innan þjóðlendu að öðru leyti, þarf hinsvegar leyfi hlutaðeigandi sveitarstjórnar, en sé nýting heimiluð til lengri tíma en eins árs þarf þó jafnframt samþykki forsætisráðherra. Sem fyrr segir þá gildir þetta þó ekki um réttindi sem eru háð einka eignarrétti eða fengin öðrum með lögum.

Þeir sem hafa nýtt land innan þjóðlendu sem afrétt fyrir búfénað eða haft þar önnur hefðbundin not sem afréttareign fylgja skulu þó halda þeim rétti í samræmi við ákvæði laga þar um. Sama gildir um önnur réttindi sem maður færir sönnur á að hann eigi innan þjóðlendu.

Hafa þarf í huga þessi ákvæði umræddra laga, að því er varðar þjóðlendur innan marka Vatnajökulspjóðgarðs.

**Forsíða****Ávarp formanns stjórnar****1 Inngangur****2 Forsendur**

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk**5 Leiðarljós****6 Framtíðarsýn****7 Markmið****8 Mat á verndargildi****9 Landnotkun**

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulspjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir**11 Eftirfylgni og endurskoðun****12 Umhverfisskýrsla****13 Heimildir og itarefni**

3 Lýsing á þjóðgarðinum

Í þessum kafla er að finna almenna lýsingu á Vatnajökulspjóðgarði, landi, náttúrufari og samfélagi á starfssvæði hans, auk umfjöllunar um sérstöðu þjóðgarðsins, stjórnsýslu og samstarfsaðila.



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun

Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

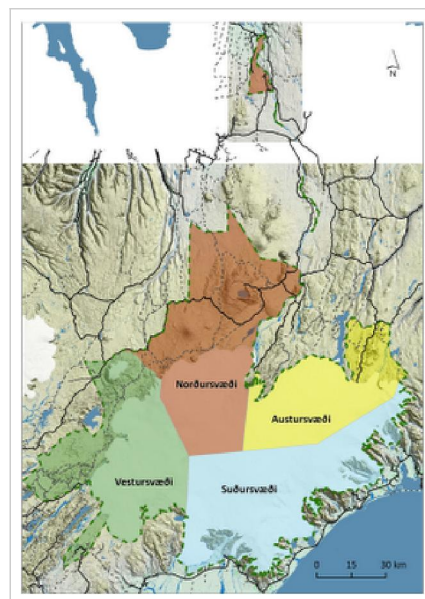
3 Lýsing á þjóðgarðinum >

3.1 Land þjóðgarðsins

Mörk, stærð og staðsetning

Vatnajökulsþjóðgarður nær yfir rúmlega 12.850 ferkílómetra, Vatnajökul og hluta nærsvæða hans. Þar af er jökullinn 8.100 ferkílómetrar. Innan þjóðgarðsins er svæði vestan Jökulsár á Fjöllum sem áður var þjóðgarður í Jökulsárgljúfrum, auk tveggja búta af farvegi Jökulsár, sunnan gljúfranna. Þessi fjögur landsvæði mynda Vatnajökulsþjóðgarð. Þjóðgarðinum er skipt í fjögur rekstrarsvæði kennd við höfuðáttir, norður, austur, suður og vestur (sjá mynd).

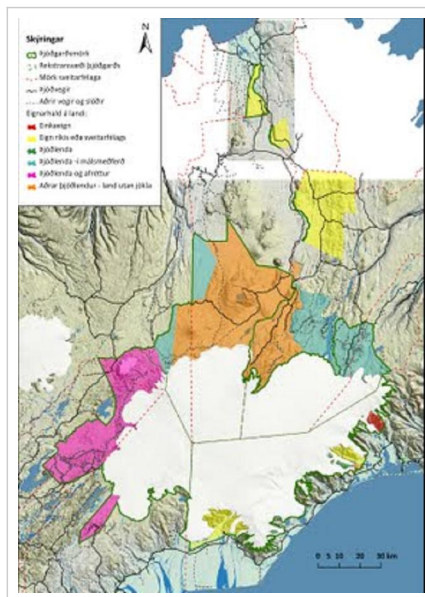
Mynd 3.1: Mörk, staðsetning og skipting í rekstrarsvæði.
(Smelltu á myndina til að stækka)



Eignarhald á landi þjóðgarðs

Land innan þjóðgarðs er í eigu ríkis, sveitarfélaga og einkaaðila. Þar sem land er í einkaeigu eru í gildi samningar milli ríkisins og landeigenda, sem hafa undirgengist friðlýsingu á eignarlandi sínu (sjá mynd). Í samningum eru ákvæði um rétt landeigenda til hefðbundinna nytja innan þjóðgarðsins. Stjórnunar- og verndaráætlunin tekur tillit til allra ákvæða í samningi milli landeigenda og ríkis. Á einstaka landsvæðum þjóðgarðsins, sem eru í einkaeigu og gerðir hafa verið samningar um, hefur Öbygðanefnd úrskurðað landið sem þjóðlendu. Dæmi eru um að slíkur úrskurður hafi verið áfrýjað og er endanlegur eignarréttur landsvæða innan þjóðgarðsins því ekki skýr í öllum tilvikum.

Mynd 3.2: Eignarhald á landi innan þjóðgarðs og á nokkrum jaðarsvæðum.
(Smelltu á myndina til að stækka)

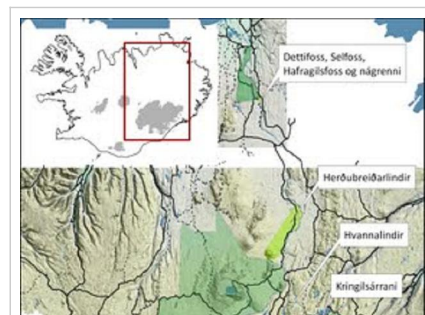


Friðlýst svæði í umsjá Vatnajökulsþjóðgarðs

Nokkur friðlýst svæði á jaðri Vatnajökulsþjóðgarðs hafa verið í umsjá þjóðgarðsins frá stofnun hans en eru ekki hluti af honum. Um þau er því ekki fjallað í þessari stjórnunar- og verndaráætlun. Rekstur og umsjón Vatnajökulsþjóðgarðs með svæðunum byggist á samningi sem gerður hefur verið við Umhverfisstofnun og gildir hann til eins árs í senn.

Svæði, sem svo háttar um við gildistöku stjórnunar- og verndaráætlunar, eru þessi:

Dettifoss, Selfoss, Hafragilsfoss og nágrenni austan Jökulsár: friðlýst sem náttúruvætti með reglugerð nr. 457/1996.



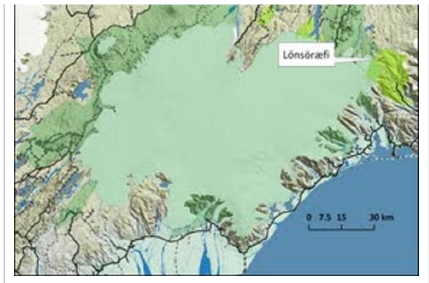
3.1 Land þjóðgarðsins (vj)

Herðubreiðarlindir: friðland skv. reglugerð nr. 272/1974.

Hvannalindir: friðland skv. reglugerð nr. 32/1973.

Kringilsárranafriðland: friðland skv. reglugerð nr. 181/2003, fyrst friðlýst 1975.

Lónsöræfi: friðland skv. reglugerð nr. 31/1977.



*Mynd 3.3: Friðlönd í umsjá Vatnajökulþjóðgarðs.
(Smelltu á myndina til að stækka)*

Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulspjóðgarðs
náttúruvernd, útivist og byggðabróun

Search this site

Forsjóða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og levisfæitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarliós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og ítarefni

3 Lýsing á þjóðgarðinum >

3.2 Náttúra og samfélag

Vatnaiökull

Vatnajökull er miðkjarni Vatnajökulsþjóðgarðs og þekur um tólfsta hluta Íslands. Hann er stærsta jökulbreiða Evrópu utan Svalbarða, um 8.100 km² að flatarmáli og vðast um 400–600 m þykkur, en mest um 950 m. Að vestan, norðan og austan fellur hann fram á hásléttu í 700-900 m hæð, en að sunnan ná sporðar niður á láglendi. Framan við jökulinn eru sandar sem vitna um rofmátt jökulsins og frambrúð jökulfjótanna. Stærstu skriðjöklaмир eru Síðujökull, Tungnaárjökull og Köldukvíslarjökull að vestan, Dyngjujökull og Brúarjökull að norðan en Breiðamerkurjökull og Skeiðarárjökull að sunnan. Allir hafa þessir meginjöklaр hlaupið fram á nokkurra áratuga fresti. Nokkur jökulsker ná upp úr jökulbreiðunni. Stærst þeirra er Esjufjall í Breiðamerkurjökli þar sem einangruð gróðursamfélög hafa þróast án áhrifa manna og búfjár. Frá Vatnajökli renna nokkrar stærstu jökulár landsins: Tungnaá og Köldukvísl, vestur í Þjórsá, Skjálfandafliót og Jökulsá á Fjöllum til norðurs, Jökulsá á Brú og Jökulsá í Fljótssdal til norðausturs og Jökulsá í Lóni, Hornafjarðarfliót, Jökulsá á Breiðamerkursandi, Skeiðará, Núpsvötn, Hverfisfliót og Skaftá til suðurs. Áhrifa jökulsins gætir því til sjávar að ósum helstu vatnsfalla, frá Þjórsá austur og norður að Skjálfandaflióti. Á vestur- og norðvesturhluta Vatnajökuls fer jökulbráð niður um hríplekan botn og berst fram sem grunnvatn, en getur birst sem lindavatn, allfjarri jöklinum. Hvergi er úrkoma meiri á Íslandi en á sunnanverðum Vatnajökli, né afrennsli örra til sjávar. En slíkur er vatnsforði bundinn í Vatnajökli að það tæki vatnsmestu á Íslands, Ölfusá, rúm 200 ár að bera hann fram. Viða stífla jökulsporðar afrennsli svo að vatn safnast í jaðarlón sem tæmast í jökulhlaupum; þekktust eru Grænalón við Skeiðarárjökul og Vatnsdalslón við Heinabergsjökul. Undir jöklinum eru jarðhitasvæði og mörg virk eldfjöll og við gos hafa fallið frá þeim jökulhlaup sem ógnað hafa gróðri og byggð allt til strandar. Í Grímsvatnaöskjunni og undir Skaftárhöklum safnast bræðsluvatn í lón undir jökli og hleypur á nokkurra ára fresti fram í jökulhlaupum. Löngu fyrir landnám runnu hamfarahlaup til norðurs frá Vatnajökli og grófu Jökulsárhöf jökul.

Undir Vatnajökli leynast fjöll, dalir og hásléttur, virkar megineldstöðvar með öskjum, stapar móbergshryggir og trog. Lægst nær jökulbotn 300 m niður fyrir sjávarmál en hæst 2000 m yfir sjó. Svo lágt er landið undir jöklinum, að hryfi hann alveg, gætu aðeins myndast um fimm smájöklar á hæstu fjallatindum við núverandi loftslag. En jökulbreiðan er að meðaltali um 380 m þykkt (mest 950 m) og rís svo hátt, að safnsvæði eru enn nægilega stór til þess að halda jöklinum við; hann lifir á eigin hæð. Jökulhvelið varð hins vegar til við kaldara loftslag en nú er; það er þó ekki leifar af jökulbreiðu síðasta jökulskeiðs, heldur orðið til á kuldatíð fyrir 3-5 þúsund árum, en náði mestri stærð undir lok 19. aldar.

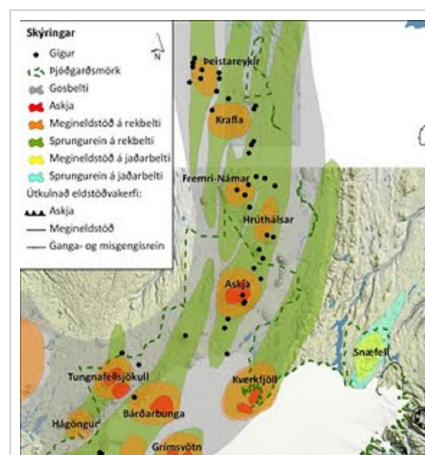
Vatnajökull er þjáðjökull, ísinn við frostmark, hvergi frosinn fastur við botn, ólíkt gaddjöklum heimskautasvæðanna. Hann bregst hratt við loftslagsbreytingum. Talið er að við landnám hafi sporðar hans ná 10-15 km styttra fram en við lok lítlu ísaldar um aldamótin 1900. Jökullinn hopaði hægt á fyrstu tveimur áratugum 20. aldar en hratt eftir það, þar til loftslag kólnaði um mjögan sjöunda áratuginn. Á upphafi tíunda áratugar síðustu aldar hlýnaði á ný og síðan hefur jökullinn rýmað hratt. Landslag hefur því breyst við þaðarinn, gróður numið land, ný jökulsker risið upp úr ís og búsvæði lífvera orðið til. Lón hafa komið í ljós við sporðana. Þekktast er Jökulsárlón á Breiðamerkursandi sem tók að myndast á hlýskeiði 20. aldar þegar sporður Breiðamerkurjökls hopaði úr djúpu fleti sem hann hafði grafið við framrás á kuldaskiði frá 13. öld til loka 19. aldar. Áur undan Breiðamerkurjökli sest í lónið og aðeins lítill hluti þess berst með Jökulsá til strandar. Framburður undan jöklinum hefur því ekki náði að bæta upp landbrot hafs svo að strandlínan hefur hörfað að jafnaði 8 m á ári. Stefnir í að innan fárra ára rofni vegur yfir Breiðamerkursand nokkru austan við Jökulsárbrú og fltíva þurfi hann norðar á fyllingu vfir svæsta hluta lönsins.

Við hlýnandi loftslag næstliðin 15 ár hefur Vatnajökull misst um 1 m af þykkt sinni á hverju ári, metið jafndreift yfir heildarflöt hans; hjarmmörk hafa risið 200-400 m, og safnsvæði skríðjöklaanna er nú aðeins helmingur þess sem þarf til þess að þeir haldist við óbreyttir. Jökullinn hefur rýrnað hratt, og hlýni á menn eins og líklegt þykir, gæti hann hafa misst fjórðung af rúmmáli sínu um mjöga öldina, - og hann horfið að mestu fyrir lok næstu aldar; þá verði eingöngu smájöklar eftir á hæstu fjallatindum. Afrennsli frá jöklinum næði hámarki eftir miðja öldina en yrði eftir um hundrað ár jafnt því sem nú er; minnkaði síðan hratt. Framundan yrðu hröðustu breytingar á umhverfi, sem orðið hafa, frá því að land byggðist. Ár hyrfu, farvegir færðust til, vötn kæmu í ljós þar sem sporðar hafa áður grafið bæli. Áhrifa jöklabreytinganna mun gæta á vatna- og gróðurfar, landnýtingu, samgöngu, vatnsaflsvirkjanir, landris og jafnvel eldvirkni. Þegar jöklarnir væru hornfir yrði afrennsli til áнна jafnt úrkomu á landið.

Eldvirkni og jarðhiti

Ísland er klofið eftir miðju af gosbelti á skilum tveggja jarðskorpufleka, sem reka hvor þvör þörm. Ennfremur rís möttulstrókur úr iðrum jarðar undir landinu og heldur við stöðugri eldvirkni. Þess vegna rís Mið-Atlantshafshryggurinn yfir sjávarmál á Íslandi. Miðja möttulstróksins er talin vera undir norðvestanverðum Vatnajökli. Í gosbeltinu má greina mörg eldstöðvakerfi, hvert með sína megineldstöð. Af ellefu megineldstöðvum innan þjóðgarðsins eru sjö undir Vatnajökli: Bárðabunga, Grímsvötn, Þórðarhryna, Kverkfjöll, Breiðabunga, Esjufjöll og Örafajökull. Í flestum megineldstöðvanna er berq bæði basískt og súrt, í sumum þeirra eru öskjur og háhitasvæði, en frá öllum stefna sprungureinar. Norðan jökulsins er Askja í Dyngjufjöllum, ein stórbrotnasta eldstöð landsins. Örafajökull er stök megineldstöð utan flekaskilanna.

Við eldgos undir jökli hléast upp gjóska sem á nokkrum árum ummyndast í móberg, en nái gos gegnum jökul svo að hraun renni verða til stapar. Á jökulskeldum urðu til fjölbreytilegir móbergshryggir og stapar, en dyngjur á hlyskeldum. Eldgos í jökli bræða ís og valda jökulhlaupum sem geta orðið



3.2 Náttúra og samfélag (vj)

hamfaraflið. Um 80 gos hafa orðið í Vatnajökli síðastliðin 800 ár, með gjóskufalli og jökulhlaupum, sem oft ollu tjóni í byggð. Í nokkrum megineldstöðvum er stöðuður jarðhiti sem bræðir ís. Í Grímsvatnaöskjunni er stærsta jarðhitasvæði á Íslandi og mikill jarðhiti er undir Skaftárkötum, en við jaðra jökulsins er háhiti í Kverkfjöllum og í Vonarskarði. Í Grímsvötnum og undir Skaftárkötum safnast bræðsluvatn fyrir í lón og hleypur þaðan á nokkurra ára fresti.

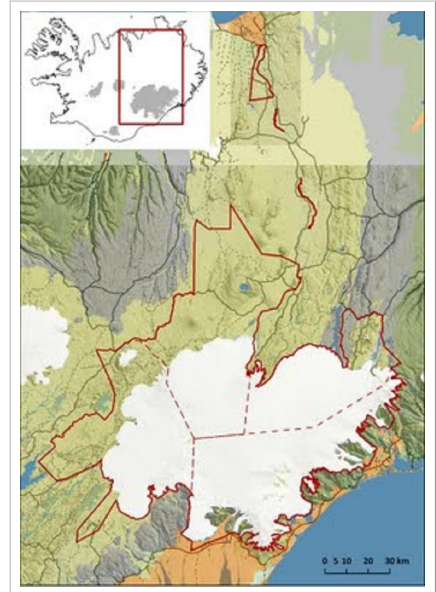


Mynd 3.4: Eldstöðvar og sprungureinar

Jarðfræði

Myndun eða upphleðsla Íslands hófst á síðari hluta tertíer og stendur enn. Elsta yfirborðsberg landsins er um 16 milljónir ára gamalt. Berggrunni landsins má skipta í þrjár meginmyndanir eftir aldri og útbreiðslu jökla meðan þær urðu til: blágrýtismyndun, grágrýtismyndun og móbergsmyndun. Allar þessar bergmyndanir finnast í Vatnajökulspjóðgarði. Í vestur- og norðurhluta hans ber mest á móbergi, austast á grágrýti en syðst fer saman grágrýti og blágrýti. Elst er bergið í suðausturhluta þjóðgarðsins, 8–10 milljón ára, yngst í Grímsvatnaöskjunni frá 2004 en utan jökuls í Öskjuhrauni frá 1961. Laus jarðlög ofan á berggrunninum eru frá nútíma. Þau eru úr lausum gósefnum svo sem vikri og gjalli, vatnaseti, áreyrum, jökulsöndum og jarðvegi.

Í Vatnajökulspjóðgarði eru virk eldfjöll, öskjur, eldgígaraðir, eldhraun og dyngjur, jarðmyndanir mótaðar af samspili eldvirkni og jökla; móbergshryggir og stapar, gljúfur rofin af jökulhlaupum og jökulsandar. Í suðausturhluta garðsins eru útkulnaðar megineldstöðvar með djúpbargsinnskotum og litskrúðugum líparítskriðum. Á milljónum ára hefur landrek fært þær burt frá gosbeltinu um miðbik Íslands.



Mynd 3.5: Helstu jarðmyndanir á austurhluta Íslands.
Grænleitt: Blágrýtismyndunin (16–3.3 milljónir ára)
Blágrátt: Grágrýtismyndunin (3.3 – 0.8 milljónir ára)
Gult: Móbergsmyndunin (0.8– 0.015 milljónir ára)
Rauðgult: Laus jarðlög frá nútíma

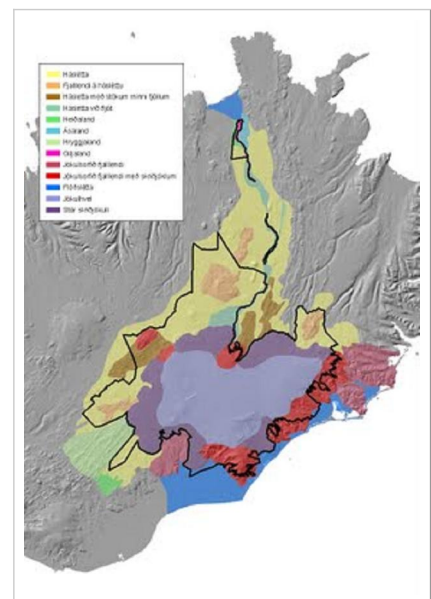
Landslag

Landslag þjóðgarðsins er mótað af samverkun jarðelda og jökuls. Það ber svip eldhrauna, jarðhita, móbergshryggja og stapa, jökulgarða og jökulsanda, en yfir gnæfir jökulbreiðan.

Landslagi í þjóðgarðinum má skipta í nokkra meginflokkka eftir stórum dráttum í (mynd xx). Utan við sjálfan jökulinn er háslétta og upp úr henni rísa stök fjöll, mörg jökulsofin. Nyrst og syðst eru flóðsléttur, en heiðalönd í suðvestri og norðaustri. Móbergshryggir eru áberandi í vestri, en nyrst gljúfur og ásar.

Auk þessara grófu landslagsdrátta er smágerðari ásýnd mótuð af eldvirkni, rofi og framburði jökla og jökulvatna, einnig af jarðhita. Allt skapar þetta sundurleita umhverfi lífríki sem birtist í fjölbreyttum gróðri og fuglalífi.

Norðan Vatnajökuls eru eldbrunnin víðerni með margvíslegum eldstöðvum, móbergsmyndunum, brunahraunum, svörtum jökulsöndum og ljósum vikurbreiðum. Hyldjúpt Öskjuvatn er með fegurstu fjallavötnum. Norðan jökuls sjást einnig margs konar ummerki hamfarahlaupa í Jökulsá á Fjöllum, allt frá Kverkfjallarana í suðri til Jökulsárgljúfra og ósa Jökulsár í Öxarfirði í norðri.



Mynd 3.6: Meginlandslagseiningar Vatnajökulspjóðgarðs

Í Jökulsárgljúfrum eru miklar andstæður: kjarr- og blómgróður, blátærar lindir en kolmórauð Jökulsá í hrikalegum gljúfrum að baki. Þar er einstök fossaröð: Hafragilsfoss, Dettifoss og Selfoss. Í Kverkfjöllum mætast jökull, jarðhiti og fjölbreyttar gosmyndanir. Austar eru framhlaupsjöklaðir Brúarjökull og Eyjabakkajökull og megineldstöðin, Snæfell hæst fjalla utan jökla á Íslandi, gnæfir formfögur yfir víðáttum Snæfellsöræfa. Við framsjár jöklanna hafa ýst upp miklir hraukar úr jökulruðningi og jarðvegi.

Við jaðra jökulsins á Suðausturlandi eru líparítskriður og djúpbargsinnskot og einnig fjölbreyttar jökulminjar: jökulgarðar, jökullón, jökulkambar, jökulker og malarásar. Gróskumikill gróður og hávaxinn birkiskógur í hlíðum og dólum stendur andspænis svörtum jökulsöndum og hvítum jöklinum.

Gróðurauðnir einkenna landslag vestan jökulsins, móbergshryggir sem urðu til við gos undir Ísaldarjökli, langar gossprungur frá nútíma, vikursandar, en einnig gamburmosahraun. Móbergshryggirnir Fögrufjöll og

Grænifjallgarður ramma af Langasjó við jaðar þjóðgarðsins. Lakagígur, 25 km löng gossprunga, ásamt hluta Eldhrauns sem rann í Skaftáreldum 1783–1784, eru innan þjóðgarðsins. Norðvestan við Vatnajökul rís megineldstöðin Tungnafellsjökull með marglitar líparítsmyndanir og háhita og í Vonarskarði er lítskrúðugt jarðhitasvæði; þar eru vatnaskil milli Norður- og Suðurlands.

Lífriki

Hrjóstrugt hálendið norðan Vatnajökuls er þurrasta svæði Íslands (< 400 mm á ári) en við suðvestur-, suður- og austurjaðra hans eru aftur á móti úrkomusömustu svæði landsins (≥ 3000 mm á ári). Gróðurfar og vatnafar þjóðgarðsins endurspeglar þennan mikla breytileika í úrkomu og ólíka vatnsheldni berg- og jarðgrunns.

Norðan jökuls eru víðáttumikil nútímahraun og jökulsandar þar sem háplöntugróður er afar rýr. Breiskjufléttur lifa þó góðu lífi í hraunbreiðum Krepputungu og Óðáðahrauns. Á móbergshryggjum, hraunum og vikrum í suðvesturluta þjóðgarðsins þar sem úrkoma er mest eru mosar, einkum gamburmosar, ríkjandi og sums staðar er hlutdeild þeirra allt að 90% alls gróðurs. Þar eru algengar þrjár vistgerðir sem tengjast eldvirkni og röku loftslagi og finnast óvída annars staðar á hálendinu, breiskjuhraunavist, melagambravist og sandvikravist. Gróðurvinjar í Herðubreiðarlindum, Jökulsárgljúfrum og víða undir suðurhlíðum Vatnajökuls mynda skarpa andstæðu við auðnimar, en þar er að finna auðuga flóru háplantna með kjarri og blómgróðri. Á Eyjabökkum er eitt af stærstu votlendissvæðum hálendisins. Sunnan jökla eru hávaxnir birkiskógar í dölum og hlíðum, einkum í Skaftafelli. Í birkiskógunum við suðausturjaðar Vatnajökuls er óvenjuleg fléttufunga með sjaldgæfum fléttutegundum; þar er líka að finna sjaldgæfar háplöntutegundir.

Dýralíf endurspeglar gróðurinn. Það er fátæklegt á auðnunum norðan og vestan jökuls. Á Snæfellsöræfum, í norðausturjaðri þjóðgarðsins, er mikið varp heiðagæsa og Eyjabakkar eru með mikilvægustu fellissvæðum þeirra. Sunnan Vatnajökuls er auðugt fuglalíf og þar hafa orpið um 75 tegundir fugla. Skeiðarársandur og Breiðamerkursandur eru mikilvæg varpsvæði skúms, þórshana og helsingja. Við rætur fjallendisins við suðausturjaðar þjóðgarðsins lifir tröllasmiður, stærsta bjöllutegund landsins. Um 2.000 hreindýr ganga í sumarrhögum á Snæfellsöræfum og mikill fjöldi dýra heldur sig á láglendi við suðausturjaðar þjóðgarðsins á vetrum. Í ám og vötnum er að finna staðbundna bleikju- og urriðastofna sem sumir hafa einangrast í lok ísaldar.

Menning og saga

Í Vatnajökulspjóðgarði og næsta nágrenni er að finna margvíslegar menningarmínjar og sagnir sem tengjast búsetu og búskap, baráttu fólks við harðræði, náttúruöfl og huldar vættir, ferðum og ýmsum viðburðum í sögu þjóðarinnar. Í Jökulsárgljúfrum og á suðursvæði þjóðgarðsins eru eyðibýli og fjöldi annarra mínja sem tengjast landbúnaði og jafnvel sjósókn sunnan jökla. Þar eru enn fremur fornar ferðaleiðir milli byggðarlaga um torsótt land, óbrúaðar ár og jökla.

Nálægð íbúa jaðarbyggða við náttúru þjóðgarðsins er mismikil eftir svæðum og þessi munur endurspeglast í menningu og sýn fólksins á sambúð lands og þjóðar til góðs og ills. Sunnan jökla mótaðist mannlíf af nálægð byggðar við jökulinn. Þar lærðu menn að lifa með beljandi jökulfjótum og síbreytilegum skriðjökum. Norðan jökla hafði hálendið yfir sér dulúðlegan blæ óbyggðanna þar sem menn óttuðust útilegumenn og ýmsar vættir. Nær byggð mótaðist sambúðin þó af nálægð við Jökulsá á Fjöllum sem gat verið mikill farartálmi, flæmst um engjar og brotið land.

Um hálendið vestan, norðan og austan jökulsins lágu ferðaleiðir fyrr á öldum, svo sem Vatnajökulsvegur hinn forni, Biskupaleið og Bárðargata auk þess sem farið var þvert yfir jökulinn austanverðan. Mínjar um leiðirnar eru vörður, kláfar, vöð og ferjustaðir en auk þess eru víða gamlir leitarmannakofar. Í Herðubreiðarlindum og Hvannalindum eru mínjar um búsetu útilegumanna. Ýmis örnefni tengjast sögum og sögnum af svæðinu. Menningarmínjar svæðisins eru misvel skráðar og kortlagðar. Sumum þeirra stafar hætta af landbreytingum eða umferð ferðamanna og á nokkrum stöðum eru þær að hverfa í gróður.

Landnýting

Hefðbundin landnýting er heimil rétthöfum lands á nokkrum svæðum innan þjóðgarðsins. Sauðfjárbæit er leyfð á hluta Jökulsárgljúfra, afréttum á vestur- og norðurhálendinu, Snæfellsöræfum og afmörkuðum svæðum sunnan jökla. Mest er hún í byggð sunnan jökla en minnst á afréttum norðurhálendisins. Veiðar eru mjög litlar á vestur- og norðursvæði þjóðgarðsins en fuglaveiði er nokkur á austur- og suðursvæði hans. Stangveiði er stunduð í litlum mæli á suðursvæðinu. Hreindýraveiði er stunduð á Snæfellsöræfum, á Heinabergs- og Hoffellssvæðinu og í friðlandinu í Lónsöræfum.

Í jaðarbyggðum þjóðgarðsins er vaxandi ferðapjónusta sem byggist á nálægð við stórbrotna náttúru Vatnajökuls og nágrennis. Uppbygging slíkrar ferðapjónustu er lengst komin í Skaftafelli. Ótal tækifæri felast einnig í ferðapjónustu sem byggist á menningarmínjum og menningu í jaðarbyggðum þjóðgarðsins og samspili hennar við náttúruna.

Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulspjóðgarðs
náttúruvernd, útivist og byggðabróun

Search this site

Forsjóða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og levisfæitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og ítarefni

3 Lýsing á þjóðgarðinum >

3.3 Sérstaða þjóðgarðsins

Náttúra og menningarsaga Vatnajökulsþjóðgarðs er einstæð á heimsvísu. Náttúran mótast af mikilli eldvirkni á Mið-Atlantshafshrygg og loftslagi á mörkum hlýrra og kaldra strauma í hafi og lofti. Ísland varð til við eldumbrot og á það settist Vatnajökull, mesta jökulbreiða Evrópu. Saga mannlífs og menningar var rætur jökulsins í þúsund ár á engan sinn líka; um það vitna heimildir og menningarminjar. Löngum var þar barátta lífs við náttúruhamfarir, eldgos, gjóskufall, jökulhlaup, kuldaskéið og jökla, sem skriðu yfir gróð land. En þar var skráð reynsla af sambylí þjóðar við jökla og þekking á eðli þeirra svo að þaðan má rekja upphaf skilnings á tilurð og hreyfingu jökla. En landið gat verið gjöfult. Lífríki er fjölbreytt, einkum gróður og fuglalíf, slæggjaland grósgut á láglendi sunnanlands. Á flæðingjum Eyjabakka er eitt stærsta votlendissvæði hálendisins. Þar er fellissvæði heidagæsa sem verpa í þúsundtali á Snæfellsöræfum. Á sömu slóðum eru sumarhagar um 2.000 hreindýra, helmings íslenska hreindýrastofnsins. Skeiðarársandur og Breiðamerkursandur við suðurjaðar þjóðgarðsins eru mikilvægustu varplönd skúms og þórhæna. Einkastur birkiskógur er í Bæjarstaðaskógi. Mosi er hvergi á Íslandi jafn ríkjandi í gróðurfari og í suðvesturhluta þjóðgarðsins. Gamburmosi í bland við breiskjufléttur í Skaftáreldahrauni myndar breiskjuhraunavist sem er afar sjaldgæf á landsvísu og finnst líklega hvergi annars staðar í heiminum. Norðan jökuls eru víðáttumikil eldhraun, þar sem breiskjufléttur eru nánast eini gróðurinn. Meira en níu tíundi af landi þjóðgarðsins er þó jökull eða auðnir, gróðurlausar eða lítt grónar.

Hvergi sést betur en í Vatnajökulsþjóðgarði hvernig land verður til við eldvirkni á mótum flekaskila og yfir heitum reit sem ber gosefni frá iðrum jarðar. Þar má sjá ummerki margra mestu eldsumbrota á jörðinni. Öræfajökulsstö 1362, ein mestu eldsumbrots eftir að Ísland byggðist, gjöreyddi blómlegri byggð Litla-Héraðs. Þar eru Lakagígur, upptök Skaftáreldhrauns, mesta hrauns sem runnið hefur á sögulegum tíma á jörðinni, 1783-1784. Það gos olli Móðuharðindum, mestu náttúruhamförum á Íslandi eftir landnám og hafði í nokkur ár áhrif á loftslag um allan heim. Þar er Askja í Dyngjuflöllum, meðal þekktustu eldstöðva á jörðinni, sem eyddi byggð á norðausturlandi í stórgosi 1875 og ýtti undir fólksflutninga til Vesturheims. Þá varð til Öskjuvatn og sprengislagurinn Víti.

Hvergi er barátta elds og iss harðari en undir jöklum á Íslandi. Hvergi eru móbersmyndanir jafn fjölbreytilegar og í Vatnajökulsþjóðgarði og nágrenni hans. Móbergshryggirnir milli Skaftár og Tungnaár við vesturmörk þjóðgarðsins eru þeir lengstu á Mið-Atlantshafshryggnum. Hvergi eru stapar tíglegrir, og hin formfagra Herðubreið, þjóðarfallið Íslingdaga, ber af þeim öllum. Hvergi eru meiri jarðhitasvæði undir jökli en í Vatnajökli, hvergi stærri jökulhlaup frá lónum undir jöklum, en frá Grímsvötnum, Skaftárkötlum og Kverkfjöllum. Skeiðarásandur, stærsti jökulsandur jarðar við virkan nútímajökul, er að miklu leyti hlaðinn upp af framburði í jökulhlaupum frá Grímsvötnum. Jökulsárgljúfur og Ásbyrgi voru grafin í stærstu hamfarahlaupum sem fallið hafa á jörðinni frá því jöklar síðasta jökulskeiðs hurfu. Í oljúfrunum er mesti foss landsins, Dettifoss.

Niðurbrot lands, ekki síður en upphleðsla, er afar hröð í Vatnajökulsþjóðgarði: rof jökuls, vatns og vinda og framurburð sets með ístraumum og jökulvatni. Um það vitna tro undir Breiðamerkurjökli og Skeiðarárjökli, jökulgarðar, oft hlaðnir upp við framhlaup, jökulsandar, setlög í stöðuvötnum. Miklir jarvegghraukar í Kringilsárrana eru ummerki mestu framhlaupa sem kunn eru í jökulum sem nú eru á jörðinni. Jökulsandarnir líkast landi framan við jökulbreiður í Norður-Ameríku og Norður-Evrópu á síðasta jökulskeið. Íslensku orðin sandur og jökulhlaup eru því almennt notað í alþjóðlegum fræðigreinum.

Rannsóknir

Vatnajökull mælir hnatttrænar loftslagsbreytingar í miðju Norður-Atlantshafi. Með rannsóknum á jöklinum og umhverfi hans, gosmenjum, jökulurðum og setlögum, má lesa loftslagssögu síðasta jökulskeiðs, nútíma og frá landnámi Íslands. Innan Vatnajökulsþjóðgarðs mun náttúra njóta þeirrar vermdar að geta um ókomna tíð lýst umhverfi, sem menn hafa ekki raskað. Er framlag Vatnajökuls er meira. Rannsóknir á sjálfum jöklinum eru lykill að þekkingu á eðli jökla sem þarf til skilnings á jökulum fyrri tíðar, - en einnig jökulum framtíðar. Í jarðvísindum er nútíð lykill að fortíð og framtíð. Þess vegna fara fram umfangsmiklar rannsóknir á afkomu Vatnajökuls og tengslum við veðurfar, hreyfingu hans, rennsli vatns um hann, framhlaup skriðjökla, jökulhlaup og afrennsli til jökulfljóta. Markmið rannsóknanna er að geta metið breytingar á jökulum og afrennsli frá þeim að gefnum spám um líklegar loftslagsbreytingar á komandi árum. Athuganir á kelfingu Breiðamerkurjökuls í Jökulsárlón skýra ferli sem stöðugt gætir meir í skriðjökulum frá Grænlandi og Suðurskautslandinu. Vatnajökull lýsir eiginleikum sem verða æ meir einkenni gaddjökla á Grænlandi og Suðurskautslandinu við hlýnandi veðráttu. Hvergi er auðveldara að sannprófa niðurstöður fjarkönnunar við þróun mælitækni úr gervitunglum heldur en með samanburði við mælingar á Vatnajökli. Síðan verður hinum nýju aðferðum beitt á torsóttari jöklasvæði heims.

Upplifun

Náttúra og mannlíf dregur gesti að Vatnajökulsþjóðgarði. Allir vilja fræðast um sambýli þjóðar og vistkerfa við virkustu eldfjall jarðar og mesta jökul Evrópu, kynna tilurð og mótun lands og menningar. Ferðamenn nema krafta í hrikalegum Jökulsárgljúfrum, þar sem er mesti foss landsins, Dettifoss, sækja næringu í einsemd Tungnaáröræfa með fjölbreytlegustu möbergsmyndunum jarðar, ganga um Skaftáreldahraun, stærsta hraun sem runnið hefur á sögulegum tíma, heillast af andstaðum í Skaftafelli, við rætur hæsta fjalls Íslands. Einhverjir vilja fanga villibráð, tína ber og sveppi. Nokkur heillegustu víðerni Íslands eru í Vatnajökulsþjóðgarði: sjálfstjórnuð jökulhvelið, Tungnaáröræfi, Trölladyngja, Dyngjufjöll og Ódáðahraun. Uppi á hájöklinum sést aðeins himininn og hverja er einfaldari feurð.

VATNAJÖKULSPJÓÐGARÐUR

Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs

náttúruvernd, útivist og byggðaðpróun

Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

2.1 Stofnun þjóðgarðsins

2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda

2.3 Vemdarflokkn þjóðgarðsins

2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

3.1 Land þjóðgarðsins

3.2 Náttúra og samfélag

3.3 Sérstaða þjóðgarðsins

3.4 Stjórnsýsla

3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

9.1 Vemdarsvæði

9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs

9.3 Samgöngur

9.4 Þjónustusvæði

9.5 Hefðbundin landnýting

9.6 Efnistaka

9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

3 Lýsing á þjóðgarðinum >

3.4 Stjórnsýsla

Vatnajökulsþjóðgarður er ríkisstofnun. Í lögum og reglugerð um þjóðgarðinn er mælt fyrir um stjórnsýslulega stöðu hans og skyldur þeirra sem að stjórnun hans koma.

Þjóðgarðurinn skiptist í fjögur rekstrarsvæði, sem rekin eru sem aðskildar einingar, og eru mörk þeirra tilgreind í reglugerð um þjóðgarðinn.

Með stjórnun og daglega starfsemi fara eftirtaldir aðilar og er starfssvið og ábyrgð þeirra sem hér segir:

Umhverfisráðherra

Umhverfisráðherra fer með yfirstjórn þjóðgarðsins. Hann skipar stjórn hans og svæðisráð til fjögurra ára í senn. Hann setur reglugerð með nánari ákvæðum um málefni þjóðgarðsins eftir tillögu stjórnar og að lokinni kynningu fyrir sveitarstjórnnum, landeigendum og öðrum hagsmunaaðilum. Umhverfisráðherra staðfestir vemdaráætlun en getur breytt tillögu stjórnar. Umhverfisráðherra fer með úrskurðarvald á stjórnsýslustigi um ákvarðanir stjórnar eða starfsmanna þjóðgarðsins sem teknar eru á grundvelli laganna og kærانlegar eru til umhverfisráðherra.

Stjórn

Ráðherra skipar stjórn en í henni skulu sitja sjö fulltrúar: formenn svæðisráðanna fjögurra, einn fulltrúi tilnefndur af umhverfisverndarsamtökum og formaður og varaformaður, skipaðir af ráðherra án tilnefningar. Varamenn skulu skipaðir á sama hátt. Einn fulltrúi, sem tilnefndur er af útivistarsamtökum, skal eiga áheymaraðild að fundum stjórnar.

Stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs hefur yfirumsjón með náttúruvernd í garðinum. Hún fer með stjórn stofnunarinnar og mótar stefnu í málefnum þjóðgarðsins í samræmi við markmið laganna og í samvinnu við fleiri aðila. Í því skyni hefur stjórnin umsjón með gerð tillögu að vemdaráætlun fyrir þjóðgarðinn að fengnum tillögum svæðisráða. Vemdaráætlun er eitt helsta tæki stjórnar þjóðgarðsins til þess að ná markmiðum laga um þjóðgarðinn. Stjórnin gerir jafnframt tillögu til ráðherra um reglugerð fyrir þjóðgarðinn. Stjórn hefur umsjá með rekstri þjóðgarðsins, gerir fjárhagsáætlanir og ráðstafar fé til starfseminnar. Stjórn ræður framkvæmdastjóra til starfa. Hún ræður einnig þjóðgarðsverði til starfa að tillögum svæðisráða og ákveður verkaskiptingu þeirra. Stjórnin vinnur að málefnum þjóðgarðsins og markmiðum, í samráði við svæðisráðin. Það er hlutverk stjórnar að samræma starfsemi á rekstrarsvæðunum fjórum þannig að þjóðgarðurinn allur skoðist sem ein heild. Stjórnin hefur að öðru leyti eftirlit með framkvæmd Stjórnunar- og vemdaráætlunar og reglna þjóðgarðsins. Hún veitir leyfi fyrir framkvæmdum, sé ekki mælt fyrir um þær í Stjórnunar- og vemdaráætlun og á samstarf við sveitarstjórnir og stjórnsýslustofnanir, svo sem um verndun, skipulagsmál og framkvæmdir. Um ákvarðanir stjórnar gilda stjórnsýslulög.

Framkvæmdastjóri

Framkvæmdastjóri er ráðinn af stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs og starfar í umboði hennar.

Meginhlutverk framkvæmdastjóra felst í umsjón með daglegum rekstri þjóðgarðsins. Hann gerir tillögu að fjárhagsáætlun þjóðgarðsins og annast fjárhagslegan rekstur hans samkvæmt fyrirmælum stjórnar, fjárhagsramma og öðrum áætlunum. Framkvæmdastjóri gerir tillögu að rekstraráætlunum svæðanna, að höfðu samráði við þjóðgarðsverði og svæðisráð, innan þess fjárhagsramma sem þeim er ætlaður hverju sinni samkvæmt ákvörðun stjórnar. Framkvæmdastjóri gerir einnig tillögu að framkvæmdaáætlun vegna hvers starfsárs þjóðgarðsins. Framkvæmdastjóri annast samræmingu við framkvæmd Stjórnunar- og vemdaráætlunar þjóðgarðsins og starfsemi rekstrarsvæðanna. Samræming á útgáfu leyfa innan þjóðgarðsins er í höndum framkvæmdastjóra. Framkvæmdastjóri fer með yfirstjórn starfsmannamála og er næsti yfirmaður þjóðgarðsvarða. Hann hefur samstarf við stofnanir, sveitarfélög, landeigendur og aðra hagsmunaaðila um málefni þjóðgarðsins og annast önnur verkefni sem stjórn þjóðgarðsins felur honum.

Þjóðgarðsverðir

Þjóðgarðsverðir eru ráðnir af stjórn samkvæmt tillögu svæðisráða. Framkvæmdastjóri er næsti yfirmaður þjóðgarðsvarða.

Þjóðgarðsverðir annast daglegan rekstur, hver á sínu svæði. Þeir eru framkvæmdastjóra til ráðgjafar við gerð tillögu að rekstraráætlunum svæðanna á grunni þess fjárhagsramma sem stjórn setur þeim. Þeir aðstoða svæðisráð við gerð tillögu að Stjómunar- og vemdaráætlun og sjá um að hrinda í framkvæmd efni hennar innan fjárhagsramma hvers rekstrarsvæðis. Þjóðgarðsverðir bera ábyrgð á fjárreiðum og reikningshaldi gagnvart framkvæmdastjóra, hver á sínu rekstrarsvæði, og ráða starfsfólk þjóðgarðsins. Þjóðgarðsverðir bera ábyrgð á að rekstur aðstöðu á vegum þjóðgarðsins uppfylli lagakröfur, meðal annars um umhverfismál, vinnuvernd og eldvarnir. Þjóðgarðsverðir gefa út leyfi þar sem starfsemi þarf að styðjast við þau. Þeir hafa eftirlit með að farið sé að lögum, reglum og ákvæðum Stjórnunar- og vemdaráætlunar. Þeir annast samskipti við lögreglu og önnur eftirlitsstjórnvöld ef út af bregður. Þeir hafa vald til að loka tímabundið fyrir umferð og er heimilt að vísa brott úr þjóðgarðinum þeim sem brjóta reglur hans. Þjóðgarðsverðir annast fræðslu um þjóðgarðinn og náttúruvernd, hver á sínu svæði og með hliðsjón af þjóðgarðinum í heild. Þjóðgarðsverðir eiga samstarf við stofnanir, sveitarfélög, landeigendur og aðra hagsmunaaðila um málefni þjóðgarðsins. Þjóðgarðsverðir sitja fundi svæðisráða.

Svæðisráð

Umhverfisráðherra skipar svæðisráð fyrir hvert rekstrarsvæði til fjögurra ára í senn. Í svæðisráði skulu sitja sex

fulltrúar: Þrír eru tilnefndir af sveitarstjórnnum á svæðinu, einn sameiginlega af ferðamálasamtökum, einn fulltrúi útivistarsamtaka og annar frá umhverfisvermdarsamtökum á svæðinu. Svæðisráð kýs sér formann og varaformann úr hópi sveitarstjórnarmanna. Formenn svæðisráðanna fjögurra sitja jafnframt í stjórn þjóðgarðsins.

Svæðisráðin eru stjórn og þjóðgarðsvörðum til ráðgjafar um málefni þjóðgarðsins. Þau vinna tillögu að vermdaráætlun, hvert fyrir sitt svæði í samráði við Umhverfisstofnun og Náttúrufræðistofnun Íslands, sveitarstjórnir, landeigendur og aðra hagsmunaaðila á svæðinu. Svæðisráð eru ráðgjafar stjórnar og framkvæmdastjóra við gerð tillögu að rekstraráætlun sinna svæða, innan þess fjárhagsramma sem stjórn ætlar þeim hverju sinni.

Svæðisráð gera tillögu til stjórnar um ráðningu þjóðgarðsvarða, hvert á sínu rekstrarsvæði.

Svæðisráðin gegna samráðshlutverki gagnvart sveitarstjórnnum, landeigendum og öðrum hagsmunaaðilum á svæðinu. Þau eru, hvert á sínu svæði, tengiliðir á milli yfirstjórnar þjóðgarðsins og heimamanna og annarra hagsmunaaðila á rekstrarsvæðum þjóðgarðsins. Sem slík gegna svæðisráðin því hlutverki að tryggja mikilvæga aðkomu heimamanna og framlag þeirra til uppbyggingar og reksturs í þjóðgarðinum.

Þjóðgarðsverðir sitja fundi svæðisráða.

Ráðherra getur með reglugerð kveðið nánar á um verkefni og starfsemi svæðisráða Vatnajökulsþjóðgarðs.

Umhverfisstofnun

Lögin um Vatnajökulsþjóðgarð mæla fyrir um hlutverk Umhverfisstofnunar og aðkomu að málefnum þjóðgarðsins. Er það nokkuð frábrugðið því sem er í öðrum þjóðgöðum og á friðlýstum svæðum í umsjón Umhverfisstofnunar sjálfar.

Umhverfisstofnun hefur ekki beina aðkomu að stjórnun og rekstri þjóðgarðsins en veitir aðstoð og faglega ráðgjöf við verkefni stjórnar og svæðisráða. Gert er ráð fyrir að það verði gert með sérstökum samstarfssamningi.



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun

 Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

3 Lýsing á þjóðgarðinum >

3.5 Samstarfsaðilar

Vatnajökulsþjóðgarður á mikið undir því að góð samskipti séu milli þeirra fjölmörgu sem njóta gæða hans. Forsenda þess er gagnkvæmur skilningur á afstöðu mismunandi hópa sem dvelja í garðinum. Mikilvægt er að kynna vel stefnu og starfsemi þjóðgarðsins, að fræða fólk um hvernig það geti haft áhrif og að það sjái hvers virði framlag þess er, við að bæta þjóðgarðinn. Gott og skilvirkt samstarf skilar aðilum síauknum árangri og eykur gildi þjóðgarðsins. Þannig fara hagsmunir allra saman.

Ákvæði laga um Vatnajökulsþjóðgarð endurspeglar þetta á ýmsa lund. Benda má t.d. á ákvæði 4. gr. laganna, um skipan stjórnar. Í stjórn sitja, til viðbótar við tvo fulltrúa skipaða af ráðherra, fulltrúar heimamanna, þ.e. formenn svæðisráðanna fjögurra, og fulltrúi skipaður af umhverfisverndarsamtökum. Auk þeirra á fulltrúi tilnefndur af útivistarsamtökum áheyrnaraðild að fundum stjórnar.

Í löggjöf um Vatnajökulsþjóðgarð segir ennfremur að þjóðgarðsyfirvöld skuli eiga samvinnu við ýmsa aðila. Sem dæmi má nefna að við gerð tillögu að stjórnunar- og verndaráætlun og í daglegu starfi þjóðgarðsins, skulu svæðisráð og stjórn eiga samráð við sveitarstjórnir og eigendur lands innan marka þjóðgarðsins, við Umhverfisstofnun, Náttúrufræðistofnun Íslands og aðra hagsmunaaðila.

Margir fleiri hafa áhuga á og hag af því að vel takist til í starfsemi þjóðgarðsins. Þar má nefna íbúa í grennd þjóðgarðsins, fyrirtæki, þjónustuaðila og gesti þjóðgarðsins, vísindamenn sem rannsaka náttúru þjóðgarðsins og samfélag, vísinda-, eftirlits- og stjórnsýslustofnanir, skóla, aðra þjóðgarða og útivistar- og náttúruverndarsamtök. Allir teljast þeir hagsmunaaðilar, en hagsmunaaðilar eru þeir einstaklingar eða hópar einstaklinga sem eiga beina hlutdeild í stjórnun eða starfsemi þjóðgarðsins, eru bundnir af henni eða hafa hagsmuna að gæta af árangri í starfseminni. Einnig þeir sem láta sig málefni þjóðgarðsins varða og vilja sjá markmið með tilurð hans nást.

Eitt af skilgreindum leiðarljósum í starfi þjóðgarðsins er að leitast eftir framlagi hagsmunaaðila og að eiga við þá uppbyggilegt samstarf. Það er jafnframt eitt af starfsmarkmiðum þjóðgarðsins að skilgreina hverjir teljist hagsmunaaðilar og hverjir hagsmunir þeirra og væntingar séu. Skilgreina á við hverja skuli leita reglulega eftir samstarfi við og með hvaða hætti. Með því móti er unnin samráðsáætlun, sem segir til um hvernig þjóðgarðurinn hyggst byggja upp tengsl og samvinnu við helstu samstarfsaðila sína. Slík áætlun auðveldar stjórn og starfsmönnum að forgangsraða verkefnum og ákveða vinnulag sem líklegt er að skili síauknum árangri í starfsemi þjóðgarðsins.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulspjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

4 Hlutverk

Allir sem koma að stjórnun og daglegu starfi í Vatnajökulspjóðgarði hafa mikilvægu hlutverki að gegna. Í þessum kafla og næstu þremur, er fjallað um hlutverk stjórnenda og starfsmanna þjóðgarðsins, um framtíðarsýn þjóðgarðsins og þau markmið sem sett eru til að gera framtíðarsýnina að veruleika. Auk þess er lýst þeim meginreglum sem hafðar verða að leiðarljósi þegar ákvarðanir eru teknar í starfsemi þjóðgarðsins.

Umboð og skyldur stjórnenda og starfsmanna Vatnajökulspjóðgarðs eru skilgreindar í lögum og reglugerð um þjóðgarðinn og um þær er fjallað í kafla 3.4., um stjórnsýslu.

Í þessum kafla er dregin upp heildarsýn á hlutverk stjórnenda og starfsmanna Vatnajökulspjóðgarðs. Þó fjölmargir aðrir hafi hag af því að vel takist til í starfi þjóðgarðsins, er ekki unnt að mæla fyrir um hlutverk þeirra í stjórnunar- og verndaráætlun. Engu að síður er hægt að lýsa því hvernig þjóðgarðurinn hyggst leita eftir samvinnu við þessa aðila um mikilsvert framlag þeirra.

Þjóðgarðurinn fyrir fólkið

Hlutverk Vatnajökulspjóðgarðs er margþætt. Hann er griðastaður náttúru þannig að þar fær hún að þróast eftir eigin lögmaðum og á sitt eigið gildi.

Gestir finna tengsl við frumefni náttúru, sem rofin hafa verið í manngerðu samfélagi nútíma; í garðinum fæst andleg endumæring og hvíld, þar nægir að skynja, þarf ekki að skilja. Þjóðgarðurinn veitir innblástur og listagildi hans er ótvírætt.

Jafnframt geymir þjóðgarðurinn einstæðan fróðleik til skilnings á ferlum náttúru, í jarðfræði jafnt sem líffræði. Þetta á einnig við um sögu mannlífs, áhrif náttúruhamfara og hnattrænna loftslagsbreytinga í landi á mörkum hlýrra og kaldra strauma í hafi og andrúmslofti.

Vegna fræðslu- og vísindagildis garðsins er hann mikilvæg miðstöð fræðslu og rannsókna. Vatnajökull er enda alþjóðleg rannsóknastöð um áhrif loftslagsbreytinga sem gætu á næstu áratugum orðið hraðari en sést hafa frá lokum síðasta jökulskeiðs.

Nytjagildi Vatnajökulspjóðgarðs er óumdeilt fyrir íslenskt samfélag, sem vinnur að því að varðveita, vermða og kynna þjóðgarð á heimsvísu fyrir Íslendingum, alþjóðsamfélaginu og ókomnum kynslóðum.

Fólkið fyrir þjóðgarðinn

Hlutverk okkar, stjórnenda og starfsmanna Vatnajökulspjóðgarðs, er að stuðla að samvinnu um verndun og sjálfbæra nýtingu á auðlindum Vatnajökulspjóðgarðs, til aukinnar hagsæðar og ánægju fyrir einstaklinga og samfélög, í nútíð og framtíð.

Hlutverk okkar er að vermða, viðhalda og þróa þessi gæði, fræða, hvetja og gera fólki kleift að njóta fjölbreyttrar útivistar - ávallt með sjálfbærni að leiðarljósi.

Við leitumst við að gera öðrum kleift að nýta tækifæri sem þjóðgarðurinn veitir, til sköpunar og til eflingar byggðar á áhrifasvæði þjóðgarðsins, og við vinnum að því að auka skilning á því að efnahagslegur ávinningur í góðri sátt við umhverfið, sé allra hagur.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulspjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

5 Leiðarljós

Við framkvæmd stefnunnar verða höfð í huga eftirfarandi stef sem við höfum ávallt í huga og fléttum inn í ákvarðanir okkar og starfsemi þjóðgarðsins.

Leiðarljósin veita okkur leiðbeiningu um *hvers konar* ákvörðun þurfi að taka og *hvernig* eigi að taka hana þegar stefnan geymir ekki lengur leiðbeiningu um *hvaða* ákvörðun á að taka.

Náttúruvernd og sjálfbærni - undirstaða allra ákvarðana

Í ákvörðunum okkar og störfum tökum við mið af því að ...

- yfirlýstur tilgangur með stofnun Vatnajökulspjóðgarðs er verndun náttúru
- sjálfbærni er undirstaða viðvarandi gæða auðlindarinnar og tryggir varanlega velsæld

Í daglegum störfum okkar, ákvörðunum og við mótun stefnu einsetjum við okkur að láta þetta ekki gleymast. Við stjórn og í starfsemi Vatnajökulspjóðgarðs er það hlutverk okkar að tryggja sem best jafnvægi milli þarfa og væntinga fjölda aðila og oft á tíðum ólíkra hagsmuna. Auk þess að horfa til stöðunnar og þarfa okkar á hverjum tíma minnumst við þess að við þurfum að skila náttúru og umhverfi Vatnajökulspjóðgarðs í hendur komandi kynslóða þannig að gæði þessa sérstaka svæðis séu ekki rýrð, heldur frekar skilað í betra horfi en áður.

Við látum leiðarljósið um vernd náttúrunnar og um sjálfbærni vísa okkur veginn í vandasömum verkum.

Til að tryggja þetta og hjálpa okkur við að meta hvemig okkur miðar í árunna rás munum við til dæmis:

- vinna skipulega að stöðugum umbótum í umhverfisstarfi þjóðgarðsins og vera leiðandi á því sviði
- leitast við að vakta skilgreinda umhverfispætti og nýta niðurstöður skipulega sem mælistiku á sjálfbærni
- setja okkur viðmið og mælikvarða á árangur í verndun og þróun svæðisins
- nýta rannsóknir og lesa úr mælingum til hagnýtingar við stjórnun þjóðgarðsins því að góð stjórnun byggst á þekkingu á náttúrunni, góðu skipulagi í sátt við umhverfið og fræðslu þar um

Samvinna - leið til framsækinnar þróunar og skjótari árangurs

Í ákvörðunum okkar og störfum tökum við mið af því að ...

- fjölmargir aðilar hafa hagsmuni af starfsemi Vatnajökulspjóðgarðs
- framlag heimamanna og þátttaka þeirra í uppbyggingu og starfsemi Vatnajökulspjóðgarðs er okkur sérlega mikilsverð
- tengsl við vísindasamfélag og fræðimenn eru mikilvæg undirstaða trausta rannsókna og greiðs aðgangs að þekkingu og miðlunar á henni
- þátttaka og framlag gesta eykur gæði upplifunar og tryggir markvissa framþróun í allra hag

Við teljum að með því að leita sérstaklega eftir framlagi skilgreindra hagsmunaaðila og eiga við þá markvisst samstarf muni okkur og samstarfsaðilum okkar farnast betur. Samstarf getur skilað auknum gæðum og meiri fagmennsku, skapað ný tækifæri og aukið ávinning.

Okkur er til dæmis í mun að:

- upplýsa um ákvarðanir okkar og fræða um sérstöðu og starfsemi þjóðgarðsins
- skapa vettvang til samstarfs og til að ýta undir frumkvæði og þátttöku annarra
- tryggja ákveðið samræmi á stefnu okkar og stefnu sveitarfélaganna á svæðinu

Virðing - eykur árangur og ánægju

Í ákvörðunum okkar og störfum tökum við mið af því að ...

- virðing fyrir náttúru, menningu og minjum er lykilatriði í starfsemi okkar
- með því að bera virðingu fyrir ólíkum hagsmunum og skoðunum má auka gæði starfseminnar og færa þátttakendum í uppbyggingu Vatnajökulspjóðgarðs meiri ávinning og ánægju
- virðing og tillitssemi er sérlega mikilvæg á milli og innan stjórnsýslustiga

Við berum virðingu fyrir ólíkum skoðunum. Þannig tryggjum við að aðilar láti skoðanir sínar í ljós og geri okkur kleift að mæta þeim og meta í samanburði við aðrar. Það er kostur að geta unnið úr gagnlegum upplýsingum, ólíkri upplifun og mismunandi sjónarmiðum þátttakenda. Slíkt tryggir betri yfirsýn, stuðlar að meiri frumleika og eykur lýkur á góðum ákvörðunum og stjórnun í sem bestu samræmi við væntingar og þarfir hagsmunaaðila. Lög og reglur, boð og bönn geta verið nauðsynleg en gagnkvæm virðing og skilningur er enn mikilvægari.

Við munum til dæmis:

- leggja áherslu á að fræðsla er hornsteinninn í starfseminni því að með fræðslu má auka skynjun og skilning á sérstöðu svæðisins og hagsmunum og ná árangri, t.d. í umgengni í þjóðgarðinum
- skapa vettvang og leiða saman ólíka aðila, s.s. vísindamenn, þjónustuaðila á svæðinu, ungt skólafólk og fleiri, þannig að allir geti notið góðs af

Gæði - eru í senn aðdráttarafi og viðmið í stjórnun og starfsemi

Í ákvörðunum okkar og störfum tökum við mið af því að ...

- gæði þarf að tryggja og skapa, bæði gæði hins náttúrulega umhverfis, sem og gæði þjónustunnar og

starfseminnar sem fram fer í þjóðgarðinum

- gæði, viðmið og árangur í starfsemi okkar sé fyrir fram skilgreindur

Við megum ekki missa sjónar á því hver gæði Vatnajökulsþjóðgarðs eru og hvað það er sem skapar sérstöðu hans. Við viljum tryggja að heimsókn í garðinn sé og verði einstök upplifun. Það gerum við með því að vernda og byggja á gæðum og sérstöðu Vatnajökulsþjóðgarðs. Það er okkar leið til að auka samkeppnishæfni okkar og til að hámarka ávinning.

Þetta munum við sýna í framkvæmd t.d. með því að:

- vinna markvisst að því að uppfylla viðmið og ná skilgreindum árangri
- leggja áherslu á fæmi og fagmennsku í starfsemi og þjónustu í Vatnajökulsþjóðgarði, bæði hjá þjóðgarðinum sjálfum og með samvinnu við þjónustuaðila á svæðinu
- leggja meiri áherslu á gæði og upplifun heldur en magn (t.d. fjölda ferðamanna)
- vanda allt skipulag og innri uppbyggingu, nýta markvissar og árangursríkar aðferðir við mótun stefnu, gerð áætlana og framkvæmd
- byggja ávallt ákvarðanir okkar á sem bestum upplýsingum



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkn þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

6 Framtíðarsýn

Framtíðarsýnin lýsir þeim árangri sem stefnt er að og í henni birtast vonir okkar og væntingar til starfsemi og áhrifa Vatnajökulsþjóðgarðs.

Í framtíðarsýnninni er horft rúm 20 ár fram í tímann og dregin fram nokkrir lykilþættir í sýn okkar á stöðu og árangur Vatnajökulsþjóðgarðs árið 2030.

Framtíðarsýnin skiptir okkur öll máli; stjórn, starfsmenn, samstarfsfólk og heimamenn, gesti og aðra.

Stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs mun leitast við að haga ráðstöfunum sínum þannig að árið 2030 verði staða Vatnajökulsþjóðgarðs sem hér segir:

Framtíðarsýn Vatnajökulsþjóðgarðs

Vatnajökulsþjóðgarður er þjóðargarsemi.

Sérstaða og gæði Vatnajökulsþjóðgarðs eru starfsfólki, íbúum og almenningi kunn; þau eru uppspretta tækifæra og sköpunar – aðdráttarafl og hvati til góðra verka.

Virðing og verndun náttúru, menningar og minja er í hávegum höfð; sjálfbærni er leiðarljósð og í góðri sátt nýtum við og njótum þessara verðmæta.

Traustir innviðir þjóðgarðsins, faglegur metnaður, gott samstarf og skýr viðmið um starfsemi hafa lagt grunn að góðum árangri í starfsemi.

Árangur í starfsemi og stjórnun Vatnajökulsþjóðgarðs byggist jafnframt á traustum rannsóknum, fræðslu og áhrifaríkri miðlun. Þjóðgarðurinn er eftirsóttur staður til rannsókna.

Vatnajökulsþjóðgarður er mikilvæg stoð í atvinnusköpun og hefur leitt til aukinnar hagsældar svæðisins og landsins alls.

Fjölbreytni er aðalsmerki Vatnajökulsþjóðgarðs í náttúru, menningu og þjónustu.

Nánar tiltekið verður staðan þessi:

Að vernda, viðhalda og þróa ...

Vatnajökulsþjóðgarður er þjóðargarsemi, einstök náttúruverla á lands- og heimsvísu. Okkur hefur tekist að vernda og viðhalda einstökum gæðum og sérstöðu þjóðgarðsins með því að:

- hafa sjálfbærni að leiðarljósi við stjórnun og nýtingu gæða, tryggja góða sátt og jafnvægi milli vermdunar og nýtingar á auðlindum Vatnajökulsþjóðgarðs, þar sem tekið er tillit til þarfa og væntinga ólíkra aðila
- byggja á traustum rannsóknum og með vöktun á stöðu og breytingum á náttúrufari og náttúrulegum fjölbreytileika sem er grunnur að langtímaþróun og ákvörðunum stjórnenda og starfsfólks þjóðgarðsins
- virða náttúruleg ferli og leyfa vistkerfi og landi að þróa eftir eigin lögmálum
- byggja inngríp á vistkerfisnálgun sé þeirra þörf að mati þjóðgarðsyfirvalda
- fylgjast með áhrifum landnotkunar á vistkerfi, líffræðilegan fjölbreytileika og einstakar tegundir lífvera
- stunda markvissa uppbyggingu innviða og viðmiða þjóðgarðsins, með góðri samvinnu, tengslum, samráði og þátttöku hagsmuna- og samstarfsaðila, s.s. innlendra og erlendra vísindamanna, heimamanna, þjónustuaðila á svæðinu og utan þess, við gesti og aðra
- veita góða og markvissa fræðslu og miðla upplýsingum sem auka skilning á gæðum og sérstöðu Vatnajökulsþjóðgarðs og tryggja þannig góða umgengni og virðingu fyrir umhverfi og menningu svæðisins

Að upplifa ...

Það er einstök upplifun að heimsækja og dvelja í Vatnajökulsþjóðgarði. Gestir, heimamenn, starfsfólk og aðrir hafa sterka tilfinningu fyrir sérstöðu og gæðum Vatnajökulsþjóðgarðs og þeir skynja að það hefur þurft umhyggju og samstillt átak margra aðila til að undirstrika þessa sérstöðu þjóðgarðsins og umhverfis hans. Þetta hefur okkur tekist með:

- góðri samvinnu og markvissri þátttöku helstu hagsmunaaðila, við uppbyggingu þjónustu, viðhald gæða þjóðgarðsins og þróun nýjunga í starfsemi
- góðu skipulagi og markvissri uppbyggingu á góðri aðstöðu og aðgengi fyrir gesti, vísindafólk, skólafólk, starfsmenn og fleiri, þar sem tekið er tillit til ólíkra þarfa
- starfi sem byggst á grunni skýrrar og virkrar umhverfisþróunar og undirstrikar að eigin starfsemi sé öðrum góð fyrirmynd og leggur jafnframt línur um ávinning samstarfsaðila af því að uppfylla gæðaviðmið þjóðgarðsins
- færu og vel þjálfuð starfsfólki sem skilur sérstöðu þjóðgarðsins og gæða hans, sem og þarfir og væntingar samstarfsaðila og gesta
- dreifðu álagi og stýrðu aðgengi að svæðinu og einstökum hlutum þess
- markvissri notkun og fjölbreyttri miðlun þekkingar á gögnum og gæðum þjóðgarðsins

Að skapa ...

Gæði og sérstaða Vatnajökulsþjóðgarðs hefur orðið uppspretta tækifæra og sköpunar og eru í senn

aðdráttarafl og hvati til góðra verka. Þjóðgarðurinn hefur stutt við atvinnustarfsemi sem fyrir er á svæðinu, leitt af sér ný og fjölbreytt störf og er sjálfur öflugur vinnustaður. Hann er því mikilvæg stoð í atvinnusköpun og hefur leitt til aukinnar hagsældar, bæði á áhrifasvæði sínu og landinu öllu. Vatnajökulspjóðgarður er eitt helsta kennitákn íslenskrar ferðapjónustu. Fyrirtæki og þjónustuaðilar sækjast eftir að staðsetja sig á svæðinu og tengjast þjóðgarðinum í starfsemi sinni. Vegna þjóðgarðsins hafa skapast tækifæri til nýrrar menntunar og starfa og gæði búsetu hafa aukist á áhrifasvæði þjóðgarðsins. Vatnajökulspjóðgarður hefur þannig fært okkur margháttaðan ávinning, jafnt samfélagslegan, efnahagslegansem umhverfislegan. Þetta hefur okkur tekist með því að:

- vekja athygli á sérstöðu og gæðum Vatnajökulspjóðgarðs
- ýta undir viðleitni annarra til að nýta sérstöðu og gæði þjóðgarðsins til að efla búsetu og atvinnutækifæri, til listsköpunar og til miðlunar á menningu svæðisins og með því að skapa góða aðstöðu til þess
- skapa aðstæður til að festa í sessi sjálfbæra ferðapjónustu
- móta og framfylgja skýrum viðmiðum um gæði þjónustu sem veitt er í þjóðgarðinum, í góðri samvinnu við þjónustuaðila, gesti og aðra
- virkja íbúa í nærumhverfi, eiga gott samstarf við sveitarfélög og aðra opinbera aðila og með því að leitast við að tryggja samræmi í stefnu og framkvæmd þessara aðila hvað varðar málefni þjóðgarðsins
- beita markvissri og öflugri fræðslu og markaðssetningu, sem byggist á sérstöðu garðsins og einstakra hluta hans

 Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun Search this site	
Forsíða Ávarp formanns stjórnar 1 Inngangur 2 Forsendur 2.1 Stofnun þjóðgarðsins 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda 2.3 Vermdarflokkun þjóðgarðsins 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar 3 Lýsing á þjóðgarðinum 3.1 Land þjóðgarðsins 3.2 Náttúra og samfélag 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins 3.4 Stjórnsýsla 3.5 Samstarfsaðilar 4 Hlutverk 5 Leiðarljós 6 Framtíðarsýn 7 Markmið 8 Mat á verndargildi 9 Landnotkun 9.1 Vermdarsvæði 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs 9.3 Samgöngur 9.4 Þjónustusvæði 9.5 Hefðbundin landnýting 9.6 Efnistaka 9.7 Svæði til sérstakra nota 10 Vöktun og rannsóknir 11 Eftirfylgni og endurskoðun 12 Umhverfisskýrsla 13 Heimildir og itæfni	7 Markmið Til að framtíðarsýn Vatnajökulsþjóðgarðs verði að veruleika eru sett þrjú meginmarkmið í starfi þjóðgarðsins. Þau eru eftirfarandi: Að vernda, viðhalda og þróa ... <i>Stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs leitast við, með stefnu sinni, ákvörðunum og í framkvæmd, að tryggja verndun náttúru og menningarminja og viðhald gæða og sérstöðu Vatnajökulsþjóðgarðs.</i> Að upplifa ... <i>Stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs leitast við, með stefnu sinni, ákvörðunum og í framkvæmd, að tryggja að það sé einstök upplifun að heimsækja og dvelja í Vatnajökulsþjóðgarði; sem gestur, sem starfsmaður eða vísindamaður og að heimamenn telji það til aukinna gæða að búa í þjóðgarðinum eða á áhrifasvæði hans.</i> Að skapa ... <i>Stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs leitast við, með stefnu sinni, ákvörðunum og í framkvæmd, að ýta undir að gæði og sérstaða þjóðgarðsins sé nýtt til frekari eflingar atvinnu og búsetu á svæðinu, til nýsköpunar í atvinnulífi, til listsköpunar og miðlunar á menningu svæðisins.</i> Til að tryggja framgang meginmarkmiðanna þriggja setur stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs eftirfarandi starfsmarkmið sem hún mun leitast við að framfylgja. Starfsmarkmiðin eru tilgreind og skýrð undir hverju meginmarkmiði. Að vernda, viðhalda og þróa ... <i>Stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs leitast við, með stefnu sinni, ákvörðunum og í framkvæmd, að tryggja verndun náttúru og menningarminja og viðhald gæða og sérstöðu Vatnajökulsþjóðgarðs.</i> Í því skyni eru sett eftirfarandi starfsmarkmið: Um landslag og jarðmyndanir Að varðveita samfelldar landslagsheildir og jarðminjar í Vatnajökulsþjóðgarði Verndargildi samfelldra landslagsheilda verður metið með viðurkenndri aðferðafræði. Til að undirbyggja ákvarðanir um mögulega stækkun þarf matið að fylgja landslagsheildum þótt þær nái út fyrir mörk þjóðgarðsins. <i>Landslag, landslagsheildir, jarðmyndanir og jarðfræðileg fjölbreytni svæðisins verður kortlögð og heildstætt mat lagt á verndargildi landslags og jarðfræði svæðisins.</i> Að tryggja verndun samfelldra, heildstæðra og fágætra jarðmyndana og stýra umferð um þær Fríðun jarðmyndana, t.d. þeirra sem njóta sérstakrar vermdar skv. náttúruverndarlögum, er ekki næg ein og sér. Til viðbótar þarf gott skipulag og fræðslu því að margar þessara jarðmyndana, sem draga að sér mikinn fjölda gesta, eru mjög viðkvæmar fyrir umferð manna um þær. <i>Vatnajökulsþjóðgarður mun meta áhrif umferðar á mikilvægar jarðmyndanir í þjóðgarðinum og grípa til sérstakra verndarráðstafana þar sem þess er þörf.</i> Að tryggja að mannvirki og ræktun falli vel að landslagi, jarðmyndunum og gróðurfari Í opnu og viðkvæmu landslagi þjóðgarðsins þarf ekki stór mannvirki til að hafa mikil áhrif á ásýnd lands. Mikilvægt er að ný mannvirki falli vel að landslagi, jarðmyndunum og gróðurfari. Vanda þarf til staðsetningar mannvirkja og huga að vali á byggingarefnum, gróðri o.fl. Þetta gildir um eldri mannvirki eftir því sem við á, s.s. við endurbætur og viðhald þeirra. Auk þess er stefna ríkisins sú að vistvæn innkaup séu höfð að leiðarljósi hjá opinberum aðilum. <i>Leitast verður við að halda mannvirkjasvæðum í lágmarki og finna mannvirkjum stað þar sem fyrirséð er að þau muni hafa sem minnst áhrif á ásýnd lands. Mannvirki, þ.m.t. hús, skilti og brýr, falli vel að landi. Útlit þeirra verði samræmt en þó með sérstöðu svæða í huga.</i> <i>Við plöntun, t.d. skjólgróðurs, sem og við uppgræðslu, verður einungis notast við náttúrulegan staðargróður.</i> <i>Mótuð verður stefna um hvernig umhverfisáherslur endurspeglast í staðsetningu, gerð og frágangi mannvirkja, vali byggingarefna og annarri umgjörð. Vistvæn innkaup verði höfð að leiðarljósi.</i> Um líffræðilega fjölbreytni, vistkerfi og tegundir Að tryggja verndun svæða með fjölbreyttu, viðkvæmt og sérstakt lífríki Í þjóðgarðinum eru svæði með fjölbreyttu, viðkvæmu og sérstöku gróðurfari sem hafa mikið gildi fyrir gróðurvernd í stærra samhengi. Innan þjóðgarðsins má einnig finna búsvæði sjaldgæfra tegunda sem mikilvægt er að þekkja, einkum þeirra sem eru á válista. Brýnt er að fylgjast með útbreiðslu og viðgangi mikilvægra tegunda sem Íslendingar bera alþjóðlega ábyrgð á. Á grunni kortlagningar slíkra tegunda og búsvæða þeirra, þarf að stýra umferð og öðru álagi sem kann að stofna viðgangi þessara tegunda í hættu. <i>Fylgst verður með náttúrulegri framvindu gróðurs og dreifingu tegunda í samræði við fagstofnanir. Leitast</i>

verður við að kanna útbreiðslu, skrá og hnitsetja búsvæði sjaldgæfra lífvera, einkum þeirra sem eru á valista. Upplýsingarnar verða nýttar til að stýra umferð og álagi á viðkvæmum svæðum innan þjóðgarðsins.

Að tryggja viðgang náttúrulegra þróunarferla lífríkisins

Virk landmótun svæðisins og jarðfræðileg fjölbreytni þess skapar skilyrði fyrir mismunandi búsvæði og stöðuga þróun lífríkis.

Ein helsta ógn við líffræðilegan fjölbreytileika eru ágengar, framandi tegundir. Plöntutegundir á borð við alaskalúpínu geta ógnað líffræðilegum fjölbreytileika og breytt verulega ásýnd stórra svæða. Að sama skapi getur minkur valdið miklum usla í varpi andfugla og annarra votlendisfugla. Nauðsynlegt er að eyða slíkum tegundum úr lífríki garðsins svo vistkerfi hans geti þróast á náttúrulegan hátt.

Leitast verður við að tryggja að athafnir mannsins raski ekki náttúrulegri framvindu innan vistkerfa, t.d. með einstökum framkvæmdum eða seiðasleppingum í ár og vötn.

Beita skal varúðarsjónarmiðum við allar ákvarðanir sem kunna að hafa áhrif á náttúrulega þróunarferla lífríkisins og afla frekari vitneskju um þá.

Stutt verður við rannsóknir á áhrifum hlýnandi loftslags á landmótun og náttúrulega framvindu nýrra landssvæða. Safnað verður upplýsingum um útbreiðslu og dreifingarmáta ágengra, framandi tegunda og ástand þess lífríkis sem þær kunna að ógna innan þjóðgarðsins. Á grunni þeirra upplýsinga verður aðgerðum, sem miða að upprætingu eða takmörkun á útbreiðslu slíkra tegunda, forgangsraðað. Unnið verður með sveitarfélögum að skipulegri eyðingu minks.

Að vernda lífríki votlendissvæða

Vötn og votlendi eru mikilvæg búsvæði og hafa mikið aðdráttarafl fyrir gesti. Vötn, ár og lækir hafa mikið útivistargildi, vegna fegurðar sinnar og fjölbreytts lífríkis, sem og til veiða og báts- og baðferða. Lífríki margra votlendissvæða Vatnajökulsþjóðgarðs er lítt kannað og áhrif gesta á svæðin og lífríki þeirra enn síður þekkt. Forsenda vemdunar er vitneskja um lífríki vatna og votlendis, vatnasvið, grunnvatn og rennislisleiðir.

Leitast verður við að auka þekkingu á lífríki vatna og votlendis og stýra umferð með tilliti til þess, einkum á þeim stöðum og á þeim tíma sem lífríkið er viðkvæmast.

Í öryggisáætlun þjóðgarðsins, sem unnin verður, kemur fram með hvaða hætti skuli bregðast við mengunarslysum, m.a. á votlendissvæðum.

Að stöðva gróður- og jarðvegseyðingu og stuðla að vistheimt raskaðra vistkerfa

Gróður- og jarðvegseyðing hefur víða leitt til landhnignunar innan marka þjóðgarðsins. Brýnt er að stöðva landeyðingu þar sem þess er kostur og stuðla að vistheimt illa farins lands.

Stuðlað verður að vistheimt raskaðra vistkerfa á þeim svæðum sem þjóðgarðsyfirvöld, í samráði við Landgræðsluna, telja nauðsynlegt. Inngripum í náttúrulega framvinduferla skal haldið í lágmarki. Þau skulu miða að styrkingu staðargróðurs og stuðla þannig að verndun líffræðilegrar fjölbreytni.

Um menningarminjar

Að varðveita menningarminjar fyrir tíma

Sérstaða þjóðgarðsins felst ekki síst í menningarminjum og þeirri sögu sem hann geymir um samspil manna og stórbrotinnar náttúru. Á sögunni má byggja fjölbreytt tækifæri til túlkunar, fræðslu og afþreyingar auk þess gildis sem hún hefur í sjálfu sér fyrir menningararf þjóðarinnar.

Menningarminjar þjóðgarðsins verða varðveittar í samstarfi við Fornleifavernd ríkisins. Tryggt verður að umferð gesta og framkvæmdir spilli þeim ekki.

Sérstaklega verður leitast við að treysta samstarf við íbúa í héraði um fræðslu og menningarviðburði sem tengjast sögu þjóðgarðsins og tengdra svæða.

Byggt verður á þessari sérstöðu og þeim tækifærum sem hún skapar í kynningu og fræðslu um svæðið.

Um mengun

Að dregið verði úr umferð einkabíla og hvatt til aukinna almenningssamgangna og umhverfissvænna ferðamáta

Þótt ekki sé um marga valkosti að ræða í almenningssamgöngum innan þjóðgarðsins má gera mægt sem hvetur gesti til að draga úr umferð einkabíla. Eitt það áþreifanlegasta er að bjóða ávallt upp á góða aðstöðu fyrir hjólandi og gangandi umferð.

Þjóðgarðurinn mun hvetja til notkunar almenningssamgangna og umhverfissvæns samgöngumáta á starfssvæði sínu til að draga úr mengandi útblæstri en einnig sem lið í stýringu umferðar.

Leitast verður við að aðstaða og aðgengi endurspegli og styðji við þetta markmið, s.s. fyrir hjólandi og gangandi umferð.

Að tryggja að grunnvatn og yfirborðsvatn mengist ekki af völdum umferðar, mannvirkjagerðar eða starfsemi þjóðgarðsins

Gera þarf ráðstafanir til að draga úr hættu á mengun grunnvatns og yfirborðsvatns. Meðferð spilliefna og frágangur rotþróa og fráveitna þarf að vera í samræmi við lagakröfur.

Settar verða skýrar reglur og leiðbeiningar um meðferð spilliefna og frágang vatnsbóla, rotþróa og fráveitna í samræmi við lagakröfur.

Frárennslismál í húsnæði á vegum þjóðgarðsins séu til fyrirmyndar.

Ferðaleiðir og þjónustusvæði ber að skipuleggja þannig að sem minnst hættu sé á mengun grunnvatns.

Að tryggja að öll meðhöndlun og förgun úrgangs sé með viðurkenndum hætti

Meðferð og förgun úrgangs á vegum þjóðgarðsins á að vera í samræmi við lagakröfur og endurspegla virðingu fyrir umhverfi þjóðgarðsins.

Komið verði á úrgangsflokkun á öllum viðkomustöðum sem þjóðgarðurinn hefur umsjón með. Notaðar verði samræmdar merkingar sem miðast við endurvinnslumöguleika á hverju svæði.

Komið verði á samstarfi við verktaka og þjónustuaðila á svæðinu um að þeir uppfylli viðmið þjóðgarðs og lagareglur í þessa veru.

Á afskekktari svæðum verði gestum gert að skilja engan úrgang eftir sig.

Gestum verður leiðbeint um hvernig standa skuli að meðferð og förgun úrgangs.

Um innviði, starfsfólk og starfsemi

Að byggja upp trausta innviði með markvissum hætti

Með skilvirku innra skipulagi og traustum innviðum má sameina krafta á öllum rekstrarsvæðum þjóðgarðsins. Virk stefnumótun og eftirfylgni og markviss forgangsriðun verkefna, greiðar samskiptaleiðir og myndun tengsla, eru þau verkfæri og þær leiðir sem nýttar verða til að byggja upp trausta innviði.

Komið verði á skipulegu verklagi til að vinna að stöðugum umbótum í daglegri starfsemi og stjórnháttum þjóðgarðsins, til að tryggja að stjórnunar- og verndaráætlun verði framfylgt á markvissan hátt.

Að skilgreina og fylgjast með þróun og breytingum í starfsumhverfi þjóðgarðsins

Þjóðgarðurinn er hluti af flóknu umhverfi sem tekur stöðugum breytingum. Í starfsumhverfi þjóðgarðsins er bæði að finna áhrifabætti sem þjóðgarðurinn hefur tók á að stjórna en einnig bætti sem hann hefur takmörkuð áhrif á. Nauðsynlegt er að fylgjast vel með breytingum í starfsumhverfinu, t.d. breytingum á efnahagslegum, náttúrfarslegum, samfélagslegum og fleiri þáttum. Það skapar möguleika á að grípa tækifæri sem gefast, bregðast við ógnunum sem að steðja og nýta styrk og sérstöðu til að ná enn meiri árangri í starfseminni.

Þjóðgarðurinn mun skilgreina og fylgjast með þróun helstu áhrifabátta í starfsumhverfi sínu í því skyni að treysta grundvöll góðrar stjórnunar og vandaðrar ákvörðunartöku.

Að tryggja að lagakröfur á sviði umhverfismála séu uppfylltar

Öll starfsaðstaða á vegum þjóðgarðsins á að uppfylla lagakröfur á sviði umhverfismála.

Unnið verður að því að tryggja að öll starfsaðstaða, gistaðstaða og önnur aðstaða sem Vatnajökulsþjóðgarður rekur eða leigir uppfylli lagakröfur á sviði umhverfismála, meðal annars varðandi starfsleyfi, frárennismál, förgun úrgangs og geymslu efna.

Unnið verður með rekstrar- og eftirlitsaðilum að bestu lausnum og samræmingu á kröfum milli svæða.

Að vinna markvisst að því að lágmarka umhverfisáhrif í rekstrinum

Vatnajökulsþjóðgarður vill ganga á undan með góðu fordæmi og vinna skipulega að því að minnka neikvæð umhverfisáhrif frá daglegri starfsemi þjóðgarðsins og rekstri honum tengdum.

Markvisst er unnið með þýðingarmikla umhverfisþætti í rekstri þjóðgarðsins. Í því skyni verða m.a. innleidd vistvæn innkaup í starfsemi þjóðgarðsins. Einnig verður unnið markvisst að því að minnka áhrif vegna ferða á vegum Vatnajökulsþjóðgarðs.

Að tryggja starfsfólki góðan aðbúnað og bjóða því tækifæri til að auka þekkingu sína og færni

Þjóðgarðurinn á að tryggja að kröfur laga og reglna um aðbúnað starfsfólks séu uppfylltar. Þar að auki er mikilvægt að nýta tækni, verklag og ýmsar aðferðir sem gera starfsmönnum kleift að rækja störf sín á auðveldari hátt, m.a. að sækja sér aukna þekkingu og efla færni sína.

Þjóðgarðurinn mótar starfsmannastefnu sína. Leitast verður við að tryggja að aðbúnaður og búsetukostir fyrir starfsfólk geri því kleift að sinna verkum sínum vel og njóta frístunda. Þjóðgarðurinn leggur sig eftir að hagnýta tækni hvers tíma til að auðvelda og auka gæði samskipta og samstarfs. Nýttir verða kostir t.d. landupplýsingakerfa og skilgreindir verkferlar og aðferðir sem gera starfið faglegt og auka þannig starfsánægju og ýta undir metnað.

Um tímabundnar leyfisveitingar

Að setja skýrar reglur um leyfisveitingar fyrir tímabundna starfsemi

Nokkuð er um að óskað sé eftir tímabundnum leyfum til athafna og fyrir starfsemi í þjóðgarðinum. Dæmi um slíkt eru rannsóknir og kvikmyndatökur. Hvorugt fellur undir hefðbundna atvinnustarfsemi eða er hluti af þeim grunnatvinnugreinum sem stundaðar eru á svæðinu eða þjónustuframboði þjóðgarðsins.

Mótaðar verða reglur um tímabundnar leyfisveitingar, byggðar á skýru ferli sem tryggir jafnræði.

Gert er ráð fyrir að gjaldtaka þjóðgarðsins sé heimil þegar um er að ræða leyfi fyrir starfsemi sem stunduð er í ábataskyni eða þegar þjóðgarðurinn þarf að kosta verulega til vegna aðstoðar eða eftirlits í tengslum við leyfisveitinguna.

Að setja skýrar reglur um leyfisveitingar vegna atvinnustarfsemi innan þjóðgarðsins

Í tengslum við atvinnustefnu þarf að koma fram með hvaða hætti þjóðgarðsyfirvöld heimila starfsemi í þjóðgarðinum og hvemig fari um samskipti við fyrirtæki og aðila sem starfa eða vilja starfa innan þjóðgarðsins. Gera þarf grein fyrir því hvað heyrir undir þjóðgarðsyfirvöld í þeim efnum og hvert sé hlutverk annarra aðila, s.s. sveitarfélaga, Heilbrigðiseftirlits, o.fl. Umsóknir um aðstöðu fyrir starfsemi innan þjóðgarðsins þurfa að fylgja skýrum reglum og ferli til að tryggja jafnræði milli aðila.

Mótaðar verða reglur sem tryggja að starfsemi innan þjóðgarðsins falli að stefnu hans í náttúruvernd, umhverfismálum, skipulagsmálum og atvinnumálum.

Á vefsíðu þjóðgarðsins verði aðgengilegar upplýsingar um hvaða starfsemi er leyfis skyld og hvemig umsóknir eru meðhöndlaðar.

Þjóðgarðsverðir sjá um dagleg samskipti við samþykkt aðila á svæðinu og sjá til þess að fylgt sé eftir þeim skilyrðum sem sett eru, að svo miklu leyti sem það heyrir ekki undir stjórnvöld, s.s. heilbrigðiseftirlit. Gjaldtaka vegna aðstöðu innan þjóðgarðsins verði samræmd.

Um þróun þjóðgarðsins

Að breyting á þjóðgarðsmörkum verði á forsendum grunnmarkmiða þjóðgarðsins

Afnörkun á landsvæði Vatnajökulsþjóðgarðs hefur frá upphafi verið nokkuð til umræðu. Ýmsar tillögur hafa komið fram og enn eru í umræðunni hugmyndir um frekari stækkun þjóðgarðsins. Stækkun þjóðgarðsins á ekki að verða stækkunarinna vegna, heldur til að styðja við grunnmarkmið þjóðgarðsins. Þannig ætti stækkun t.d. að byggja á að þjóðgarðurinn myndi samfelldar landslagsheildir, jarðfræðiheildir og vistfræðilegar heildir.

Komi til stækkunar þjóðgarðsins á það að gerast á forsendum og í takt við meginmarkmið þjóðgarðsins og

verða til þess að auka á gæði hans og nærliggjandi svæða.

Að Vatnajökulspjóðgarður verði samþykktur á heimsminjaskrá Menningarmálastofnunar Sameinuðu þjóðanna, UNESCO

Einvörðungu svæði sem þykja einstök á heimsvísu eru samþykkt á heimsminjaskrá UNESCO. Meginsérstaða Vatnajökulspjóðgarðs felst í fjölbreytilegri jarðfræði hans og síkviku landslagi sem samspil eldvirkni, jökuls, vatns og vinda hefur skapað. Vatnajökulspjóðgarður er jafnframt langstærsti þjóðgarður Íslands og stærsti þjóðgarður í Evrópu. Sérstaða svæðisins felst einnig í einstöku samspili mannlífs og sibreytilegrar náttúru. Nú þegar eru tvö svæði innan Vatnajökulspjóðgarðs á yfirlitsskrá ríkisstjórnar Íslands fyrir framtíðartilnefningar á heimsminjaskrá UNESCO, þ.e. Skaftafell og Askja.

Unnið verður að því að Vatnajökulspjóðgarður eða svæði innan hans verði samþykkt á heimsminjaskrá UNESCO.

Að upplifa ...

Stjórn Vatnajökulspjóðgarðs leitast við, með stefnu sinni, ákvörðunum og í framkvæmd, að tryggja að það sé einstök upplifun að heimsækja og dvelja í Vatnajökulspjóðgarði sem gestur, sem starfsmaður eða vísindamaður og að heimamenn telji það til aukinna gæða að búa í þjóðgarðinum eða á áhrifasvæði hans.

Í þessu skyni eru sett eftirfarandi starfsmarkmið:

Um áfangastaði og aðgengi

Að þjónusta og aðstaða stuðli að ánægjulegri upplifun gesta

Mikilvægt er að þjónusta standi ferðamönnum til boða á vel völdum stöðum og sé eðlilegur hluti af heildstæðu þjónustuneti þjóðgarðsins.

Afmörkun og skipulag þjónustusvæða og þjónustueininga í þjóðgarðinum þarf að vera skilvirkt og aðstaða samræmd og aðlaðandi.

Þjónustusvæði í þjóðgarðinum verða skilgreind og leitast við að tryggja að þjónusta standi til boða árið um kring. Leitast verður við að þjónusta og aðstaða í þjóðgarðinum, allt frá stökum skiltum að gestastofum, falli inn í skipulega heildarmynd sem sé samræmd fyrir allan þjóðgarðinn. Slíkar þjónustueiningar endurspeglir virðingu og metnað og mæti þörfum gesta en spilli ekki upplifun af ósnortinni náttúru utan síns nánasta umhverfis.

Að samgöngukerfi þjóðgarðsins sé í góðu samræmi og stýri för gesta

Samgönguleiðir þjóðgarðsins gegna fjölþættu hlutverki. Þær leiða gesti að þjóðgarðinum, stýra för gestanna og þar með álagi og gefa aðgang að fjölbreyttri upplifun.

Vanda þarf frágang samgöngumannvirkja, svo sem vega, stíga og brúa og finna þeim stað þar sem upplifun gesta er mest án skaðlegs álags. Fjölbreyttar og vel merktar leiðir og skýr afmörkun aksturssvæða, eins og t.d. bílastæða, draga úr líkum á utanvegaakstri.

Þjóðgarðurinn verður að reiða sig á góða umgengi og ábyrgðartilfinningu gesta í viðleitni sinni við að vernda viðkvæma náttúru. Gera má ráð fyrir því að allur þorri gesta vilji fylgja settum reglum en það gera þeir því aðeins að þeir séu vel upplýstir um reglur og forsendur þeirra.

Tryggja skal að samgöngukerfi þjóðgarðsins einkennist af góðu innbyrðis samræmi, sé auðskilið og vel merkt. Settar verða skýrar reglur um aðgengi og umferð og þeim miðlað á fjölbreyttan og aðgengilegan hátt.

Með skipulegu úrvali leiða og fjölbreyttri framsetningu og kynningu verður reynt að höfða til ferðafólks með ólíkar þarfir og áhugamál. Leiðirnar hvetji til heilnæmrar útiveru og bæti þannig lýðheilsu.

Opnir vegir hálendisins og gönguleiðir verða flokkaðar eftir erfiðleikastigi. Leiðbeiningum byggðum á reglum og erfiðleikaflokkun verður miðlað á fjölbreyttan og aðgengilegan hátt.

Að fötluðum sé tryggt aðgengi að ákveðnum svæðum þjóðgarðsins

Þjóðgarðurinn þarf að leitast við að tryggja fötluðum aðgengi að tilteknum viðkomustöðum.

Meðal leiða til að tryggja aðgengi er að bjóða fötluðum afnot af tækjum, t.d. sérútbúnum hjólastólum, á völdum viðkomustöðum.

Ákveða þarf hvaða staðir skuli veita fötluðum aðgengi, flokka þarf staðina og merkja með viðurkenndum og samræmdum hætti.

Um umhverfisstarf og öryggi

Að mótuð verði öryggisáætlun sem tiltekur ábyrgð, viðbrögð og kynningu

Ábyrgð þjóðgarðsyrivalda, starfsmanna þjóðgarðsins og þjónustuaðila á öryggi gesta fer eftir því sem lög mæla fyrir um. Ábyrgð getur snúið að mörgum þáttum, s.s. akstri á vegum innan þjóðgarðsins, öryggi á gönguleiðum, öryggi mannvirkja, náttúruvá, hæfni leiðsöguðinna við erfiðar aðstæður, upplýsingagjöf og tilkynningaskyldu.

Unnin verður öryggisáætlun í samræmi við lög og reglur þar sem tekið verður á nefndum þáttum. Reglur og leiðbeiningar sem öryggisáætlun tilgreinir, skulu vera aðgengilegar og vel kynntar fyrir gestum þjóðgarðsins.

Um rannsóknir og þekkingu

Að marka stefnu um þátt þjóðgarðsins í rannsóknum og vöktun

Rannsóknir liðinna ára og þekkingararfleifð heimamanna mynda mikilvægan grunn fyrir fræðslu og miðlun.

Margt er þó enn ókannað því að náttúra og menning þjóðgarðsins er óþrjótandi rannsóknarefni. Þjóðgarðsyrfivöld vilja stuðla að auknum rannsóknum innan svæðisins og aðstoða rannsóknaraðila eftir því sem kostur er. Brýnt er að þjóðgarðsyrfivöld hafi yfirsýn yfir þær rannsóknir sem unnar eru og hafa verið unnar í þjóðgarðinum og að þau marki sér stefnu um áherslur og aðkomu þjóðgarðsins.

Mörkuð verður stefna um með hvaða hætti þjóðgarðurinn á að hafa yfirsýn yfir og áhrif á viðfangsefni rannsókna og vöktunar.

Að tryggja gott samstarf og tengsl við skóla, íbúa nærsvæða og vísindasamfélagið

Þjóðgarðurinn vill taka vel á móti skólafólki, íbúum nærsvæða, vísindamönnum og öðrum sem vilja nýta hann sem vettvang fræðslu, þekkingarleitar og þekkingarmiðlunar. Þjóðgarðurinn vill einnig eiga frumkvæði að slíku samstarfi.

Þjóðgarðurinn leitast við að tryggja að fyrir hendi sé aðstaða, gögn, áætlanir og verkferli sem auðvelda störf vísinda- og fræðimanna í þjóðgarðinum og stuðla að góðum samskiptum við þá. Enn fremur verður leitast við að tryggja jákvæða upplifun skólafólks og annarra sem leita sér þekkingar og fræðslu í þjóðgarðinum.

Um fræðslu og miðlun upplýsinga**Að auka gildi fjölbreytts landslags, mikilvægra jarðmyndana og lífríkis til útivistar og fræðslu**

Náttúra þjóðgarðsins hefur margvísleg áhrif á gesti sem þangað koma. Með því að þekkja slík áhrif má finna fjölbreyttari leiðir til að styrkja upplifunina í bland við fræðslu og afþreyingu. Þjóðgarðurinn mun leitast við að hvetja gesti til útivistar í hinu síkvika umhverfi þjóðgarðsins og efla fræðslu um það.

Metin verða og greind þau áhrif sem náttúra þjóðgarðsins hefur á gesti.

Að varðveita og miðla sögu, frásögnum, þjóðtrú og hefðum sem tengjast náttúru, menningarmínjum og mannvist

Saga, þjóðtrú og hefðir sem tengjast náttúru, mikilvægum menningarmínjum og mannvist í þjóðgarðinum eru hluti af auðlindum hans. Mikilvægt er að tengslin við fortíðina rofni ekki heldur styrkist. Miðlun sögu og menningar, einnig nútímamenningar, er nauðsynlegur hluti af fræðslu og upplifun í þjóðgarðinum.

Vatnajökulspjóðgarður mun hvetja til rannsóknar og skráningar á sögu og sögnum sem tengjast sérstöðu þjóðgarðsins, mannlífi og náttúru. Sérstaklega verður leitast við að styrkja tengsl við heimamenn og aðra fróða einstaklinga og framlag þeirra til viðfangsefnisins. Efninu verði miðlað á fjölbreyttan og aðgengilegan hátt.

Að tryggja markvissa miðlun upplýsinga, vandaða fræðslu og náttúrutúlkun

Upplýsingagjöf og fræðsla er mikilvægt stjórnæki sem beita þarf með markvissum hætti. Starfsfólk þarf að hafa haldgóða menntun og þjálfun á þessu sviði. Þekking og gögn þurfa að vera aðgengileg þeim sem þau eiga að gagnast.

Þjóðgarðurinn mun leitast við að tryggja að á helstu viðkomustöðum standi gestum til boða vönduð fræðsla og náttúrutúlkun.

Stutt verður við menntun og þjálfun starfsfólks í þessu skyni.

Tækni og fjölbreyttir miðlar verða nýttir til að gestir geti kynnst þjóðgarðinum úr fjarlægð, t.d. með aðstoð útgáfu og vefmiðlunar, einkum á vef þjóðgarðsins.

Þjóðgarðurinn mun láta vinna markaðs- og kynningarefni í því skyni.

Gerð verður fræðsluáætlun, þar sem stefna og áherslur, sem byggjast á markmiðum þjóðgarðsins verða mótaðar.

Að upplýsa gesti um umhverfisstarf þjóðgarðsins og hvetja til þátttöku í því

Ánægja og jákvæð upplifun gesta og annarra sem dveljast í þjóðgarðinum ræðst m.a. af því hvernig til tekst með umhverfisstarfi í þjóðgarðinum. Umgengni, öryggi og þjónusta eru þættir sem sérstaklega er horft til. Þátttaka gesta og samstaða um að gera góðan þjóðgarð enn betri er forsenda þess að árangur náist og upplifun verði jákvæð.

Upplýsingar um umhverfisstarf þjóðgarðsins og hvatning til gesta um þátttöku í því verða sett fram með samræmdum og áberandi hætti á öllum helstu viðkomustöðum gesta í þjóðgarðinum.

Að útbúa og kynna leiðbeiningar og reglur um veiðar, berja-, grasa-, eggja- og sveppatínslu

Gott samstarf, skýrar reglur og skilvirk miðlun á þeim er forsenda þess að veiðar og jurta- og fræsöfnun geti átt sér stað í sátt við umhverfi og náttúru, þeim sem þær stunda til ánægju og lífsfyllingar.

Þjóðgarðurinn mun setja og kynna skýrar reglur um veiðar, berja-, grasa- og sveppatínslu að höfðu samráði við hagsmunaaðila, réttshafa og landeigendur á svæðinu.

Að skapa ...

Stjórn Vatnajökulspjóðgarðs leitast við, með stefnu sinni, ákvörðunum og í framkvæmd, að ýta undir að gæði og sérstaða þjóðgarðsins sé nýtt til frekari eflingar atvinnu og búsetu á svæðinu, til nýsköpunar í atvinnulífi, til listsköpunar og miðlunar á menningu svæðisins.

Sú grunnhugsun að þjóðgarðurinn þjóni ekki aðeins náttúruvernd heldur einnig vexti og viðgangi samfélagsins á áhrifasvæði hans er í góðu samræmi við nútímalegar áherslur í mótun þjóðgarða. Vatnajökulspjóðgarður er því eðlilega og óhjákvæmlega samstarfsverkefni stjórnsýslu, íbúa og fyrirtækja. Allir þessir aðilar þurfa að ná sátt um sameiginlegar áherslur og skuldbinda sig til að fylgja þeim en njóta í staðinn þess aukna afraksturs sem fæst þegar allir leggjast á eitt.

Í því skyni eru sett eftirfarandi starfsmarkmið:

Um nýtingu lands og auðlinda**Að stuðla að sjálfbærri nýtingu land- og náttúrugæða**

Land- og náttúrugæði þjóðgarðsins eru forsenda margs konar skapandi nýtingar, t.d. í hefðbundnum landbúnaði, veiðum og ferðaþjónustu.

Þjóðgarðurinn beitir sér fyrir því að öll hagnýting landgæða sé með sjálfbærum hætti og það verði undirstrikað t.d. með starfsreglum, leiðbeiningum og fræðslu. Þjóðgarðurinn mun fylgjast með áhrifum landnotkunar á jarðminjar og lífríki.

Um atvinnu, þróun og samstarf

Að skilgreina samstarfsaðila og vinna markvisst með þeim

Þjóðgarðurinn á mikið undir því að góður skilningur ríki á ólíkum hagsmunum og að samstarf við hagsmunaaðila sé gott. Slíkt samstarf er hvetjandi og leiðir oftast en ekki til nýrra hugmynda og verkefna.

Náið samstarf við þjóðgarða annarra landa getur sömuleiðis verið mjög gagnlegt og skapandi.

Greining samstarfsaðila, innlendra og erlendra, í upphafi og markvisst samstarf við þá er lykillinn að árangri.

Þjóðgarðurinn mun vinna hagsmunaaðilagreiningu og skilgreina samstarfsaðila sína úr hópi þeirra. Unnin verður áætlun um markvisst samráð og samstarf við þessa aðila.

Metið verði með hvaða hætti heppilegt sé að byggja upp alþjóðlegt samstarf þjóðgarðsins.

Að efna til samvinnu við samfélög á nærsvæðum

Íbúar nærsvæða og fleiri einstaklingar og aðilar búa yfir mikilli þekkingu á gæðum og sérstöðu þjóðgarðsins.

Þjóðgarðurinn vill efla og nýta þessa þekkingarauðlind í þágu náttúruverndar, sjálfbærar atvinnustarfsemi og listsköpunar.

Vatnajökulspjóðgarður mun móta atvinnustefnu sem miðar að því að virkja frumkvæði áhugasamra heimamanna og annarra og skapa aðstöðu sem styður við þessi markmið. Í atvinnustefnu komi m.a. fram að hvaða marki megi nýta auðlindir þjóðgarðsins í atvinnuskyni.

Þjóðgarðurinn mun leita eftir samstarfi við heimamenn um þátttöku í reglulegri starfsemi þjóðgarðsins, t.d. varðandi landvörslu, enda sé tryggt að viðkomandi uppfylli skilyrði sem sett eru um slíkt samstarf.

Að setja skýr viðmið um gæði og samstarf við þjónustuaðila og rekstraraðila

Þar sem vel hefur tekist til í starfsemi þjóðgarða hefur uppbygging þeirra eflt byggð og atvinnulíf í þjóðgörðum og á áhrifasvæðum þeirra. Áherslur þjóðgarða geta leitt til þess að fyrirtæki og starfsemi sem fyrir er á svæðinu, sem og ný fyrirtæki, sjá ávinning af staðsetningu og starfsemi innan þjóðgarðs og af frekari tengslum við hann. Sumstaðar hafa verið útbúin sérstök vörumerki fyrir framleiðendur eða þjónustuaðila á svæðunum sem nota má til markaðssetningar að uppfylltum ákveðnum skilyrðum. Þannig má styrkja byggð á vemd- og áhrifasvæðum án þess að nokkuð sé slakað á kröfum um náttúruvemd.

Mótaðar verða reglur og viðmið um gæði þjónustu, framleiðslu eða annarrar starfsemi sem fram fer í þjóðgarðinum og atvinnufyrirtæki skulu uppfylla. Leikreglurnar séu skýrar og feli í sér hvatningu fyrir ábyrgð fyrirtæki að ganga til samstarfs við þjóðgarðinn.

Samstarfsaðilar þjóðgarðsins sem uppfylla reglur sem og kröfur þjóðgarðsins s.s. um gæði og sjálfbærni, fái formgerða staðfestingu á því. Samstarfsaðilar yrðu jafnframt kynntir á vef þjóðgarðsins.

Hluti af staðfestingunni gæti falist í leyfi til að nota vörumerki eða einkennismerki (logo) þjóðgarðsins á vörur, verk eða þjónustu sem framleidd er eða veitt í þjóðgarðinum. Mörkuð verði stefna um bæði einkennismerki og vörumerki þjóðgarðsins og notkun þeirra.

Að stuðla að sjálfbærri ferðapjónustu innan þjóðgarðsins og í jaðarbyggðum hans

Þjóðgarðurinn vill, í samstarfi við ferðapjónustuaðila og heimamenn, stuðla að uppbyggingu alþjóðlega vottaðrar ferðapjónustu sem er sjálfbær og endurspeglar virðingu fyrir þeirri náttúru og þeim menningararfi sem þjóðgarðinum er falið að varðveita. Alþjóðleg vottun getur sömuleiðis skapað ferðapjónustu á svæðinu nokkra sérstöðu og jafnvel umtalsvert samkeppnisforskot.

Unnið verði að því að þjóðgarðurinn fái alþjóðlegu vottunina European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas (ECST).

Að stuðla að fræðandi ferðamennsku, með áherslu á náttúruskoðun

Landslag, jarðfræði og fjölbreyttar jarðmyndanir, er helsta aðdráttarafi þjóðgarðsins en þar finnast einnig einstakar gróðurvinjar, jarðhitasamfélög og dýrastofnar. Þessi náttúra er uppspretta tækifæra, m.a. fyrir ferðapjónustu í grannbyggðum þjóðgarðsins.

Lögð verður áhersla á fræðandi ferðamennsku þar sem gert er út á náttúruskoðun.

Starfsmarkmiðin verða útfærð nánar í aðgerðaáætlun, þar sem einstök verkefni verða útlistuð, hvernig þau skuli framkvæmd og hver skuli annast framkvæmd þeirra.



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun

Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Verndarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itaefni

8 Mat á verndargildi

Mat á verndargildi svæða í þjóðgarðinum er ein af grundvallar forsendum við ákvarðanir sem tengjast landnotkun, svæðisskiptingu s.s. flokkun svæða í verndarflokka og skipulagi almennt. Við mat á verndargildi tiltekinn svæða er einkum horft til náttúru- og menningarminja og hvort svæði fellur undir skilgreiningu um ósnortin viðerni.

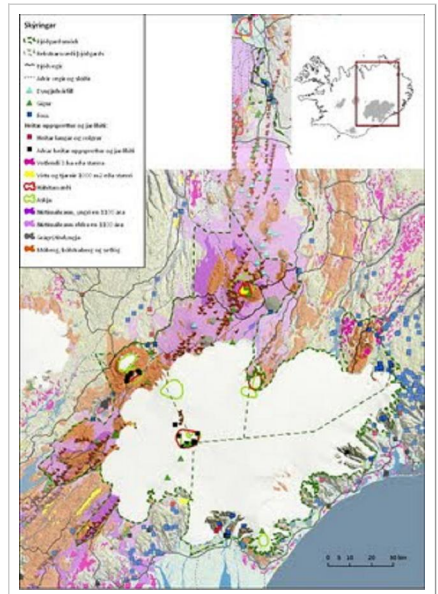
Leiðarljós, framtíðarsýn, markmið, landnotkunarskilmálar og einstakar vermdaðgerðir byggja á þessum stöðum. Í starfsmarkniðum undir meginmarkniðinu um að *vernda, viðhalda og þróa* eru tíunduð viðfangsefni sem þjóðgarðurinn mun vinna að á komandi árum, sem munu styrkja enn frekar forsendur og greiningu fyrir ákvörðunartöku í framtíðinni. Þar má meðal annars nefna starfsmarknið sem tengjast landslagi, jarðmyndunum og jarðfræðiminjum, líffræðilegri fjölbreytni, vistkerfum og tegunda og menningarminjum.

Forsendum við mat á verndargildi náttúru og menningarminja er nánar lýst hér að neðan, ásamt skilgreiningu þjóðgarðsins á viðernum.

Mat á verndargildi náttúrunnar

Við mat á verndargildi náttúru þjóðgarðsins er tekið mið af margvíslegu mati sem unnið hefur verið en einnig farið yfir þær forsendur sem lúta að verndun náttúrunnar og kveðið er á um í lögum og alþjóðasamningum. Meðal annars er byggt á:

- Aðferð við mat á verndargildi náttúrunnar eins og hún var kynnt í náttúruvermdaráætlun 2004-2008. Sú aðferðarfræði grundvallast á íslenskrari lagaumgjörð um náttúruvernd, skuldbindingum Íslands á alþjóðavettvangi, alþjóðlega viðurkenndum stöðlum og vermdarviðmiðum svo og stefnumörkun íslenskra stjórnvalda. Þar er tekið tillit til:
 - fágættra, fjölbreyttra, samfelldra, heildstæðra og óraskaðra náttúrunnar.
 - sjaldgæfra tegunda, tegunda í útrýmingarhættu og sérlega tegundaríkra svæða.
 - viðhalds sterkra stofna og viðhald náttúrulegra þróunarferla.
 - svæða sem eru viðkvæm fyrir röskun.
 - alþjóðlegs náttúruverndargildis svæða og hvort Íslendingar beri sérstaka alþjóðlega ábyrgð með tilliti til þeirra alþjóðlegu samninga sem þeir eru aðilar að.
 - vísindalegs, félagslegs, efnahagslegs og menningarlegs gildis svæða.
 - einkenna svæða með tilliti til náttúrufars viðkomandi landshluta.
 - sjónræns gildis svæða.
- Válista plantna og fugla, þar með talin sú endurskoðun á válista plantna sem lögð er til í tillögum að náttúruvermdaráætlun 2009-2013.
- Reglugerð, nr. 583/2000, um útlendar plöntutegundir.
- 37. gr. náttúruvermdarlaga, nr. 44/1999, sjá mynd hér til hliðar með yfirliti um svæði sem falla undir 37. gr. Eftirtaldir jarðmyndanir og vistkerfi njóta sérstakrar verndar og skal forðast röskun þeirra eins og kostur er:
 - eldvörp, gervigígar og eldhraun,
 - stöðuvötn og tjarnir, 1.000 m² að stærð eða stærri,
 - mýrar og flóar, 3 hektarar að stærð eða stærri,
 - fossar,
 - hvenir og aðrar heitar uppsprettur, svo og hrúður og hrúðurbreiður, 100 m² að stærð eða stærri
 - sjávarfitjar og leirur.
- 44 gr. grein náttúruvermdarlaga, nr. 44/1999, sem fjallar um markmið laganna.
- 66. gr. náttúruvermdarlaga, nr. 44/1999, sem fjallar um leiðarljós við mat á verndargildi.
- Náttúruverndargildi á virkjunarsvæðum norðan jökla sem kynnt er í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands frá 2000.
- Verndargildi vistgerða á hálendinu sem kynnt er í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands frá 2009 um vistgerðir á hálendinu.
- Mat á verndargildi 18 háhitasvæða sem kynnt er í samnefndri skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands frá 2009.
- Vermdun jarðminja á Íslandi skv. skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands frá 2002.
- Reglugerð um friðlýsingu dropasteina nr. 120/1974.
- 3. gr. náttúruvermdarlaga, nr. 44/1999 um ósnortin viðerni, þar sem meðal annars er kveðið á um skilgreiningu ósnortinna viðerna og umferð um þau. Nánar er vísað til leiðbeininga starfshóps umhverfisráðuneytisins "Ósnortin viðerni - niðurstaða starfshóps" frá 1998, um landnotkun og þróun hennar á ósnortnum viðernum.



Of kannað hvort svæðið:

- hýsi ábyrgðartegundir sem eru fuglategundir sem Íslendingar bera alþjóðlega ábyrgð á. Það eru tegundir þar sem 30% eða meira af varpstofni verpir á Íslandi.
- hýsi tegundir sem tilgreindar eru í Bernarsamningnum.
- hafi aðrar náttúrunnar með skilgreint sérstakt gildi eða svæðið hafi sérstaklega verið nefnt sem vermdarsvæði, t.d. Ramsarsvæði.
- sé vatnsvermdarsvæði.

Mat á verndargildi menningarminja

Við mat á verndargildi menningarminja þjóðgarðsins er fyrst og fremst stuðst við eftirfarandi upplýsingar og forsendur í lögum:

- Fornleifaskráningar einstakra sveitarfélaga þjóðgarðsins. Þar má finna upplýsingar um staðsetningu fornleifa, sérkenni, menningarsögulegt gildi fornleifa fyrir viðkomandi byggðarlag eða landshluta, mikilvægi verndunar einstakra fornleifa og hættumat.
- Skrá Fornleifaverndar ríkisins um friðlýstar fornleifar.
- Þjóðminjalög, nr. 107/2001. Þar var sérstaklega tekið tillit til 9. gr. sem fjallar um hvað telst til fornleifa og 10. gr. sem fjallar um röskun fornleifa.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Verndarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

9 Landnotkun

Í þessum kafla um landnotkun er gerð grein fyrir þeim svæðum þar sem gilda sérstök verndarákvæði eða önnur landnotkunarákvæði sem sveitarfélögum ber að taka tillit til í skipulagsáætlunum sínum. Einnig er sett fram stefna og skilmálar varðandi innviði og þjónustu í þjóðgarðinum. Tekið verður á öllum framkvæmdum og mannvirkjum innan þjóðgarðs í aðalskipulagi, deiliskipulagi og með byggingarleyfi og framkvæmdaleyfi, eftir því sem við á, enda séu slíkar framkvæmdir og mannvirki í samræmi við ákvæði þessarar Stjórnunar- og verndaráætlunar og skipulagðar í samráði við og að fengnu samþykki Vatnajökulsþjóðgarðs. Sjá nánar í kafla 2.4 um tengsl við skipulag og leyfisveitingar.

Í samræmi við skipulagsreglugerð, nr. 400/1998, er gert ráð fyrir að unnið verði deiliskipulag fyrir allar framkvæmdir innan þjóðgarðs. Mælikvarði deiliskipulagsupphráttar getur verið breytilegur eftir því hvers eðlis framkvæmdirar eru. Þannig má vænta grófs mælikvarða þar sem deiliskipulag fjallar um stíganet og áningarstaði en nákvæmari mælikvarða fyrir þau svæði þar sem byggingar eru ráðgerðar.

Ákvæði um landnotkun byggjast m.a. á mati á verndargildi sem fjallað er um í 8. kafla.

Þjóðgarðurinn gefur út skýringarupphrátt þar sem fram koma þau svæði og staðir sem ákvæði um landnotkun gilda um en hann er ekki hluti staðfestrar Stjórnunar- og verndaráætlunar.

Skýringarupphráttur sýnir helstu þætti landnotkunar. Hann má sjá [með því að smella hér](#).



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Verndarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

9 Landnotkun >

9.1 Verndarsvæði

9.1.1 Dreifð verndarsvæði

Eftirtalin svæði eru dreifð um þjóðgarðinn og gilda sömu markmið og skilmálar alls staðar þar sem tilgreindar forsendur eru fyrir hendi:

Jaðrar skriðjökla

Forsendur:

Við jaðra skriðjökla má finna margvíslegar jökulminjar sem vitna um rof og setframburð jökla og jökulvatna og hop og framrás jökla vegna loftslagsbreytinga eða framhlaupa. Meðal slíkra minja eru jökulgarðar, jökulsandar, jökulker, malarásar, hvalbök, jökulrákir og jökulgarðar. Nokkrir skriðjökla og jaðarsvæði þeirra eru alveg eða að miklu leyti innan Vatnajökulsþjóðgarðs. Jökulminjar við jaðra skriðjökla eru sérstaklega viðkvæmar fyrir röskun vegna þess að jarðlög eru laus í sér og í þeim er oft ís og aurbleyta.

Við Rjúpnabrekkujökul eru einstakir jökulgarðar, e.t.v. með jökulís, og framhlaup Brúarjökuls eru þau mestu sem þekkt eru við nútímajökla í heiminum.

Markmið:

Að vernda jökulminjar sem vitna um rof og setframburð jökla, hop þeirra og framrás og framrennsli jökulvatns, svo sem hvalbök, jökulrákir, malarása, jökulgarða, jökulsanda, jökulker, forna farvegi jökulánna og strandlínur í jökullónum.

Skilmálar:

Óheimilt er að valda skemmdum á viðkvæmum jökulminjum og spilla ásynnd við jaðra skriðjökla, t.d. við lagningu vega, göngustíga og annarra mannvirkja. Um efnistöku gilda almenn ákvæði en vanda skal sérstaklega til umgengni og frágangs. Gert er ráð fyrir akstri upp á jökul að sumarlagi á eftirtöldum stöðum eftir leiðum sem kunna að vera breytilegar eftir aðstæðum:

- Frá Svarthöfða upp á Köldukvíslarjökul
- Í Jökulheimum, upp á Tungnaárjökul
- Frá Gæsavötnum, á Dyngjujökul
- Vestan Kistufells, af Gæsavatnaleið, upp á Dyngjujökul
- Frá Háöldu, innan Snæfells, upp á Brúarjökul
- Frá Jöklaseli, upp á Skálafellsjökul
- Í Hoffellsdal, frá fyrirhuguðum vegi upp að Gjánúpstindi
- Á Breiðamerkursandi, upp á Breiðamerkurjökul að Mávabyggðarönd austan við Breiðárlón
- Úr Skyndidal upp á Lambatungnajökul
- Milli Fláfjalls og Jökulfells, upp á Fláajökul

Jökulsker

Forsendur:

Innan Vatnajökuls eru jökulsker á nokkrum stöðum og þeirra stærst eru Esjufjöll. Jökulsker sem eru nýlega kominn undan jökli og eru þar með nýtt land, eru áhugavert rannsóknarefni, til dæmis vegna rannsókna á landnámi gróðurs, smádyra- og fuglalífs. Skerin eru í mörgu tilliti viðkvæm fyrir röskun og ágangi. Áhugavert er að velja jökulsker sem eru nýkominn undan jökli eða jafnvel enn ókominn til sérstakrar verndar og hafa því ekki orðið fyrir áhrifum manna, t.d. þau sem eru óaðgengileg og því ekki til þess fallin að verða eftirsóttur áfangastaður ferðamanna.

Vöttur er jökulsker í Skeiðarárjökli sem nýlega er kominn undan jökli og eru settar hér sérstakar takmarkanir á umferð um hann í þeim tilgangi sem fyrr greinir.

Esjufjöll, Mávabyggðir, Kárasker og Bræðrasker voru friðlýst áður en þau urðu hluti af Vatnajökulsþjóðgarði.

Skerin eru ekki fjölsótt enda aðgengi að þeim fremur erfitt. Í Esjufjölum er einn skáli á vegum

Jöklarannsóknafélagsins sem er fyrst og fremst ætlaður fyrir vísindastarfsemi.

Afmörkun Esjufjalla kemur fram í reglugerð.

Markmið:

Jökulsker verði fyrst og fremst vettvangur rannsókna á framvindu lífríkis án áhrifa mannsins.

Skilmálar:

Allt jarðrask og aðrar breytingar á landi eru óheimilar.

Óheimilt er að skaða dýralíf, skerða gróður, breyta honum eða spilla vatni.

Umferð vélknúinna ökutækja er bönnuð á jökulskerjum en heimil á jöklinum umhverfis.

Fólki er heimil för um jökulsker nema annað sé tekið fram en skylt að ganga þannig um að hvergi sé spilt lífi né landi.

Umferð um jökulsker í Vött er óheimil nema vegna vísindarannsókna og þá með leyfi þjóðgarðsyrivalda.

Gisting er almennt óheimil á jökulskerjum en heimil á jöklinum umhverfis. Í Esjufjölum er þó heimilt að tjalda við Tjaldmýri í Skálabjörgum.

Í Esjufjölum er gert ráð fyrir einum skála í Skálabjörgum, undir Lyngbrekkutindi, fyrir vísindastarfsemi

Jöklarannsóknafélagsins en engum öðrum mannvirkjum. Jöklarannsóknafélaginu er heimilt að leigja ferðafólki gistirými í skálanum.

Stjórn þjóðgarðsins er heimilt að takmarka umferð um tiltekin jökulsker vegna vísindarannsókna.

Hraunhellar

Forsendur:

Ekki er um eiginlegt svæði að ræða heldur einstaka hraunhella, t.d. í Ódáðahrauni, með einstökum og viðkvæmum dropasteinsmyndunum sem friðlýstir eru með reglugerð. Margir hellarnir hafa verið hnitsettir nema þeir allra viðkvæmstu og getur almenningur komist að þeim. Sérstakar verndaraðgerðir eru því nauðsynlegar.

Markmið:

Að tryggja verndun einstakra dropasteinsmynda í hraunhellum.

Skilmálar:

Hraunhellar eru lokaðir almenningi og sérstakt leyfi þjóðgarðsvarðar þarf til að fara í þá.

Heimilt er, með almennum reglum sem þjóðgarðurinn setur, að opna fyrir umferð um hellana. Skilyrði er að hún sé á ábyrgð og undir leiðsögn þjálfara leiðsögumanna sem uppfylla kröfur sem gerðar eru til slíkrar starfsemi innan þjóðgarðsins.

Svæði með lúpínu og öðrum framandi, ágengum tegundumForsendur:

Alaskalúpína er ágeng, framandi tegund sem getur spilt upprunalegu lífríki. Dæmi eru um að alaskalúpínu hafi verið dreift til landgræðslu, t.d. við Ásbyrgi. Um miðja síðustu öld var alaskalúpínu plantað og sáð í rofabörð ofan Bæjarstaðarskógar í Morsárdal í Skaftafelli. Hana er einnig að finna í blettum upp með Réttargili og í Jökulfelli auk þess sem hún breiðist út ofan við Bæjarstaðaskóg. Lúpína er á eyrum framan við Skaftafellsjökul og í Rauðakambi milli Virkisjökuls og Faljökuls, í Jökulheimum, við Sigurðarskála og víðar. Útbreiðsla lúpínu er yfirleitt mjög hröð og því þörf á markvissum aðgerðum til að eyða henni.

Samsvarandi ógn getur stafað af öðrum plöntum.

Markmið:

Að vernda líffræðilegan fjölbreytileika þjóðgarðsins og eyða framandi, ágengum tegundum.

Skilmálar:

Ágengum, framandi tegundum skal eytt.

Þjóðgarðsvörður getur sett skilyrði um aðferðir og verklag við eyðingu gróðurs.

Burðarsvæði hreindýraForsendur:

Mikilvægt er að hreinkýr hafi næði meðan á burði stendur en truflun og umferð getur aukið kálfadauða. Hreinkýr hafa borið vítt og breitt um Vesturöræfi. Ekki er auðvelt að benda á ákveðin burðarsvæði, heldur ræðst staðsetning slíkra svæða töluvert af árferði. Oftast eru burðarsvæði varin fyrir átroðningi vegna þess hversu snemma hreinkýrmar bera en þegar vel árar getur einhver umferð verið um svæðin á burðartíma.

Markmið:

Hreinkýr geti valið heppilegan stað til að bera og verði ekki fyrir truflun af manna völdum um burðartímann.

Skilmálar:

Umferð skal beint frá burðarsvæði á burðartíma hreinkúa frá 15. maí til 10. júní.

Þjóðgarðsverði er heimilt að takmarka umferð á burðartíma þar sem tilefni er til.

Varplönd heiðagæsarForsendur:

Heiðagæs er ábyrgðartegund og hluti stofnsins verpir m.a. á Snæfellsöræfum og í gróðurvinjum á Brúaröræfum.

Markmið:

Varp heiðagæsar verði ekki fyrir truflun af manna völdum.

Skilmálar:

Þjóðgarðsverði er heimilt að takmarka hvers kyns umferð um helstu varplönd heiðagæsa.

9.1.2 Innan Norðursvæðis**Rauðhólar og Hljóðaklettagígardöðin í Jökulsárgljúfrum**Forsendur:

Rauðhólar og Hljóðaklettar eru hluti af um 6 km langri gígardöð sem gaus fyrir um 8000-9000 árum. Í upphafi litu gígarnir flestir úr eins og Rauðhólar en Jökulsá hefur sópað lausum jarðefnum af flestum þeirra í hamfarahlaupum og skilið innviðina eina eftir. Þeirra frægastir eru Hljóðaklettar þótt slíka innviði megi sjá víðar með gígardöðinni beggja vegna ár. Þar má sjá hvernig kvikan hefur storknað ofan í gosrásinni í alls kyns stuðlasveipum sem er fágæt sjón á heimsvísu. Hluti gossprungunnar er austan gljúfranna, utan þjóðgarðs. Bæði gígarnir og klettarnir eru viðkvæmir fyrir mikilli umferð sem nauðsynlegt er að stjórna vel og setja sérstakar reglur um.

Markmið:

Að vernda og stýra umferð um Rauðhóla og Hljóðakletta til að koma í veg fyrir röskun jarðmyndana.

Skilmálar:

Gangandi umferð er óheimil utan merktra göngustíga í Rauðhólum og Hljóðaklettum og heimilt er að afleggja gönguleiðir sem liggja upp á hæstu gjallgíga Rauðhóla.

Ástjörn í JökulsárgljúfrumForsendur:

Ástjörn er mikilvægt búsvæði flórgoða, sem er tegund á válista en einnig verpa þar aðrir vatnafuglar. Í Ástjörn er mikið af hornsílum sem er aðalféða flórgoðans. Nokkrir þættir geta haft áhrif á viðkomu flórgoðans á Ástjörn. Má þar fyrst nefna minkinn en einnig stafar flórgoðavarpí svo og öðru varpi vatnafugla við tjörnina hætta af mikilli umferð um og við tjörnina, einkum á varptíma. Við Ástjörn eru reknar sumarþúðir og er þar mikil umferð yfir sumarmánuðina, bæði bátaumferð og umferð á landi. Umferðin er meiri en við flest önnur votlendissvæði þjóðgarðsins. Flórgoðinn er einnig viðkvæmur fyrir vatnsborðssveiflum.

Markmið:

Að tryggja verndun flórgoða og búsvæðis hans við Ástjörn.

Skilmálar:

Varptími flórgoða er skilgreindur frá 20. maí - 1. júlí.

Á varptíma flórgoða skal bátaumferð einskorðast við leigulóð Ástjarnar, sem skal merkja, og ekki má sigla nær landi (utan bátalægis) en 20 m frá bakka tjarnarinnar á sama tíma. Undantekningar eru háðar leyfi þjóðgarðsvarðar.

Á varptíma flórgoða er gangandi umferð eingöngu heimil á merktum göngustígum og innan leigulóðar Ástjarnar. Undantekningar eru háðar leyfi þjóðgarðsvarðar.

Óheimilt er að breyta vatnsborðshæð tjarnarinnar með framkvæmdum.

Halda skal mink niðri. Veiðimaður sveitarfélagsins hafi samráð við þjóðgarðsvörð.

AskjaForsendur:

Í Öskjukerfinu er megineldstöðin Dyngjufljöll með sigdældinni Öskju og a.m.k. tveimur öðrum öskjusígum, annað þeirra er sjálft Öskjuvatn. Í Öskju er háhitasvæði og í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands um mat á verndargildi háhitasvæða er lagt til að svæðið við Öskju fái hámarksvernd en þar segir um svæðið: „Formhrein megineldstöð með stórrí öskju. Lítil askja og Öskjuvatn mynduðust í stórgosi 1875. Ljósar vikurbreiður frá gosinu lita landið sem annars er grásvart og brúnt. Í gosinu myndaðist m.a. flikrberg sem er fágætt á landsvísi“. Verndargildi svæðisins er metið hátt með tilliti til jarðfræði, landslags, útvistar, upplýsinga- og efnahagslegs gildis. Askja var áður friðlýst sem náttúruvætti og samkvæmt reglugerð um Vatnajökulsþjóðgarð gilda þar sérstakar reglur. Askja er vinsælasti viðkomustaður ferðamanna á hálendinu norðan Vatnajökuls. Afmörkun svæðisins er samkvæmt ákvæðum reglugerðar.

Markmið:

Að vernda og stýra umferð um Öskju og koma í veg fyrir spjöll á jarðmyndunum með hátt verndargildi.

Skilmálar:

Tjöldun er óheimil. Undantekningar eru háðar leyfi þjóðgarðsvarðar.

Akstur á snjó er óheimill milli 1. maí – 31. október. Undantekningar eru háðar leyfi þjóðgarðsvarðar.

Þjóðgarðsvörður getur lokað einstökum svæðum eða gönguleiðum innan svæðisins ef þörf er á til að koma í veg fyrir spjöll af völdum umferðar.

Lindasvæði og tjarnir í jaðri Ódáðahrauns

Forsendur:

Viðkvæm gróðurlendi við uppsprettur í jaðri Ódáðahrauns eru nokkur, s.s. Herðubreiðarfriðland (utan þjóðgarðs), Svartá og Svartárbotnar, Gæsavötn, Suðurárbotnar og einstaka lindir á vesturjaðri þjóðgarðs. Þar er víða samfelldur gróður og tegundafjölbreytni gróðurs meiri en á öðrum svæðum hálendisins. Gróðurvinjarnar eru vinsæll áfangastaður ferðamanna og því getur álag verið nokkuð á gróður svæðanna. Sums staðar hefur verið gripið til þess ráðs að bera áburð á gróðurinn og setja hey úr rúllum ofan í sandgöt. Svæðin eru mikilvæg búsvæði heiðagæsa sem er ein þeirra fuglategunda sem Íslendingar bera alþjóðlega ábyrgð á. Umferð á varptíma heiðagæsa getur raskað varpi og eggjataka getur seinkað varpi.

Markmið:

Að vernda viðkvæman hálendisgróður og koma í veg fyrir gróðureyðingu á lindasvæðum í jaðri Ódáðahrauns. Að vernda búsvæði heiðagæsa á lindasvæðunum.

Skilmálar:

Stýra skal allri umferð um lindasvæðin með góðum leiðum, afmörkuðum tjaldsvæðum og skýrum merkingum. Þjóðgarðsverði er heimilt að loka tjaldsvæðum eða gönguleiðum sem stafar hættu af umferð og álagi.

Búsetulandslag á Svínadal

Forsendur:

Í Kelduhverfi eru falleg minjasvæði sem liggja dreift um sveitina. Þau eru talin sérlega mikilvæg þar sem þau geyma búsetusögu Íslands frá landnámi til 19. aldar. Svínadalur er gamalt heiðarbyli við Jökulsárgljúfur en þar var búið allt til ársins 1946. Þar er mjög áhugavert minjasvæði sem hefur varðveist vel innan túngarðs og víða í landi Svínadals eru menningarminjar sem tengjast búsetu við Jökulsá. Þar var landslag svæðisins og einstaka jarðmyndanir nýttar í þágu búskapar. Víða voru hlaðnar steinhleðslur fyrir hellisskúta og byrgi þar sem búfé var geymt eða fráfarur stundaðar. Skammt austur af Svínadal var kommylla og vestan túngarðs fannst kuml. Tvö forn eyðibýli eru sunnan Svínadals, Fornasel og Víðrasel (sem einu nafni hafa verið kölluð Fornasel). Örnefni svæðisins eru mörg og tengjast búsetu og ferðalögum fólks um svæðið. Allar þessar menningarminjar hafa mikið rannsókn-, varðveislu- og fræðslugildi og auka þar með gildi þjóðgarðsins.

Markmið:

Að vernda og viðhalda búsetulandslagi og völdum menningarminjum á og kringum Svínadal.

Skilmálar:

Óheimilt er að raska búsetulandslagi og menningarminjum.

Skógur í Ásbyrgi

Forsendur:

Nokkuð samfelldur birkiskógur einkennir norðurhluta Jökulsárgljúfra og Ásbyrgi. Í byrjun 20. aldar hafði skógur í Ásbyrgi látið mikið á sjá vegna beitar og skógarhoggss en árið 1930 hófst endurheimt skógarins. Gróskumikil háplöntuflóra einkennir botn birkiskógarins í Ásbyrgi og þar finnst ein friðlýst háplöntutegund, ferlaufungur. Fúin og dauð tré hýsa mikinn fjölbreytileika sveppa sem vinna næingu úr rotnandi trjábolum og auka þar með líffræðilegan fjölbreytileika svæðisins. Um og upp úr 1950 var plantað þar um 60 þúsund barttrám af nokkrum tegundum sem hafa náð nokkurri hæð og sá sér sjálf í litlum mæli. Erlend bartré verða miklu eldri og hávaxnari en birkið og fá þau að vaxa óáreitt koma þau til með að taka yfir skóginn í Ásbyrgi á löngum tíma. Þau skyggja á kletta Ásbyrgis og byrgja útsýni.

Markmið:

Að vernda líffræðilegan fjölbreytileika birkiskógarins.

Að vernda birkiskóginn og koma í veg fyrir útbreiðslu erlendra trjategunda í Ásbyrgi.

Að koma í veg fyrir að erlendar trjategundir skyggi á útsýni af Ásbyrgisvegi.

Skilmálar:

Erlendum trjategundum verði fækkað og þær nái ekki að sá sér út af sjálfsdáðum.

Landgræðslusvæði í Grjóthálsi og Hestatorfum

Forsendur:

Jarðvegur í Jökulsárgljúfrum er yfirleitt fremur þykkur og grófkornaður. Það stafar af miklu áfoki og er í samræmi við legu Jökulsárgljúfra á móbergs- og eldfjallasvæði landsins. Mikið eða mjög mikið rof er á Grjóthálsi og talsvert rof er í Hestatorfum. Frá 1998 hafa Landgræðsla ríkisins og þjóðgarðsyfirvöld unnið að árlegum landgræðsluáðgerðum í þjóðgarðinum. Árið 2004 var gerð úttekt á aðgerðunum og var niðurstaða þeirrar úttektar að uppgræðsluáðgerðir innan þjóðgarðsins hafi skilað ágætum árangri en ástæða sé til að halda þeim áfram og vinna um leið á stærri skala en nú er gert til að ná böndum á rofið.

Markmið:

Að vernda líffræðilegan fjölbreytileika svæðisins.

Að stöðva jarðvegseyðingu í Jökulsárgljúfrum með uppgræðsluáðgerðum sem taka mið af sérstöðu náttúruminja svæðisins.

Skilmálar:

Jarðvegseyðing, sem ógnar náttúrulegu gróðurfari svæðisins, skal stöðvuð.

Akstur utan vega vegna landgræðsluáðgerða er háður leyfi þjóðgarðsvarðar.

9.1.3 Innan Austursvæðis

Eyjabakkar

Forsendur:

Svæðið er mikilvægur fellistaður og beitilönd heiðagæsa. Þar eru verðmætar flæðingjar, hraukar og sjaldgæfar tegundir. Vistgerðir eru þar fjölbreyttar og tegundaríkar, svo sem óvenjugrösgugt votlendi í um 650 m h.y.s. með fjölda tjarna og ýmsar sjaldgæfar plöntutegundir. Á Eyjabökkum fella fleiri heiðagæsir fjaðrir en á nokkrum öðrum stað í heiminum. Þar er sérstætt og gróskumikið votlendi, m.a. flæðimýrar en þær eru fágætar hér á landi og eru beitilönd hreindýra, heiðagæsa og álfta. Á svæðinu eru sérstæðir jökulgarðar með hraukum við Eyjafell. Á svæðinu er viðkvæmur mosagróður en hann er ósamfelldur þannig að hægt er að leggja leiðir um svæðið að mestu framhjá honum.

Markmið:

Að vernda sérstöðu svæðisins í landslagi, jarðmyndunum og lífríki.

Skilmálar:

Skotveiði er takmörkuð, sbr. ákvæði um veiðar og eggjatöku.

Þjóðgarðsverði er heimilt að takmarka umferð á varptíma og fellitíma til þess að verja fuglalíf fyrir truflun.

Göngu-, reið- og hjólréiðaleiðir taki mið af því að mosagróður þolir enga umferð. Vanda skal til stikunar gönguleiða og beina hjólréiðum og hestaferðum frá gróðrinum.

Hlíðar Snæfells, hnjúkar kringum Snæfell og svæði þar suðvestur af að Jökulkvísl

Forsendur:

Á svæðinu er gróður sem er fagur og setur svip á umhverfið en er mjög viðkvæmur og þolir engan átroðning.

Skemmdir í mosagróðri sjást mjög lengi og geta auk þess valdið úrrennsli og þannig miklum skemmdum á gróðri. Mosagróðursvæði eru víðast ósamfelld þannig að hægt er að leggja leiðir um svæðið að mestu fram hjá þeim.

Markmið:

Að vernda viðkvæma náttúru og gróðurfar.

Skilmálar:

Skotveiði er takmörkuð á hluta svæðisins sbr. ákvæði um veiðar og eggjatöku.

Ferðaleiðir taki mið af því að gróðurþekja er viðkvæm og þolir litla umferð.

Vanda skal til lagningar göngustíga og beina hjólréiðum og hestaferðum frá gróðrinum.

Þjóðgarðsverði er heimilt að stjórna og takmarka umferð um þetta svæði ef náttúruvernd gefur tilefni til.

Háhitasvæði í Kverkfjöllum

Forsendur:

Í Kverkfjöllum eru jarðmyndanir sem talið er að eigi að njóta hámarksverndar á alþjóðlegan mælikvarða t.d. bólstrabergshryggir, soðpönnusvæði og hverir í jökli. Jarðhitasvæðið í Kverkfjöllum, í Hveradal, Hveragili og undir jökli, sýnir á einstakan hátt samspil elds og íss. Hitakærar örverur sem þar eru kunna að varpa ljósi á upphaf lífs á jörðinni.

Markmið:

Að vernda einstakar jarðmyndanir.

Skilmálar:

Umferð skal skipuleggja þannig að ekki valdi skaða á viðkvæmum jarðmyndunum.

Þjóðgarðsverði er heimilt að stjórna og takmarka umferð um svæðið. Í kverkfjöllum er vetrarakstur óheimill skv. ákvæðum og afmörkun í reglugerð.

9.1.4 Innan Suðursvæðis

Heitulækir

Forsendur:

Í utanverðum Morsárdal eru nokkrar volgar uppsprettur sem nefnast Heitulækir. Í lækjunum vaxa grænir og brúnleirir þörungar og í grennd við þá er sérstakur hitakær gróður, þar á meðal blákolla og ýmsar brönnugrasategundir. Hlaðin hefur verið stífla í einum af lækjunum og margir sækjast eftir því að baða sig þar. Svæðið er þegar farið að láta á sjá vegna ágangs ferðamanna og mikilvægt er að sjá til þess að ekki verði frekari skemmdir á því.

Til að koma í veg fyrir skemmdir á viðkvæmum gróðri þarf að hafa reglulegt eftirlit með svæðinu og stýra umferð um það.

Markmið:

Að vernda sérstætt lífríki Heitulækja og umhverfi þeirra.

Að koma í veg fyrir skemmdir á viðkvæmum gróðri og hafa reglulegt eftirlit með svæðinu.

Skilmálar:

Þjóðgarðsverði er heimilt að loka fyrir aðgang að þeim hlutum svæðisins sem viðkvæmastir eru ef tilefni er til.

Búsetulandslag í Skaftafelli og Heinabergi

Forsendur:

Breytingar á jökulum og jökulvötnum höfðu mikil áhrif á búsetu fólks. Jöklar gengu yfir beitolönd og jökulár flæmdust um og eyddu engjum og túnum. Minjar eru um búsetu í Skaftafelli og á Heinabergssvæðinu sem segja merka sögu sambúðar manns og oft óblíðra náttúruafala.

Markmið:

Að vernda og viðhalda búsetulandslagi og völdum menningarminjum í Skaftafelli og á Heinabergssvæðinu.

Að gefa almenningi kost á að kynna sér sögu svæðisins.

Skilmálar:

Óheimilt er að raska búsetulandslagi og þeim menningarminjum sem markverðastar teljast að mati fagaðila. Rafstöðinni í Skaftafelli skal haldið við, gömul tún við Selbæinn beitt eða slegin og trjágróður fjarlægður úr grjóthleðslum.

Ekki má raska menningarminjum.

Svartifoss í Skaftafelli

Forsendur:

Umtalsverð hnignun hefur orðið á náttúrulegu umhverfi Svartafoss vegna mikillar umferðar gangandi ferðamanna. Með fjölgun gesta er búist við enn frekari skemmdum á svæðinu, ekki síst á gróðri. Grípa þarf til aðgerða til að hlífa viðkvæmu umhverfi fossins, auka þarf stýringu ferðamanna og koma þarf upp pöllum með góðu útsýni á fossinn. Slík framkvæmd er vandasöm þar sem mikilvægt er að draga ekki úr jákvæðri upplifun af heimsókn að Svartafossi.

Markmið:

Að vernda umhverfi Svartafoss fyrir sívaxandi ágangi af völdum ferðamanna.

Að endurheimta og vernda gróðurfar í brekkunum við fossinn.

Að auðvelda fólki útsýni að fossinum.

Að tryggja öryggi þeirra sem skoða fossinn.

Skilmálar:

Gangandi umferð er einungis heimil á göngustígum og á fyrirhuguðum útsýnispöllum en óheimil í brekkunum við fossinn.

Framkvæmdir við fossinn skulu vera að fullu afturkræfar.

Leitast skal við að halda sjónrænum áhrifum framkvæmdarinnar í lágmarki en leggja áherslu á að varðveita núverandi ásýnd svæðisins.

Endurheimt votlendis á Skaftafellsheiði (sunnan Skerhóls)

Forsendur:

Miklir skurðir voru grafnir á vestanverðri Skaftafellsheiði um miðja síðustu öld til að ræsa fram tún og einnig til að veita vatni í rafstöð í Hæðum. Vegna aðstæðna á heiðinni þar sem er þykkur jarðvegur og oft mikil úrkoma hafa sumir skurðirnir haldið áfram að dýpka og breikka fram á þennan dag.

Markmið:

Að vinna að því að stöðva frekari útvíkkun skurðanna, sérstaklega við gönguleiðina að Skerhól.

Að vinna að endurheimt fyrri votlendis með því að loka skurðum þar sem því verður við komið.

Skilmálar:

Stöðva skal frekara jarðvegsrof með markvissum aðgerðum og með lágmarksraski.

Lambhagi í Skaftafelli

Forsendur:

Lambhaginn afmarkast af grjóthleðslu sem er með elstu menningarminjum í Skaftafelli.

Barttrjám og ösp var plantað í Lambhagann í Skaftafelli um 1950. Þar er nú lítill skógarlundur með nokkrum grenitrjám sem eru með þeim hæstu á landinu ásamt einni stórrí ösp. Í lundinum hefur fundist háplantan

eggtvíblaðka sem er friðlýst og á valista.

Markmið:

Að vernda náttúrlegan gróður í Lambhaganum.

Að koma í veg fyrir útbreiðslu erlendra trjategunda í Skaftafelli með því t.d. að fella öspina sem þar er og fjarlægja nýgræðinga frá henni.

Að vernda grjóthleðsluna sem afmarkar Lambhagann og fellur undir menningarmínjar.

Skilmálar:

Stýra skal umferð ferðamanna um Lambhagann, m.a. með góðum upplýsingum og skýrum merkingum svo að hún hafi sem minnst áhrif á gróðurfar og menningarmínjar.

Ösp skal fjarlægð.

Birkiskógar – Bæjarstaðaskógur og skógur vestan í Skaftafellsheiði, skóglendi í Hoffellsfjöllum.

Forsendur:

Í Bæjarstaðarskógi í Skaftafelli er birki hávaxnara en annars staðar á landinu, beinvaxið og með ljósan stofn. Skógar í Skaftafelli hafa náð sér vel á legg eftir að nýttar, fyrst og fremst vegna kolagerðar, minnkuðu mikið á seinni hluta 19. aldar og lögðust síðar alveg af. Skóglendi er við Hoffellsjökul í stórbrotnu umhverfi mótuðu af skriðjöklum. Gróðurfar í gömlu birkiskógunum er sérstætt, þeir eru meðal annars búsvæði sjaldgæfra háplantna og fléttutegunda. Ásætufléttur lifa á trjánnum og fauskum þeirra og fram kemur í tillögu að náttúruverndaráætlun 2009-2013 að í þessum skógu megi finna flestar þeirra sjaldgæfu fléttu sem vaxa á austur- og suðurhluta landsins. Í birkiskóginum í Skaftafelli finnst ein friðlýst háplöntutegund, eggtvíblaðka. Gert er ráð fyrir lágmarksgrisjun birkiskóganna þar sem fúin og dauð tré hýsa mikinn fjölbreytileika sveppa sem vinna næringu úr rotnandi trjábolum og auka þar með líffræðilegan fjölbreytileika svæðisins.

Markmið:

Að vernda líffræðilegan fjölbreytileika birkiskógarins.

Að vernda birkiskógin og koma í veg fyrir útbreiðslu erlendra trjategunda.

Skilmálar:

Birkiskógarnir skulu almennt ekki grisjaðir heldur látnir lúta náttúrulegum málum.

Viðhald og nýlagning stíga valdi minnsta mögulegu raski.

Verndun náttúrulegs gróðurfars í Morsárdal

Forsendur:

Þegar Skaftafell varð þjóðgarður var það eitt af skilyrðunum að dregið yrði úr beit og henni smám saman hætt á svæðinu. Frá því um 1980 hefur svæðið verið fjárlaust. Skeiðará hefur séð til þess að sauðfé hefur ekki komist inn í Morsárdal af Skeiðarársandi þar sem hún hefur runnið fyrir mynni dalsins allt þar til snemma sumars 2009. Eftir að farvegur Skeiðarár breyttist hefur dalurinn verið opinn fyrir fé og því hugsanlega þörf á girðingu. Fé, sem beitt er á Skeiðarársandi, kemur að langtærstum hluta fram sunnan þjóðveggar við smölun og því óvíst hvort girðingar er þörf. Hugsanlegt er að takmörkuð beit undir markvissri stjórnun geti átt þátt í að eyða lúpinu.

Stefnan með beitarfriðuninni var sú að gróðurfar svæðisins fengi að þróast eftir náttúrulegum lögum. Sú áætlun hefur þó ekki gengið alls kostar eftir því að undanfarin ár hefur alaskalúpina náð sér verulega á strik og breiðst hratt út ofan Bæjarstaðarskógar og á aurunum framan við hann þar sem hún hamlar vexti annars gróðurs.

Markmið:

Að vernda náttúrulegt gróðurfar og þróun þess í Morsárdal og Skaftafellsfjöllum.

Skilmálar:

Ekki skal beitt fé í Morsárdal nema undir markvissri stjórnun í þeim tilgangi að eyða lúpinu. Heimilt er að girða fyrir dalsmynnið ef þörf krefur til að tryggja beitarfriðun.

Stuðlaberg á Heinabergssvæði

Forsendur:

Mikið er um stuðlaberg á Heinabergssvæðinu. Heinar kallast klapparásar með stuðlabergsmyndunum og einnig eru stuðlar í Miðfelli. Með aukinni umferð um svæðið má búast við auknum ágangi á þessar sérstæðu stuðlabergsmyndanir en nokkuð er um að fólk klífi í stuðlunum. Við það geta orðið skemmdir á berginu og einnig getur gróðurfari hnignað.

Markmið:

Að vernda stuðlabergsmyndanir á Heinabergssvæðinu og gróður sem hefur náð þar fótfestu.

Skilmálar:

Umferð fólks um stuðlana er óheimil og skal það gefið skýrt til kynna þar sem stuðlaberg er að finna.

9.1.5 Innan Vestursvæðis

Lakagígasvæðið

Forsendur:

Lakagígar eru gígaröð á 25 km löngum gossprungum sem mynduðust við Skaftárelda 1783-84. Vermdargildi jarðmínja í Lakagígum felst helst í sjálfum Lakagígum. Þar finnast þrjár tegundir gíga: gjall-, klepra- og sprengigígar. Að auki finnast gervigígar sem eru mjög fjölbreytilegir að stærð og gerð. Gígarnir eru viðkvæmir fyrir umferð fólks, þ.m.t. göngufólks. Blængur, Varmárfell og Galti eru líklega allir hlutar sama móbergshryggjar. Á svæðinu er viðkvæmur fléttu- og mosagróður, sjaldgæfar fléttutegundir og breiskjuhraunavist.

Markmið:

Gjallgígum og gróðri verði ekki raskað. Ásýnd svæðisins rýrist ekki vegna umferðar gesta.

Skilmálar:

Gangandi umferð er óheimil utan merktra göngustíga. Umferð á hestum um Lakagíga er óheimil nema með leyfi þjóðgarðsvarðar. Vetrarakstur um gíganna er óheimill.

Vonarskarð

Forsendur:

Vonarskarð liggur milli Vatnajökuls og Tungnafellsjökuls og stendur í um 900-1300 m hæð yfir sjávarmáli. Þar er háhitasvæði og innan þess fjögur jarðhitasvæði. Þar er meðal annars kolsýruhverasvæði með hátt vermdargildi og þar finnast einnig sjaldgæfar háplöntu- og mosategundir. Í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands er vermdargildi svæðisins metið hátt vegna þess að þar er fjölbreytileg og upprunaleg jarðfræði auk fágætra og fjölbreytilegra jarðhitaummerkja. Þar myndar gróður fágæta og upprunalega heild. Svæðið er fremur viðkvæmt og þarf ekki mikla umferð til að valda varanlegri röskun á svæðinu.

Markmið:

Að vernda sérstæðar jarðmyndanir og gróður.

Vonarskarð verði vettvangur göngufólks án truflunar frá vélknúnum ökutækjum.

Skilmálar:

Umferð vélknúinna ökutækja er óheimil milli Svarthöfða og Gjóstuklifs, nema á frosinni og snævi þakinni jörð í samræmi við almenna skilmála um vetrarakstur.

Hestaumferð í gegnum Vonarskarð er óheimil.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

9 Landnotkun >

9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs

Víðerni eru vaxandi verðmætti í þéttbýlum heimi. Þjóðgarðurinn leggur áherslu á mikilvægi víðerna og viðhalds þeirra og að haldið sé frá svæðum innan garðsins, þar sem mannvirkjum er haldið í lágmarki. Því hafa verið skilgreind tiltekin svæði sem „víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs“, sem eru stærri er þau svæði sem falla undir skilgreiningu laga um ósnortin víðerni, sbr. 8. kafla. Þjóðgarðurinn styðst við eftirfarandi forsendur við skilgreiningu þessara svæða:

- Svæði sé a.m.k. 25 ferkílómetrar að stærð.
- Svæðið sé í 5 km fjarlægð frá stofn- og tengivegum.
- Svæðið sé í 2 km fjarlægð frá öðrum vegum.
- Svæðið sé í 5 km fjarlægð frá skálum, salernum og þjónustuhúsum sem opinn bílvegur liggur að.

Innan svæðanna geta rúmast gönguskálar, gangnamannakofar, fjarskiptaloftnet, menningarminjar og vegir með mjög takmarkaðri, árstíðabundinni notkun en lokaðir almennri umferð.

Stærstu víðernin í þjóðgarðinum eru jökullinn sjálfur. Mörk þess víðernis fylgja ekki endilega jökulröndinni. Á stöku stað eru mannvirki svo nærri jöklinum að hluti hans næst mannvirkinu getur ekki talist til víðernis samkvæmt skilgreiningunni. Að sama skapi getur landsvæði utan jökuls við jökulröndina verið víðerni á þeirri forsendu að fjarlægð frá mannvirkjum er næg og jökulbreiðan gefur það landflæmi sem krafist er. Helstu slíkum landsvæðum er lýst hér fyrir neðan. Þar sem víðerni tengist jöklinum er jökulröndin talin greina milli víðernissvæðanna.

Stefnt er að því að víðerni sem nefnd eru hér fyrir neðan skerðist ekki.

Almennir skilmálar um víðerni:

Á víðernum skal öllum mannvirkjum haldið í lágmarki. Þar verði aðeins nauðsynlegir gönguskálar, ómerktar göngu- og reiðleiðir, fjarskiptaloftnet, skilti og merkingar. Öll slík mannvirki verði einföld, látlaus og látn falla vel að landi. Skálar verði málaðir í jarðlitum. Nauðsynlegum öryggisupplýsingum verði komið til gesta. Fræðsla fari fyrst og fremst fram á jaðarsvæðum víðerna.

Stjórn þjóðgarðsins getur beitt tímabundnum takmörkunum á vetrarakstri um tiltekin svæði á víðernum ef brýna nauðsyn ber til. Almennar reglur gilda um vetrarakstur nema annað sé tekið fram í skilmálum.

Jökulhetta Vatnajökuls

Forsendur:

Víðerni Vatnajökuls eru mikil og stórfengleg. Auk ísbreiðunnar með bungum sínum, dældum og sigkötum eru fjallgarðar og jökulsker, til dæmis Esjufjöll, Mávabyggðir, Pálsfjall og Grímsfjall. Ferðir um jökullinn eru ekki á færi annarra en þeirra sem vel þekkja til og eru vanir jöklaferðum því sprungur, svelgir og aðrar hættur leynast víða. Jökulhettan er langstærsta víðernið innan Vatnajökulsþjóðgarðs og tilheyrir öllum rekstrarsvæðum hans. Jökulhettan er vettvangur margvíslegrar útivistar og ferðaþjónustu, t.d. göngu- og skíðaferða, vélsleðaferða og jeppaferða.

Skilmálar:

Umferð vélknúinna ökutækja er óheimil á Hvannadalshnjúk, á hluta Örafajökuls og í Kverkfjöllum innan marka sem skilgreind eru í reglugerð um Vatnajökulsþjóðgarð.

Trölladyngja

Forsendur:

Svæðið afmarkast af Gæsavatnaleið og Dyngjufjallaleið og nær um Trölladyngju, hluta Hrímöldu og hraunsvæði þar í kring. Svæðið er lítt gróið og þurr og umferð þangað er mjög takmörkuð, bæði að sumri og vetri. Svæðið er erfitt yfirferðar.

Flæður og Vaðalda

Forsendur:

Svæðið nær yfir Flæðumar og Vaðöldu að stórum hluta og teygir sig þar yfir á Krepputungu, austan Jökulsár á Fjöllum. Norðan Dyngjufjökuls eru mikil sandflæmi, Flæðumar, ásamt Holuhrauni sem á upptök undir Dyngjufjökl. Vaðalda er grágrýtisdýngja sem liggur fast að Jökulsá. Undir rótum hennar að sunnanverðu rennur Svartá í Jökulsá. Fjalllendið norðvestan Bárðarbungu við norðurhluta Vonarskarðs er erfitt yfirferðar og fáfarið. Flæðumar eru síbreytilegar og varasamar allri umferð, einnig að vetri til.

Dyngjufjöll og svæðið þar norður af

Forsendur:

Hluti svæðisins er sunnan Dyngjufjalla en stærstur hluti þess er norðan þeirra, langt norður fyrir þjóðgarðsmörk. Örlítil hluti þess skarast við Öskjussvæðið sem nýtur sérstakrar vermdar. Á svæðinu eru móbergsfjöll, dyngjur og hraunabreiður, sannkallað eldfjallalandslag. Stór hluti svæðisins er erfiður yfirferðar vegna hrauna en þar má þó finna hentugar gönguleiðir milli svæða og Biskupaleið liggur um svæðið norðanvert.

Skilmálar:

Akstur á snjó óheimill á svæði sem afmarkað er í reglugerð, frá 1. maí – 31. október.

Frambruni og Austurdalur

Forsendur:

Svæðið afmarkast af vegi um Dyngjufjalladal, afréttarvegi með Skjálfandafljóti að vestan og Dyngjufjallaleið. Það nær yfir hluta Dyngjufjalla ytri, Frambruna, Austurdala og afréttarlands vestan þjóðgarðsmarka. Á svæðinu eru móbergsfjöll, hraunabreiður og sandsvæði auk illa gróinna mela og mólendis.

Þjófahnjúkar – Háalda

Forsendur:

Svæðið er vestan við Eyjabakkajökul vestur fyrir Háöldu og norður um Þjófahnúka. Tengist víðernum á jökli.

Kjós og Skaftafellsfjöll

Forsendur:

Kjós er dalur í Skaftafellsfjöllum. Þar mynda ljóst líparit og dökkt blágrýti mikla litadýrð. Eftir dalnum rennur Kjósarlækur. Umhverfis dalinn eru brött og nokkuð há fjöll. Kjósarbotn er í hjarta hinnar kulnuðu Skaftafellseldstöðvar. Svæðið er nokkuð vinsælt til gönguferða. Gönguleiðin, sem liggur meðfram Morsánni milli göngubúa og þvert yfir dalinn, hefur einnig verið notuð til að flytja kindur í beitarhólf.

Skilmálar:

Mannvirkjagerð verði haldið í lágmarki og ekki stikaðar gönguleiðir í fjöllumunum.

Umferð á hestum inn í Morsárdal er háð leyfi þjóðgarðsvarðar.

Hjólreiðar eru aðeins leyfðar á slóða sem notaður er til að flytja kindur í beitarhólf.

Vetrarakstur er óheimill.

Heinabergsdalur og Vatnsdalur**Forsendur:**

Heinabergsdalur á Mýrum liggur austan Heinabergsjökuls. Dalurinn er auðveldur yfirferðar og nokkuð gróinn. Vegur liggur inn miðjan dalinn og er hann notaður við smalamennsku og hreindýraveiðar. Lesa má í landslagið legu jökuls og vatnafar fyrri tíma en greinileg merki eru um strandlínur lóna sem áður voru í dalnum. Dalurinn geymir mikilvæga sögu sambýlis þjóðarinnar við jökla og eyðingu byggðar við jökulhlaup. Innst í Heinabergsdal sést niður í Vatnsdal og er það stórbrotið útsýni. Vatnsdalur er hrjóstrugur og grófur og landmótun jökuls og vatns er áberandi. Mikil hlaup hafa orðið úr Vatnsdal en hlaupin hafa þó minnkað til mikilla muna í seinni tíð. Volg laug er innst í Vatnsdal. Í Heinabergsfjöllum eru margir áhugaverðir staðir fyrir göngufólk, svo sem tindurinn Humarkló.

Skilmálar:

Umferð vélknúinna ökutækja um veg inn Heinabergsdal er aðeins heimil smalamönnum, hreindýraveiðimönnum og ferðapjónustuaðilum sem þurfa að aðstoða gönguhópa í skipulögðum ferðum samkvæmt fyrir fram útgefinni ferðaáætlun. Vegurinn rýrir því ekki viðemið.

Hoffellsfjöll**Forsendur:**

Hoffellsjökull og hluti af fjallendinu í kringum jökullinn er viðáttumikið og afar fjölbreytt svæði. Fjölbreyttar gönguleiðir eru í boði þar sem hrikaleg gil, fossar og tignarleg fjöll verða á vegi manna. Á svæðinu er hægt að lesa í landslagið þær miklu náttúrubreytingar sem orðið hafa af völdum jökla. Við framskrið Hoffellsjökuls stífluðust dalir og lón mynduðust sem tæmdust svo í miklum jökulhlaupum með hrikalegum afleiðingum fyrir byggð og gróðurfar. Á svæðinu er hægt að finna margar fágætar steintegundir s.s. jaspisa, ópala og silfurberg. Á Hoffellsjökli hófust nútíma jöklarannsóknir með hinum sænsk-íslenska leiðangri árið 1936.

Skilmálar:

Vegur upp að Efstafellsgili er einkavegur landeigenda og lokaður almennri umferð.

Tjöldun utan merktra tjaldsvæða er óheimil.

Tungnaáröræfi, norðan Tungnaár**Forsendur:**

Á Tungnaáröræfum er viðsýnt. Í austri sjást Köldukvíslarjökull, Sylgjujökull og Tungnaárjökull og þar má sjá langt upp á jökulhettu Vatnajökuls. Ef horft er í vestur sést Hofsjökull og sunnar er Hekla. Á Tungnaáröræfum, austan Veiðivatna og Þórisvatns, að jökuljaðrinum, er að finna sérstæðar jarðmyndanir frá nútíma. Þar eru gjall-, klepra- og sprengigígir, hraun, gjár og gjáveggir, svo sem Hágönguhraun, Heljargjá, Gámur og Gíma.

Skilmálar:

Þjóðgarðsvörður getur lokað einstökum svæðum eða gönguleiðum innan svæðisins ef þörf er á til að koma í veg fyrir að jarðmyndanir spillist af völdum umferðar.

VATNAJÖKULSPJÓÐGARÐUR

Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulspjóðgarðs

náttúruvernd, útivist og byggðapróun

Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

2.1 Stofnun þjóðgarðsins

2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda

2.3 Vemdarflokkun þjóðgarðsins

2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

3.1 Land þjóðgarðsins

3.2 Náttúra og samfélag

3.3 Sérstaða þjóðgarðsins

3.4 Stjórnsýsla

3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

9.1 Vemdarsvæði

9.2 Víðerni Vatnajökulspjóðgarðs

9.3 Samgöngur

9.4 Þjónustusvæði

9.5 Hefðbundin landnýting

9.6 Efnistaka

9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

9 Landnotkun >

9.3 Samgöngur

9.3.1 Vegir og aðkomuleiðir

Stefnt er að því að vegakerfi þjóðgarðsins verði ekki umfangsmeira en nú er. Það útilokar þó ekki bætt aðgengi sem miðar að því að dreifa álagi, auka fjölbreytni eða bæta öryggi. Um slíkar breytingar skal fjallað í stjórn þjóðgarðsins og samstarfs leiðað við viðkomandi sveitarfélag. Málsmeðferð falli að öðru leyti saman við breytingar á skipulagsáætlunum eftir því sem við á.

Vegir, sem opnir eru fyrir almennt umferð innan Vatnajökulspjóðgarðs, eru aðeins þeir sem taldir eru upp í töflunni hér fyrir neðan. Aðrar leiðir eru lokaðar almennt umferð þótt þær séu greinilegar á yfirborði og án tillits til þess hvort þær eru merktar inn á kort eða uppdætti annarra en Vatnajökulspjóðgarðs. Öllum vegum skal haldið við í samræmi við álag. Þjóðgarðsvörður getur lokað vegi án fyrirvara ef ástæða er til að ætla að notkun hans geti leitt til náttúruspjalla eða öryggi notenda sé ógnað. Um slíka lokun skal haft samráð við Vegagerðina og lokunin gefin til kynna með greinilegum hætti við upphaf og enda vegarins. Stefnt er að því að allir vegir séu merktir með stikum og viðeigandi upplýsingaskilti. Aflagða vegi og slóða ber að afmá eftir því sem kostur er.

Þjóðvegir eru þeir vegir sem ætlaðir eru almenningi til frjálsrar umferðar, haldið er við af fé ríkisins og upp eru taldir í vegaskrá, sbr. 1. mgr. 8. gr. vegalaga nr. 80/2007 með síðari breytingum. Þjóðvegir skiptast í stofnvegi, tengivegi, héraðsvegi og landsvegi. Vegir að og innan þjóðgarða teljast tengivegir. Landsvegir eru m.a. vegir yfir fjöll og heiðar sem ekki tilheyra öðrum þjóðvegaflokkum. Veghald þjóðvega er á hendi Vegagerðarinnar, sbr. 5. gr. vegalaga. Á vegaskrá Vegagerðarinnar er nú að finna hluta þeirra vega sem eru innan þjóðgarðsins, þá ýmist flokkaðir sem tengivegir eða landsvegir. Stjórn Vatnajökulspjóðgarðs mun vinna með Vegagerðinni að flokkun og færslu vega á vegaskrá.

Athuga ber að flokkun vega getur breyst með breyttu veghaldi.

Vegur	Skilmálar
Tengivegir	
861 Ásbyrgisvegur	Á veginum skulu gilda hraðatakmarkanir sem tryggja öryggi og ánægjulega upplifun þeirra sem staldra við.
862 Dettifossvegur	Setja skal takmarkanir um þungaflutninga og hraða sem tryggja öryggi og ánægjulega upplifun þeirra sem staldra við.
864 Hólsfjallavegur	
886 Dettifossvegur vestri	Á veginum skulu gilda hraðatakmarkanir sem tryggja öryggi og ánægjulega upplifun þeirra sem staldra við.
887 Tungnavegur	Legu vegarins verði breytt og gerður nýr útsýnis- og áningarstaður með gönguleiðatengingum. Á veginum skulu gilda hraðatakmarkanir sem tryggja öryggi og ánægjulega upplifun þeirra sem staldra við.
888 Vesturdalsvegur	Legu vegarins verði breytt og gerður nýr útsýnis- og áningarstaður með gönguleiðatengingum. Á veginum skulu gilda hraðatakmarkanir sem tryggja öryggi og ánægjulega upplifun þeirra staldra við.
890 Dettifossvegur Eystri	
998 Skaftafellsvegur	Legu vegarins verði breytt lítils háttar til að bæta aðkomu að þjónustumiðstöð.
Landsvegir	
F206 Lakavegur	
F207 Lakagígavegur	
F229 Jökulheimaleið	
F88 Öskjuleið	Veginum skal halda við en ekki endurbæta verulega né færa vað eða setja ræsi við Lindá. Ekki er heimilt að opna veginn á vorin fyrr en álegu heiðagæsa er lokið á svæðinu.
F894 Öskjuvatnsvegur	
F903 Hvannalindavegur	
F905 Amardalsleið	
F909 Snæfellsleið	
F910 Austurleið	Ár skulu ekki brúaðar nema nauðsyn krefji. Vegurinn verði færður fjær þjónustusvæði við Dreka til að skapa því rými og minnka gegnumakstur.
910 Austurleið	
923 Jökuldalsvegur. Frá Austurleið norðan Snæfells niður Hrafnkelsdal og áfram um Jökuldal.	
Aðrir vegir	
Vegur inn í Vonarskarð fram hjá Gjallanda	Einn vegur komi í stað tveggja sem fyrir eru og lega hans endurskoðuð. Þannig liggja einn vegur inn í Vonarskarð af F910. Endi vegarins verði við Gjóstu og þar verði útsýnis- og áningarstaður með gönguleiðartengingum við

sites.google.com/a/.../9-3-samgoengur

1/5

	Vonarskarð.
Vegur að Hnýflum í norðurhluta Vonarskarðs	Einn vegur liggir að Hnýflum af veginum í Vonarskarði í stað tveggja áður. Vegurinn endir í bílastæði áður en komið er að Hnýflum. Þaðan verði stutt gönguleið að Hnýflum.
Vegur að Hitulaug af F910	(Að litlu leyti innan þjóðgarðs)
Vegur að Hitulaug frá vegamótum norðan Gjallanda	(Að litlu leyti innan þjóðgarðs)
Gæsavatnaleið um Urðarháls	Endurskoða skal veglínu m.t.t. legu í landi.
Vegur milli Gæsavatna og jökuls – vestasti vegurinn að jökli.	
Vegur milli Vörðukambs á Gæsavatnaleið og að jökli. Austasti vegurinn að jökli við Gæsavötn.	
Vegur af Gæsavatnaleið yfir á F910, farið fram hjá Flæðum.	
Vegur af Gæsavatnaleið upp á jökul vestan Kistufells	
Dyngjufjalladalur að F910, afréttarvegur	Norður með Suðurárhrauni, milli Stórufljesju og suðurenda gamla vegar, verði aðalleiðin fjær Suðará en umferð takmörkuð á gamla slóðanum með fram ánni.
Vegur að uppgöngu að Herðubreið	
Geldingafellsvegur frá Hraunaveituvegi að Geldingafelli.	
Bergkvíslarkofavegur	Gera má ráð fyrir umferðartakmörkunum þegar aðstæður, t.d. aurbleyta, gefa tilefni til.
Vegur frá Snæfells-skála að Sauðahnjúkum og áfram að Sauðárkofa.	Vegurinn er aðeins opinn síðsumars eftir nánari ákvörðun þjóðgarðsvarðar og greinilega merktur lokaður á öðrum árstímum. Hann skal ekki uppbyggður. Slóði upp á Sauðahnjúk sé lokaður.
Vegur milli Laugarfells og Kelduár (frá F910)	(Á þjóðgarðsmörkum)
Vesturöræfavegur	
Hálsölduvegur	Vegurinn nær aðeins upp á Hálsöldu frá Kárahnjúkavegi. Enginn vegur er þaðan niður á Lónsveg.
Sauðafells- og Sanddalsleið að Eyjabakkafossi, frá Austurleiðarvegi F910, austan við Snæfell	
Vegur upp á Sauðafell frá F910	
Vegstubbur, um 500 m út á Snæfellsnes	
Vegur að Heinabergslóni	Vegurinn verði fær öllum bílum.
Vegur að Heinabergsfelli	
Vegur að Bólstað um Heina	Vegurinn verði fær öllum bílum.
Vegur að Hafrafelli / Svínafellsjökli	Vegurinn verði fær öllum bílum og haldið við í samstarfi við landeigendur og Vegagerðina. Litill hluti vegarins er innan þjóðgarðsmarka.
Vegur í Skaftafelli að Sandaseli, Hæðum og Bölta	Vegurinn er lokaður fyrir almennri umferð frá 1. júní til 30. september.
Gamli þjóðvegurinn á Skeiðarársandi	Gert er ráð fyrir því að vegurinn verði nýttur fyrir gesti þjóðgarðsins í samstarfi við landeiganda.
Vegur að Háöldu á Skeiðarársandi	Vegurinn verði fær öllum bílum og haldið við í samstarfi við landeigendur og Vegagerðina.
Vegur að Gígjukvísl	Vegurinn verði fær öllum bílum og haldið við í samstarfi við landeigendur og Vegagerðina.
Vegur frá Jökulheimavegi að Þórisósi	
Leið frá Jökulheimum að jökli	
Hringleið að Dór	
Hringleið að Heljargjá	
Vegur frá Jökulheimum um Gnapavað yfir á Breiðbak	
Vegur að Svarthöfða frá Sprengisandsvegi með fram Hágöngulóni	
Bárðargata milli Jökulheima og Svarthöfða	Veghaldari vari við hættulegum vatnsföllum á leiðinni.
Leið frá Svarthöfða að jökli	

Vegir sem lokaðir eru almennri umferð

Vegur	Skilmálar
Vegur að Efstafellsgili	
Vegur inn Heinabergsdal	Umferð vélknúinna ökutækja um veginn er aðeins heimil smalamönnum, hreindýraveiðimönnum og ferðabjónustuaðilum sem þurfa að aðstoða gönguhópa í skipulögðum ferðum samkvæmt fyrir fram útgefinni ferðaáætlun.

Eftirtaldir vegir eru fyrirhugaðir:

- Vegur um Tungusporð frá Aðgöngum 3 Kárahnjúkavirkjunar í Glúmsstaðadal niður að Aðalbóli í Hrafnkelsdal.
- Vegur að gömlum farvegi Skeiðarár við Jökulfell.
- Framlenging vegar inn Hoffellsdal, inn fyrir þjóðgarðsmörk, að jöklnum við Gjánúpstind og þar megi aka inn á jökulinn. Vegurinn verði lagður í samstarfi við landeigendur.

Aðalaðkomuleiðir

Vel skilgreindar og auðkenndar aðkomuleiðir auðvelda gestum för um svæðið og skapa jákvæða ímynd um þjóðgarðinn. Þær gera upplýsingagjöf og fræðslu, sem veita þarf á svæðinu, markvissari og betur aðlagða

aðstæðum og upplifun gesta á hverjum stað. Mikilvægt er að vinna markvisst að því að móta um hann einkennandi umgjörð.

Aðalaðkomuleiðir að þjóðgarðinum eru þessar:

- Að Jökulsárgljúfrum úr norðri: Ásbyrgisvegur nr. 861
- Að Jökulsárgljúfrum úr suðri: Dettifossvegur nr. 862
- Að Norðursvæði hálendisins: Arnardalsvegur, nr. F905 og Öskjuleið F88
- Að Norðursvæði hálendisins, austan og vestan: Austurleið nr. F910
- Að Snæfellsöræfum: Um Fljótsdal og Jökuldal
- Að Kverkfjöllum að vestan frá Drekgili eða Herðubreiðarlindum, að norðan frá Möðrudal og um Austurleið frá Jökuldal eða Jökuldalsheiði að austan.
- Að Suðursvæði að vestan: við þjóðveg 1. Upplýsingar við brúarbita austan Skeiðarárbrúar.
- Að Suðursvæði að austan: við þjóðveg 1
- Að Suðursvæði um Jökulveg, F985
- Bárðardalur um Kiðagilsdrög
- Frá Laugafelli í Nýjadal
- Sprengisandsleið F26 úr Hrauneyjum
- Veiðivötn - Jökulheimar F229
- Lakavegur F206

Aðalaðkomuleiðir skulu vera vel merktar, auðkennandi og þar skal komið fyrir nauðsynlegum upplýsingum til gesta í viðeigandi þjónustueiningum.

Þjóðgarðsmörk skulu merkt sérstaklega. Gerð og umfang merkinga á þjóðgarðsmörkum ræðst af gerð vegar eða annarra aðkomuleiða (göngu-, reið- og hjólaleiðir).

Almennir skilmálar um akstur og umferð:

- Umferð vélknúinna ökutækja er aðeins heimil á vegum. Akstur er þó heimill utan vega þar sem jörð er snævi þakin og frosin skv. nánari ákvæðum um vetrarakstur hér fyrir neðan, ákvæðum reglugerðar og ákvörðunum þjóðgarðsvarða.
- Leyfi þjóðgarðsvarðar þarf fyrir öllum akstri utan vegar sem nauðsynlegur kann að vera vegna sérstakra verkefna, svo sem við landgræðslu og heftingu landbrots, lagningu vega, lína og annarra veitukerfa, rannsóknir, landmælingar og landbúnað. Slík leyfi séu veitt í samræmi við skýrar reglur og skráð í dagbók. Þetta á þó ekki við um akstur utan vega þegar um er að ræða björgunaraðgerðir undir stjórn lögreglu en hafa þær samráð við þjóðgarðsvörð eftir því sem kostur er.
- Þjóðgarðsverði er heimilt, í samráði við Vegagerð, að takmarka umferð tímabundið, t.d. vegna flóða, aurbleytu og varps fugla.
- Settar skulu hraðatakmarkanir á vegi innan þjóðgarðsins í samstarfi við Vegagerðina sem tryggi verndun náttúru, öryggi gesta og upplifun.
- Ákvörðun um opunar- og lokunartíma vega innan þjóðgarðsins skal tekin með samráði þjóðgarðsvarða og fulltrúa veghaldara. Eðlilegs samræmis sé gætt milli vegagerðarsvæða og rekstrarsvæða.

9.3.2 Vetrarakstur og akstursleiðir að og á jökli

Heimilt er að aka á vélknúnum ökutækjum og vélsleðum utan vega innan þjóðgarðsins svo fremi sem jörð er snævi þakin og frosin og þess gætt að ekki sé valdið skemmdum á vettvangi. Þetta gildir þó ekki í Jökulsárgljúfrum og í Skaftafelli, sbr. afmörkun þessara svæða í reglugerð.

Samkvæmt ákvæðum reglugerðar gilda sérstakar takmarkanir um akstur vélknúinna ökutækja á Hvannadalshnjúk, Örfajökli og í Kverkfjöllum.

Gæta þarf að skilmálum sem kunna að gilda um vetrarakstur á viðemum og svæðum með sérstökum verndarákvæðum.

9.3.3 Gönguleiðir

Gestum þjóðgarðsins er heimilt að fara gangandi, á skíðum, skautum, snjóþrúgum og óvélknúnum sleðum eða á annan sambærilegan hátt um þjóðgarðinn. Þar sem eru merktar leiðir ber gestum að fylgja þeim eða að fara að fyrirmælum þjóðgarðsvarða. Þjóðgarðsverði er heimilt að loka gönguleiðum tímabundið ef náttúruvernd eða öryggi gesta gefur tilefni til.

Á helstu viðkomustöðum eru fjölbreyttar gönguleiðir og stígar, flestar innan við 10 km langar. Lengri gönguleiðir, sem tengja saman fjarlæg svæði, eru þessar:

Ásbyrgi - Dettifoss
 Snæfellsskáli - Laugafell
 Snæfellsskáli - Geldingafell - Lónsöræfi
 Geitafell - Efstaflsgil - Núpar

Stefnt er að nýjum gönguleiðum milli fjarlæggra svæða sem hér segir en stjórn er þó heimilt að skilgreina nýjar gönguleiðir með þessu umfangi með öðrum hætti. Hluti þeirra liggur milli þjóðgarðs og aðliggjandi svæða en í þeim tilvikum skal samráð haft við viðkomandi landeigendur, sveitarfélög og ferðamálafélög.

Dettifoss - Mývatnssveit
 Bræðrafell - Heilagsdalur
 Mývatn - Suðurárbotnar (með fram Kráká)
 Mývatn - Suðurárbotnar (um Heilagsdal)
 Askja - Jökuldalur
 Bárðargata - Vonarskarð - Stóratunga
 Núpsstaðaskógur - Skaftafell
 Jökulheimar - Grænalón / Núpsstaðaskógur
 Skálafell - Heinabergslón - Fláajökull
 Veiðivötn - Ljósufjöll - Jökulheimar
 Jökulheimar - Vonarskarð
 Vonarskarð - Stóratunga
 Vonarskarð - Askja
 Um Tungnaáröræfi, t.d. Jökulheimar - Versalir
 Humarkló - Heinabergsdalur
 Snæfellsskáli - Grágæsadalur - Kverkfjöll
 Kverkfjöll - Askja

Gert er ráð fyrir samfelldu göngusvæði frá Lónsöræfum að Skálafelli og að gönguleiðir liggi að hluta innan

Þjóðgarðsmarka.

Göngustígar

Göngustígar eru með breyttu yfirborði, yfirleitt stuttar vegalengdir og á fjölförnum viðkomustöðum. Tryggja skal að stígar séu öruggir, vandaðir og vel merktir, m.a. með upplýsingum um erfiðleikaflokk. Þjóðgarðsverði er heimilt að loka göngustígum tímabundið ef náttúruvernd eða öryggi gesta gefur tilefni til. Göngustígar koma fram á göngukortum viðkomandi viðkomustaða.

9.3.4 Reiðleiðir

Umferð á hestum um þjóðgarðinn er heimil á þeim reiðleiðum sem nefndar eru hér fyrir neðan og koma fram á útgefnum kortum þjóðgarðsins. Helstu afmarkaðir áningarstaðir eru skilgreindir en einnig er heimilt á skilgreindum áningarstöðum, sem þjóðgarðurinn veitir upplýsingar um, að slá upp tímabundnu aðhaldi. Fylgja ber merktum reiðleiðum, þar sem þær eru til staðar. Á ferð um hálendi þjóðgarðsins og önnur lítt gróin svæði, skulu hestamenn sjálfir hafa tiltækt nægjanlegt fóður fyrir hesta sína. Óheimilt er að beita hestum innan þjóðgarðsins nema sérstaklega sé gert ráð fyrir því á áningarstöðum.

Leyfi þjóðgarðsvarðar þarf fyrir hópferð um þjóðgarðinn, þar sem fleiri en 20 hestar eru í för.

Innan Vatnajökulspjóðgarðs er umferð á hestum heimil á eftirtöldum reiðleiðum:

Leið	Skilmálar
Um Sprengisand, Bárðardalur austan Skjálfandafljóts, um Nýjadal og Tómasarhaga	
Um Sprengisand, Bárðardalur vestan Skjálfandafljóts, um Nýjadal, Tómasarhaga og Fjórðungstöðu.	
Um Sprengisand, Nýidalur - Laugafell	
Jökulsárgljúfur - Mývatnssveit	
Mývatnssveit - Möðrudalur, um Herðubreiðarlindir og Upptýppinga	
Fljótsdalur - Sauðárkofi, um Laugafell og Fjallaskarð inn Vesturöræfi	
Hrossatungur - Blágil - Blængur	Leiðin fylgi aflagðri ökuslóð
Fyrirhugaðar reiðleiðir:	
Milli skeiðvallar í Ásbyrgi og íþróttavallar	Einungis einhesta
Gömul reiðleið milli Svínadals og Vesturdals yfir Eyjuna	Einungis einhesta
Um Heinabergssvæðið frá Haukafelli að brúnni yfir Heinabergsvötn	

Áningarstaðir eru skilgreindir sem hér segir:

- Næturhólf: Varanlega afmarkað svæði með vatni og aðkomu fyrir fóður.
- Áningarhólf: Varanlega afmarkað svæði með vatni, en án aðkomu fyrir fóður.
- Skiptihólf/Áningargerði: Varanlega afmarkað svæði, án vatns og án aðkomu fyrir fóður.
- Aðhald: Skilgreint svæði þar sem tímabundið er leyfilegt að slá upp öruggri girðingu utan um hesta.

Innan Vatnajökulspjóðgarðs eru helstu áningarstaðir staðsettir sem hér segir:

- Ofan Hólm Tungna: Aðhald
- Í Svínadal: Aðhald
- Við Langavatnshöfða: Næturhólf
- Við Skeiðvöll í Ásbyrgi: Næturhólf
- Mynni Ásbyrgis og Ás: Áningargerði
- Botn Ásbyrgis: Áningargerði
- Við Snæfellsskála: Aðhald
- Við Sauðárkofa: Aðhald
- Í Nýjadal: Aðhald

Þjóðgarðsvörður getur tímabundið sett skilyrði um ferðamáta til að tryggja að ekki verði spjöll á náttúru og menningarminjum þjóðgarðsins.

Stjórn þjóðgarðsins getur skipulagt og skilgreint fleiri reiðleiðir og áningarstaði innan þjóðgarðsins. Þjóðgarðurinn gefur út yfirlit yfir reiðleiðir og áningarstaði og sýnir á útgefnum kortum þjóðgarðsins.

9.3.5 Reiðhjólaleiðir

Umferð reiðhjóla er heimil á vegum, bílastæðum og merktum reiðhjólaleiðum í þjóðgarðinum. Umferð reiðhjóla á göngustígum er heimil þar sem ekki gilda sérstök bönn við reiðhjólumferð, enda sé full aðgát gagnvart göngufólki viðhöfð. Þjóðgarðsverðir geta bannað umferð reiðhjóla á göngustígum og reiðleiðum þar sem umferð er mikil eða þar sem gróðurlendi getur hlotið skaða af.

Að öðru leyti gilda almennir skilmálar um akstur og umferð um umferð reiðhjóla eftir því sem við getur átt.

9.3.6 Aðgengi hreyfihamlaðra

Nauðsynlegt er að tryggja gott aðgengi hreyfihamlaðra að þjónustu á helstu þjónustusvæðum og að valdar gönguleiðir séu færar hreyfihömluðum, t.d. í hjólastól. Upplýsingum um aðgengi hreyfihamlaðra verði miðlað á greinargóðan hátt og í samræmi við viðurkennd flokkunarviðmið.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

9 Landnotkun >

9.4 Þjónustusvæði

9.4.1 Almenn ákvæði

Þjónustusvæði eru þeir staðir þar sem gestir njóta þjónustu eða fá upplýsingar með einhverjum hætti. Á þessum svæðum er að finna eina eða fleiri þjónustueiningar á vegum þjóðgarðsins sem flokkaðar eru sem hér segir:

- Gestastofur
- Upplýsingastöðvar
- Landvörslustöðvar
- Kaldar gestastofur
- Áningarstaðir fyrir daggesti
- Tjaldsvæði
- Skálar
- Upplýsinga- og fræðsluskilti

Sum þjónustusvæði fela í sér blöndu ofangreindra þjónustueininga. Að auki getur stjórn samið við einkaaðila um rekstur innan þjónustusvæðis enda uppfylli slíkir aðilar kröfur sem gerðar eru til starfsemi innan þjóðgarðsins.

Þjónustusvæði með húsbyggingum eru almennt tilgreind í skipulagsáætlunum sveitarfélaganna, yfirleitt annað hvort sem verslunar- og þjónustusvæði eða fjallaskálar. Gera skal deiliskipulag fyrir öll mannvirkjasvæði.

Gera má ráð fyrir breytingum á þjónustuneti þjóðgarðsins, t.d. fjölgun landvörslustöðva. Um slíkar breytingar skal fjallað í stjórn þjóðgarðsins og samstarfs leitað við viðkomandi sveitarfélag. Málsmeðferð falli að öðru leyti saman við breytingar á skipulagsáætlunum eftir því sem við á.

Um þjónustueiningarnar innan þjóðgarðsins gilda eftirfarandi almennir skilmálar:

- Þjónustusvæðum skal haldið í lágmarki og öllum þjónustueiningum og þjónustusvæðum skal fundinn staður þar sem þau hafa sem minnst áhrif á náttúru- og menningarmínjar svæðisins og skyggja sem minnst á opið og/eða einstakt landslag þess.
- Við gerð deiliskipulags og hönnun mannvirkja skal notast við bestu tækni til að sjá fyrir um útlit mannvirkja og ásýnd svæða áður en ráðist er í framkvæmdir.
- Mannvirki skulu vera lágrest, falla vel að landi og útlit þeirra samræmt en þó með sérstöðu einstakra svæða í huga.
- Vanda skal til alls frágangs mannvirkja og umhverfis þeirra og öllum frágangi umhverfis skal ljúka um leið og einstökum framkvæmdum við mannvirki lýkur.
- Tryggja skal að engin mengun verði af frárænnslu frá mannvirkjum og allur frágangur frárænnslislagna og rotþróa skal standast kröfur um frágang og hjóta samþykki heilbrigðisfulltrúa.
- Tryggja skal að engin mengun verði af völdum sorps sem fellur til frá þjónustueiningum og að flokkun og förgun úrgangs sé í samræmi við umhverfisstefnu þjóðgarðsins.

Áður en ráðist er í gerð eða byggingu nýrra þjónustueininga skal leggja mat á eftirfarandi þætti:

- Nauðsyn framkvæmdarinnar.
- Tækifæri og kosti viðkomandi staðsetningar með tilliti til náttúru- og menningarmínja, annarra innviða og akvega, göngu- reið- og hjólaleiða.
- Mat á verndargildi náttúru- og menningarmínja svæðisins.
- Hættur sem framkvæmdin getur haft í för með sér fyrir viðkomandi mínjar og mótvægisáðgerðir, s.s. vöktun og aðrar aðgerðir.
- Þróun starfseminnar, umferðar og gestafjölda á viðkomandi stað.
- Rekstrarlegan grundvöll, gerð og umfang þjónustu og kostnað við rekstur, s.s. eftirlit, upplýsingagjöf og fræðslu.

Gestastofur

Gestastofur skulu að jafnaði staðsettar við helstu og fjölförnuðu aðkomuleiðir að fjórum rekstrarsvæðum þjóðgarðsins. Þar skulu almennt vera góð tengsl milli aðkomu/innkomu að svæðinu og helstu innviða og leiða á svæðinu: vegi, göngu-, reið- og hjólaleiðir. Þar skal einnig gert ráð fyrir nægjanlegu rými undir bílastæði og kostur er að gestastofur séu í tengslum við aðra þjónustu sem veitt er á svæðinu svo samnýta megi fyrirferðarmikil mannvirki eins og bílastæði. Gestastofur geta verið reknar í samstarfi við fleiri aðila og kostur er að nýta bæði húsakost og aðra þjónustu sem þegar er fyrir hendi.

Deiliskipulag tilgreini stærð lóðar, hæð húsa, litaval, stærð bílastæða, helstu leiðir eins og vegi, göngu-, reið- og hjólaleiðir.

Gestastofur skulu opnar allt árið um kring eða eins og fjárframlög veita og þar skal að lágmarki vera eftirfarandi þjónusta:

- Upplýsingagjöf.
- Fræðsla í formi sýninga, viðburða og gönguferða.
- Salerni, sorphirða og áningaraðstaða utandyra.

Upplýsingastöðvar

Upplýsingastöðvar skulu að jafnaði staðsettar við fjölfarnar aðkomuleiðir að fjórum rekstrarsvæðum þjóðgarðsins en ekki er nauðsynlegt að þær séu staðsettar innan þjóðgarðs. Hlutverk þeirra er að koma nauðsynlegum upplýsingum til gesta sem hyggjast heimsækja þjóðgarðinn.

Sé upplýsingastöð staðsett innan þjóðgarðs skal deiliskipulag tilgreina stærð lóðar, hæð húsa, litaval, stærð

bílastæða, helstu leiðir eins og vegi, göngu-, reið- og hjólaleiðir.

Upplýsingastöðvar skulu almennt opnar frá maí til september, eftir aðstæðum á hverju svæði. Þar skal að lágmarki vera eftirfarandi þjónusta á vegum þjóðgarðsins en önnur þjónusta getur verið í boði að hálfu einkaaðila:

- Upplýsingagjöf.
- Fræðsla í formi lítilla sýninga.

Landvörslustöðvar

Landvörslustöðvar skulu að jafnaði staðsettar þar sem nauðsynlegt er vegna umferðar að hafa daglegt eftirlit innan þjóðgarðsins og veita þjónustu sem krefst viðveru, eins og gistingu, upplýsingagjöf og fræðslu.

Landvörslustöðvar skulu einnig staðsettar þar sem tryggt er að þær þjóni hlutverki sínu og nái til gesta sem fara um svæðið. Landvörslustöðvar geta verið reknar í samstarfi við fleiri aðila og kostur er að nýta bæði húsakost og aðra þjónustu sem þegar er fyrir hendi. Við byggingu nýrra landvörslustöðva skal gera deiliskipulag sem tilgreinir stærð lóðar, hæð húsa, litaval, stærð bílastæða, tjaldsvæði og helstu leiðir.

Landvörslustöðvar skulu opnar hluta úr ári og þar skal vera:

- Aðsetur landvarðar.
- Upplýsingagjöf.
- Fræðsla í formi gönguferða eða annarra miðla eftir aðstæðum.

Kaldar gestastofur

Kaldar gestastofur skulu að jafnaði staðsettar þar sem fyrir er veitt önnur þjónusta eins og á áningarstöðum eða landvörslustöðvum og þar sem ekki er hægt að halda úti stöðugri viðveru og afgreiðslutíma. Hlutverk kaldra gestastofa er að vera með ómannaða upplýsingagjöf og fræðslu undir þaki og eru þær opnar þann árstíma sem önnur þjónusta er veitt á svæðinu.

Ekki skal ráðast í nýbyggingu kaldra gestastofa nema þar sem gert er ráð fyrir nýbyggingu annarra þjónustumannvirkja. Kaldar gestastofur skulu opnar hluta úr ári og þar skal vera:

- Ómönnuð upplýsingagjöf.
- Fræðsla í formi lítilla og einfaldra sýninga.

Áningarstaðir fyrir gesti

Áningarstaðir fyrir gesti skulu að jafnaði staðsettir þar sem fyrir er að finna náttúru- og/eða menningarminjar sem draga að sér talsverðan fjölda gesta og ástæða er til að veita þjónustu, upplýsingar og fræðslu.

Áningarstaðir skulu einnig að jafnaði staðsettir þannig að þeir dragi saman (þétti) umferð og lágmarki neikvæð áhrif af mikilli umferð gesta á minjar.

Deiliskipulag nýrra áningarstaða tilgreini stærð og legu áningarstaðar og staðsetningu, hæð, litaval og útlit mannvirkja, stærð bílastæða og helstu leiðir.

Áningarstaðir skulu opnar eins og umferð og færð leyfa og þar skulu vera (nema annað sé tekið fram):

- Bílastæði.
- Salemishús (vatns- eða þurrsalemi).
- Áningarborð.
- Sorphirða á láglandisstöðum.
- Upplýsinga- og fræðsluskilti.

Tjaldsvæði

Gestum þjóðgarðsins ber að nota skipulögð tjaldsvæði innan hans fyrir tjöld, tjaldvagna, fellihýsi, hjólhýsi og húsbíla. Tjaldsvæði Vatnajökulspjóðgarðs má flokka í þrennt:

1. Tjaldsvæði með mikilli þjónustu skulu að jafnaði staðsett á jaðri þjóðgarðsins þar sem fyrir er ýmis önnur þjónusta veitt af þjóðgarði eða einkaaðilum. Tjaldsvæðin skulu vera rúmgóð og staðsett þar sem möguleiki er á að stækka svæðið eða auka þar þjónustu.

2. Tjaldsvæði með lágmarksþjónustu skulu að jafnaði staðsett innan þjóðgarðs þar sem fyrir eru landvörslustöðvar með stöðugri viðveru eða önnur þjónusta, s.s. gistiskálar. Tjaldsvæði með lágmarksþjónustu skulu falla vel að náttúrulegu umhverfi þjóðgarðsins og þar skal ekki fara fram nein ræktun og/eða aðgerðir sem kalla á breytingu á náttúru tjaldsvæðisins, s.s. sláttur og áburðargjöf. Tjaldsvæðin skulu staðsett þar sem rask á náttúrulegu umhverfi er lágmarkað.

3. Skilgreind göngutjaldsvæði skulu að jafnaði staðsett á lengri gönguleiðum þjóðgarðsins þar sem ástæða er til vegna álags eða rasks á náttúrulegt umhverfi að afmarka tjöldun göngufólks og koma í veg fyrir skemmdir. Ástand göngutjaldsvæða skal vaktað.

Skilmálar um tjöldun utan merktra tjaldsvæða

Tjöldun utan merktra tjaldsvæða er óheimil á eftirtöldum svæðum:

- Í Jökulsárgljúfrum
- Á svæði sem nýtur sérstakrar verndar í Öskju.
- Hoffellssvæði og Heinabergssvæði
- Í Skaftafellsheiði og í nágrenni Kristínartinda, einnig í Morsárdal og Bæjarstaðarskógi. Í Morsárdal er tjöldun almennt óheimil nema göngufólki í mynni Kjósar.

Fjarri skipulögðum tjaldsvæðum er fólki sem ferðast fótgangandi með allan farangur sinn þó heimilt að tjalda hefðbundnum göngutjöldum til einnar nætur. Hópar göngumanna þar sem eru 10 tjöld eða fleiri þurfa þó leyfi þjóðgarðsvarðar. Ef jörð er snævi þakin eða frosin er heimilt að tjalda í þjóðgarðinum þótt tjaldsvæði hafi ekki verið sérstaklega afmörkuð eða merkt. Við tjöldun utan skipulagðra tjaldsvæða skal þess gætt að ekki sé valdið skemmdum á vettvangi og jafnframt skal taka allt sorp og úrgang til byggða.

Stjórn er heimilt í samráði við viðkomandi svæðisráð að setja sérreglur um tjöldun á einstökum svæðum, þ.m.t. að banna hana með öllu. Skulu slíkar reglur kynntar á vefsetri garðsins og á starfsstöðvum hans.

Í Esjufjöllum er á auðri jörð, eins og verið hefur, einungis heimilt að tjalda við Tjaldmýri í Skálabjörgum.

Skálar

Skálar í Vatnajökulspjóðgarði eru fjalla- og hálendis-skálar ætlaðir gestum þjóðgarðsins til gistingar, áningar eða annarrar takmarkaðrar veru. Afnot af skálum skulu standa almenningi til boða samkvæmt skilmálum eigenda, svo sem um góða og ábyrga umgengni, bókunarreglur og greiðslu leigugjalds.

Skála í þjóðgarðinum má flokka í þrennt:

1. Gistiskálar. Þeir eru aðgengilegir bílaumferð og skulu að jafnaði staðsettir þar sem einnig er veitt önnur þjónusta s.s. tjaldsvæði, upplýsingagjöf og fræðsla. Þeir skulu einnig að jafnaði staðsettir þannig að milli þeirra séu hæfilegar dagleiðir sem nýtast göngumönnum á lengri gönguleiðum þjóðgarðsins og aðliggjandi svæða.
2. Gönguskálar. Þeir skulu að jafnaði staðsettir við lengri gönguleiðir þjóðgarðsins sem geta tengst aðliggjandi svæðum og á milli þeirra eða annarra gististaða skulu vera hæfilegar dagleiðir fyrir göngumenn. Ekki er opið fyrir almenna umferð vélknúinna ökutækja að gönguskálum að sumarlagi og þar skal tryggja einstaka upplifun gesta utan alfaraleiða.
3. Rannsóknarskálar. Þeir eru byggðir til afnota fyrir vísindamenn og aðra sem koma að rannsóknum í þjóðgarðinum og njóta þeir forgangs til afnota af slíkum skálum. Þegar slíkum afnotum sleppir, skulu almenningi að jafnaði standa til boða afnot af rannsóknarskálum, til gistingar, áningar eða annarra tímabundinna nota.

Að auki eru í þjóðgarðinum neyðarskýli (þar með talin svonefnd sæluhús) sem ætluð eru almenningi til skjóls og afnota í neyðartilvikum. Gangnamannaskálar eru einkum ætlaðir gangnamönnum til skjóls og aðstöðu við leitir og smölun sauðfjár en standa almenningi opnir a.m.k. í neyðartilvikum. Minniháttar aðstöðuhús eru eða kunna að verða reist vegna sérgreindrar þjónustu eða starfstengdra markmiða, s.s. skýli vegna fjarskiptamannvirkja, laus smáhýsi vegna tímabundinna starfa s.s. við rannsóknir, landmælingar, línu- og vegalagningu eða -viðgerðir, verndun og viðhald landgæða eða annað slíkt, enda beri nauðsyn til þess. Afla þarf leyfis þjóðgarðsvarðar og stöðuleysis sveitarfélags vegna minniháttar aðstöðuhúsa sem ekki teljast til fasteigna.

Upplýsinga- og fræðsluskilti

Upplýsinga- og fræðsluskilti skulu staðsett þar sem tilefni er til að miðla upplýsingum um ferðaleiðir, þjónustu, náttúrufar og menningarminjar. Gert er ráð fyrir umfangsmeiri skiltum sem mynda [upplýsingatorg eða -hlið](#) við aðkomur í þjóðgarðinn þar sem nauðsynlegt þykir að koma upplýsingum til gesta. Staðsetning upplýsingatorga og -hliða getur farið saman við þjóðgarðsmörk en í þeim tilvikum sem svo er ekki skulu þjóðgarðsmörk merkt sérstaklega. Gerð og umfang merkinga á þjóðgarðsmörkum ræðst af gerð vegar eða annarra aðkomuleiða (göngu-, reið- og hjólaleiða). Upplýsingatorg og -hlið veita nauðsynlegar upplýsingar um viðkomandi svæði og leiðir, rötun og öryggismál. Minni skilti, [upplýsinga- og fræðslupóstur](#), skulu að jafnaði staðsettir á vinsælum gönguleiðum á láglendi og hálendi auk áningarstaða á fáförnum hálendisleiðum. Á upplýsinga- og fræðslupóstum standa símanúmer sem hægt er að hringja í og fá fræðandi upplýsingar um viðkomandi svæði eða einstakar náttúru- eða menningarminjar sem pósturinn visir til. Þetta eru látlaus mannvirki sem falla vel að náttúru svæðisins.

9.4.2 Innan Norðursvæðis

Mynni Ásbyrgis, Ás og Ástjörn

Forsendur:

Svæðið er stærsta þjónustusvæðið á norðursvæði þjóðgarðsins. Á vegum þjóðgarðs eru þar gestastofa, tjaldsvæði með tilheyrandi þjónustubyggingum, starfsmannahús, geymslur og verkstæði. Á vegum einkaaðila, félagasamtaka eða stofnana eru auk þess verslun og veitingasala, bensinstöð, handverkhús, skeiðvöllur, golfvöllur og sumarbúðir. Í gildandi deiliskipulagi er auk þess gert ráð fyrir lóð undir hótél og smáhýsi.

Markmið:

Að hafa stórt og rúmgott þjónustusvæði við eina af meginaðkomum að norðursvæði þjóðgarðsins þar sem bæði getur rúmast þjónusta á vegum þjóðgarðs og einkaaðila.

Að hafa vel skilgreint þjónustusvæði í mynni Ásbyrgis sem tengir saman þjóðgarð og samfélag.

Skilmálar:

Við endumýjun deiliskipulags verði gert ráð fyrir stærra þjónustusvæði sem nær yfir mynni Ásbyrgis beggja vegna Eyjunnar, Ás, Ástjörn og syðsta hluta Ássands en á sandinum verði gert ráð fyrir lóð undir hótélbyggingu í samræmi við aðalskipulag Norðurbings.

Vesturdalur og Hljóðaklettur

Forsendur:

Á svæðinu er landvörslustöð. Náttúrulegar grundir Vesturdals eru nýttar sem tjaldsvæði með lágmarksþjónustu og Hljóðaklettur eru vinsæll áningarstaður tjaldgеста. Tjaldsvæðið þolir illa mikið álag en vorflóð vegna leysinga og aurburðar gera það viðkvæmt. Bílaumferð um flatar eykur þéttni í jarðvegi sem aftur eykur á viðkvæmni gróðurs. Til framtíðar er gert ráð fyrir að aðaláningarstaður daggesta verði á Langavatnshöfða, þaðan sem helstu gönguleiðir um Hljóðakletta og nágrenni hefjast.

Markmið:

Að bjóða upp á þjónustusvæði með lágmarksþjónustu og einstakri upplifun í náttúrulegu umhverfi Jökulsárgljúfra.

Að viðhalda einstakri upplifun sem tjaldsvæðið í Vesturdal býður upp á og takmarka umferð í gegnum svæðið.

Skilmálar:

Deiliskipulag nýs áningarstaðar á Langavatnshöfða og fyrir Vesturdal geri ráð fyrir landvörslustöð og tjaldsvæði með lágmarksþjónustu, auk göngustíga og fræðsluskilta.

Dettifoss og aðkoma að Dettifossi vestanverðum

Forsendur:

Hér er um nýtt þjónustusvæði að ræða sem gert er ráð fyrir að rísi við aðkomu að Dettifossi að vestanverðu. Nýr Dettifossvegur kallar á aukna þjónustu. Þjónustusvæðið verði við núverandi bílastæði við Dettifoss þar sem m.a. verði upplýsingamiðlun til gesta sem hyggjast heimsækja þjóðgarðinn.

Markmið:

Að byggja verði upp þjónustusvæði með þjónustu og tengingum við gönguleiðakerfi sem hæfir fjölförnum ferðamannastað í þjóðgarði. Þar verði miðlað upplýsingum um náttúrufar svæðisins með sérstakri áherslu á jarðfræði og sögu.

Skilmálar:

Deiliskipulag nái yfir þjónustusvæðið, bílastæði og byggingar auk ferðamannaleiða um Hafragilsundirlendi, norður og vestur fyrir Hafragil og suður að veltengingu að Dettifossi.

Gert er ráð fyrir upplýsingastöð, vatnssalernum, áningarstað með áningarborðum, upplýsingum, og veitingasölu ásamt tjaldsvæði fyrir göngufólk. Deiliskipulag geri einnig grein fyrir göngu-, reið- og reiðhjólaleiðum.

Drekagil

Forsendur:

Við Drekgil er skilgreind hálendismiðstöð samkvæmt svæðisskipulagi miðhálandisins. Ekið er um svæðið til að komast inn á Austurleið annars vegar og Öskjuvatnsveg hins vegar en umferð eykst ár frá ári.

Markmið:

Að hafa fremur stórt en afmarkað þjónustusvæði inn á norðurhálandi þjóðgarðsins þar sem bæði getur rúmast þjónusta á vegum þjóðgarðs og einkaaðila.

Skilmálar:

Ekki er gert ráð fyrir að stækka deiliskipulagssvæðið í nánustu framtíð. Deiliskipulag geri ráð fyrir vegi fyrir utan svæðið til að skapa því meira rými og koma í veg fyrir gegnumakstur. Við Drekgil er gert ráð fyrir landvörslustöð, tjaldsvæði með tilheyrandi þjónustu og gistiskálum.

Herðubreiðarlindir (utan þjóðgarðsmarka, á aðkomuleið)**Forsendur:**

Herðubreiðarlindir eru í umsjá Vatnajökulsþjóðgarðs samkvæmt samningi við Umhverfisstofnun. Landvarsla þar og í Drekgili er rekin saman, í samstarfi við Ferðafélag Akureyrar. Bætt þjónusta í Drekgili hefur leitt til færri gistinátta í Herðubreiðarlindum, bæði í skála og á tjaldsvæði.

Markmið:

Að áfram verði rekin þjónusta í Herðubreiðarlindum í samstarfi við Ferðafélag Akureyrar og Umhverfisstofnun. Áfram verði gert ráð fyrir landvörslustöð, tjaldsvæði með þjónustumannvirkjum, gistiskála og áningarstað fyrir daggesti. Ekki er stefnt að breytingum á þeirri þjónustu sem rekin er í Herðubreiðarlindum í nánustu framtíð en aukin flóð með samsvarandi auknum rofmeðti Jökulsár á Fjöllum geta haft áhrif á framtíðarnýtingu svæðisins.

Vegamót norðan Gjallanda**Forsendur:**

Hér er um nýtt þjónustusvæði að ræða við vegamót norðan Gjallanda. Gert er ráð fyrir einni aðkomu að Vonarskarði norðanverðu sem færi fram hjá fossinum og lega vegarins taki mið af því. Þessi staðsetning þjónustusvæðis er mikilvæg vegna vegamótanna og nálægðar við bílaumferð úr fjórum áttum, auk þess sem gangandi vegfarendur eftir Bárðargötu og Gæsavatnaleið hefðu kost á að nýta þar þjónustu.

Markmið:

Að koma upp þjónustusvæði með lágmarksþjónustu á mikilvægum vegamótum norðvestan við jökulinn. Að auka eftirlit og fræðslu á norðurhálandi þjóðgarðsins.

Skilmálar:

Svæðið verði staðsett við vegamót norðan Gjallanda. Á svæðinu er gert ráð fyrir landvörslustöð með litlu rými fyrir kalda gestastofu sem einnig veitir ferðalöngum skjól. Til að byrja með er ekki gert ráð fyrir gæslu allan daginn en ef umferð eykst þarfnast það endurskoðunar. Við landvörslustöðina verði einnig tjaldsvæði með lágmarksþjónustu.

Mývatnssveit (utan þjóðgarðsmarka)**Forsendur:**

Gert er ráð fyrir að Gestastofa Vatnajökulsþjóðgarðs verði staðsett við þéttbýlið í Reykjahlíð. Þar er stutt í aðra þjónustu, s.s. verslun, banka o.fl. Staðsetning í nálægð við þá þjónustu sem þegar er rekin getur bæði eftir þau fyrirtæki sem þar starfa og gefur kynningarstarfsemi þjóðgarðsins meira vægi.

Markmið:

Að í Mývatnssveit verði fjölsótt gestastofa þar sem unnið verður að kynningu á þjóðgarðinum í samstarfi við aðra aðila. Þar verði einnig unnið að rannsóknum á náttúrufari þjóðgarðsins, eflingu byggðar og atvinnulífs. Upplýsingum um þjóðgarðinn verður komið á framfæri í samstarfi við sveitarfélag, stofnanir og einkaaðila eftir því sem við á.

Innri hluti Ásbyrgis**Forsendur:**

Vinsæll og fjölfarinn viðkomustaður gesta á norðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs. Þar var einnig tjaldsvæði en nú aðeins notað sem slíkt þegar mjög mikill fjöldi er á svæðinu.

Markmið:

Að bjóða upp á áningarstað með lágmarksþjónustu og einstakri upplifun fyrir gesti sem heimsækja vinsælan viðkomustað í Ásbyrgi.

Skilmálar:

Skilgreindur áningarstaður fyrir daggesti, yfirfallstjaldsvæði og leiksvæði.

Ekki er gert ráð fyrir að stækka þjónustusvæðið á kostnað náttúrulegs birkiskógar.

Hólmaturgur**Forsendur:**

Vinsæll viðkomustaður gesta á norðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs. Núverandi áningarstaður verði lagður af og gerður nýr á Ytra-Þórunnarfjalli þar sem er gott útsýni yfir Hólmaturgur og Forvöð.

Markmið:

Að bjóða upp á áningarstað með lágmarksþjónustu og einstakri upplifun fyrir gesti sem heimsækja Hólmaturgur.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri ráð fyrir nýjum áningarstað fyrir daggesti á Ytra-Þórunnarfjalli.

Vikraborgir við Öskju**Forsendur:**

Vinsælasti viðkomustaðir gesta á norðurhálandinu er Askja. Áningarstaður í Vikraborgum getur opnast seint vegna snjóalaga á svæðinu. Nauðsynlegt er að auka eftirlit og fræðslu á svæðinu.

Markmið:

Að bjóða upp á áningarstað með lágmarksþjónustu og fræðslu þar sem stutt er að fara inn að Öskjuvatni og Víti.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri ráð fyrir áningarstað fyrir daggesti með viðveruhúsi við bílastæðið til að auka eftirlit og fræðslu. Gert sé ráð fyrir kaldri gestastofu í sama húsi.

Gæsavötn**Forsendur:**

Gróin svæði og aðgangur að vatni gera Gæsavötn að ákjósanlegum áningar- og gististað á vinsælli aksturs- og gönguleið. Þar er skáli í eigu Gæsavatnafélagsins sem félagsmenn hafa forgang að. Þar sem þeim forgangi sleppir stendur almenningi til boða að nýta skálann, skv. skilmálum eiganda.

Markmið:

Að við Gæsavötn standi ferðafólki til boða gisting, bæði í skála og í tjöldum.

Gerður verði samningur við eiganda skálans sem skilgreini rétt almennings til afnota af honum.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri ráð fyrir núverandi skála ásamt tjaldsvæði og hugsanlega öðrum gistiskála við vötnin.

Hnýflar og GjóstáForsendur:

Gert er ráð fyrir nýjum gistiskála nærri Hnýflum norðan Vonarskarðs. Gistiskálinn yrði bæði aðgengilegur bílaumferð og göngufólki. Gert er ráð fyrir lengri gönguleiðum um svæðið sem tengja saman norður- og vestursvæði þjóðgarðsins, Gæsavatnaleið til austurs og Bárðargata um Vonarskarð og Jökulheima til suðurs og um Marteinsflæðu og upptök Skjálfafljóts til norðurs.

Markmið:

Að bjóða upp á skálagingingu á fáfarinni aksturs- og gönguleið ásamt áningaraðstöðu fyrir gesti við norðanvert Vonarskarð.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri ráð fyrir einum gistiskála á nýju þjónustusvæði en göngufólki verði einnig heimilt að gista í tjöldum við skálann. Einnig sé gert ráð fyrir áningarstað með upplýsingum á Gjóstuklífi við norðurenda Vonarskarðs.

Önnur þjónustusvæði og þjónustueiningar

Á neðangreindum svæðum gilda almennir skilmálar um þjónustueiningar:

Bræðrafell - Gönguskáli.

Dyngjufell - Gistiskáli aðgengilegur bílaumferð og áningarstaður fyrir gesti.

Suðurárbotnar (á mörkum þjóðgarðs) - Gistiskáli aðgengilegur takmarkaðri bílaumferð.

Kistufell - Neyðarskýli. Verði einnig gistiskáli og áningarstaður fyrir gesti.

Stóraflesja - Gangnamannakofar rétt utan þjóðgarðs, áningarstaður fyrir gesti.

Dettifoss austan (utan þjóðgarðs) - Áningarstaður fyrir gesti.

Upplýsingatorg eða -hlið verði á eftirtöldum stöðum:

- Við vegamót þjóðveg nr. 85 og Dettifossveg nr. 862.
- Við vegamót þjóðveg nr. 1 og Dettifossveg nr. 862.
- Við vegamót þjóðveg nr. 1 og Öskjuleiðar nr. F88.
- Við vegamót Austurleiðar nr. F910 og Arnardalsleiðar nr. F905.
- Við vegamót Austurleiðar nr. F910 og Sprengisandsleiðar.
- Við vegamót Austurleiðar nr. F910 og afreittarvegur úr Bárðardal.
- Við aðkomu á Dyngjudalsleið úr Mývatnssveit.
- Við aðkomu á Dyngjudalsleið úr Svartárkoti.

Utan þjóðgarðs er gert ráð fyrir samstarfi þjóðgarðs og einkaaðila um eftirfarandi þjónustu á eftirtöldum stöðum:

- **Upplýsingastöð að Kíðagili í Bárðardal.** Samstarf við ferðaþjónustuaðila.

9.4.3 Innan Austursvæðis**Gestastofa á Skriðuklaustri, Snæfellsstofa** (utan þjóðgarðsmarka)Forsendur:

Í Snæfellsstofu er sýningarsalur með áherslu á náttúru austursvæðis þjóðgarðsins, upplýsingar, veitingasala og minjagripaverslun ásamt skrifstofu þjóðgarðsvarðar.

Markmið:

Markmið Gestastofunnar er að veita gestum sem bestar upplýsingar og fróðleik um Austursvæði þjóðgarðsins og nærsvæði, sem og þjóðgarðinn allan. Minjagripaverslun er í gestastofunni þar sem lögð er áhersla á sölu minjagripa úr heimahéruðum þjóðgarðsins. Við Végarð er gert ráð fyrir tjaldsvæði og smáhýsum. Veitingaþjónusta er á Skriðuklaustri.

SnæfellskáliForsendur:

Þar er landvörslustöð og landvarsla rekin í samstarfi við Ferðafélag Fljótsdalshéraðs. Þar er gistiskáli, tjaldsvæði og áningarstaður fyrir daggesti. Boðið er upp á stuttar fræðslugöngur. Stutt er að Brúarjökli og hægt að fara fjölbreytilegar gönguferðir í nágrenni skálans. Upp á Snæfell liggur stikuð gönguleið við allra hæfi.

Markmið:

Áfram er gert ráð fyrir landvörslustöð í Snæfellskála og að stikuðum gönguleiðum fjölgi. Eftirlit, upplýsingaöflun og fræðslustarfsemi verði ríkari þáttur í starfsemi en annars er ekki gert ráð fyrir mikilli breytingu á þjónustu. Stefnt er að bættu aðgengi fatlaðra. Afmarka þarf þjónustusvæðið og gera deiliskipulag.

Skilmálar:

Í deiliskipulagi verði gert ráð fyrir óbreyttri þjónustu, þ.e. landvörslustöð, gistiskála, tjaldsvæði og áningarstað fyrir daggesti.

Sigurðarskáli í Kverkfjöllum (utan þjóðgarðsmarka)Forsendur:

Þar er landvörslustöð og landvarsla rekin í samstarfi við Ferðafélag Fljótsdalshéraðs og Ferðafélag Húsavíkur. Ferðafélagið hefur látið gera deiliskipulag fyrir svæðið (2005). Samkvæmt því er gert ráð fyrir að hægt sé að byggja litla gestastofu og starfsmannaíbúð. Gert er ráð fyrir að tjaldsvæði geti stækkað til vesturs og norðurs, nýju þjónustuhúsi fyrir tjaldsvæði og að litlar gististofur geti risið kringum tjaldstæðið. Gert er ráð fyrir stækkun bílastæðis og grjóthleðslu og vörðum til að afmarka það. Á svæðinu er nú gistiskáli, snyrtihús, tjaldsvæði og áningarstaður fyrir daggesti.

Markmið:

Áfram er gert ráð fyrir landvörslustöð og að eftirlit, upplýsingaöflun og fræðslustarfsemi landvarða verði eflað.

Hvannalindir (utan þjóðgarðsmarka)Forsendur:

Hvannalindir eru friðlýst svæði í umsjá þjóðgarðsins. Þar er landvörslustöð og er landvarsla rekin í samvinnu við Ferðafélag Fljótsdalshéraðs. Þar er nú upplýsingagjöf og áningarstaður daggesta, þursalemi og íveruhús landvarðar en ekki tjaldstæði eða gistiskáli.

Markmið:

Á svæðinu verði áfram landvörslustöð með efldu eftirliti, upplýsingaöflun og fræðslustarfsemi landvarða.

GeldingafellForsendur:

Þar er nú skáli og tjaldsvæði en engin landvarsla. Lagt er til að skoðað verði hvort æskilegt sé að koma þar upp landvörslustöð. Gert er ráð fyrir að umferð um þetta svæði geti aukist, m.a. með bættum

vegásamgögnum og vegna almennt aukins ferðamannastraums í Þjóðgarðinn.

Markmið:

Að komið verði upp landvörslustöð og bættri aðstöðu til áningar.

Skilmálar:

Í deiliskipulagi verði gert ráð fyrir óbreyttri þjónustu, þ.e. gistiskála og tjaldsvæði.

Við Eyjabakkajökul austan Háöldu og sunnan Hnútu

Forsendur:

Hér er um nýtt þjónustusvæði að ræða við þekktu akstursleið upp á Eyjabakkajökul vestanverðan, innan við Snæfell, austan Háöldu og sunnan Hnútu. Nýtt þjónustusvæði kallar á deiliskipulagsgerð en kostur þessarar staðsetningar er nálægð við jökul, aðgengi fyrir bílaumferð að sumri sem vetri og góð skilyrði til aksturs á vélknúnum ökutækjum upp á jökul.

Markmið:

Að koma upp áningarstað, þjónustusvæði með lágmarksþjónustu inn við jökul á Snæfellsöræfum.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri fyrst um sinn ráð fyrir salerni og kaldri gestastofu sem einnig veiti ferðalöngum skjól. Einnig sé gert ráð fyrir frekari þjónustu ef umferð eykst.

Gistiskálar austan Snæfells

Stjórn Þjóðgarðsins getur heimilað byggingu gönguskála á stöðum austan Snæfells sem tilgreindir eru í aðalskipulagi Fljótsdalshrepps en það er við Snæfellsbúðir austan Snæfells, við Kverkkvíslargil, austan Kelduárstíflu og neðan við Þjófahnjúka.

Goðahnúkar

Forsendur:

Á svæðinu er skáli í eigu Jöklarannsóknafélagsins sem er mikilvæg bækistöð fyrir leiðangra félagsins.

Markmið:

Aframhaldandi afnot í þágu vísinda en með gistimöguleikum fyrir almenning.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri ráð fyrir einum skála fyrir vísindastarfsemi.

Ekki er gert ráð fyrir annarri starfsemi eða uppbyggingu.

Skáli Jöklarannsóknafélagsins í Kverkfjöllum

Forsendur:

Á svæðinu er skáli í eigu Jöklarannsóknafélagsins sem er mikilvæg bækistöð fyrir leiðangra félagsins.

Markmið:

Aframhaldandi afnot í þágu vísinda en með gistimöguleikum fyrir almenning.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri ráð fyrir einum skála fyrir vísindastarfsemi.

Ekki er gert ráð fyrir annarri starfsemi eða uppbyggingu.

Austursvæði - Önnur þjónustusvæði og þjónustueiningar

Á neðangreindum svæðum gilda almennir skilmálar um þjónustueiningar:

Hálskofi - Göngutjaldsvæði og fyrirhugaður gönguskáli.

Við Kreppubrú - Áningarstaður fyrir daggesti.

Við Kárahnjúka - Áningarstaður fyrir daggesti.

Upplýsingatorg eða - hlið verði á eftirtöldum stöðum:

- Við vegamót í Fljótsdal.
- Við vegamót á Fiskidalshálsi (F907, F910 og 923).
- Við vegmót vestan Mynnisfjallgarðs (F910 og F905).
- Við brúna yfir Kreppu.
- Við brúna yfir Jökulsá á Fjöllum.

Utan Þjóðgarðs er gert ráð fyrir samstarfi Þjóðgarðs og einkaaðila um eftirfarandi þjónustu á eftirtöldum stöðum:

- **Upplýsingastöð í Möðrudal á Fjöllum.** Samstarf við ferðaþjónustuaðila.
- **Upplýsingastöð á Aðalbóli.** Samstarf við ferðaþjónustuaðila.

9.4.4 Innan Suðursvæðis

Skaftafell

Forsendur:

Helsta þjónustusvæði á suðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs er í Skaftafelli. Þar er gestastofa, Skaftafellsstofa, stórt tjaldstæði með margvíslegri þjónustu og þjónustubyggingum svo og starfsmannabústöðum. Einkafyrirtæki hafa aðstöðu í Skaftafelli og selja ferðir á jökla og fjöll auk þess sem einkaaðili rekur þar gistiheimili. Merktar gönguleiðir við allra hæfi eru á svæðinu og landverðir bjóða upp á skipulagðar gönguferðir og ýmsa fræðslu. Fræðslu- og upplýsingaskilti eru víða í Skaftafelli. Fjöldmargir ferðamenn heimsækja Skaftafell árið um kring.

Markmið:

Að hafa stórt og rúmgott þjónustusvæði við eina af meginaðkomum Þjóðgarðsins þar sem bæði getur rúmast þjónusta á vegum Þjóðgarðs og einkaaðila.

Skilmálar:

Við endurnýjun deiliskipulags skal gert ráð fyrir stækkun þjónustusvæðisins og tjaldsvæða vegna vaxandi fjölda ferðamanna, fjölbreyttri þjónustu við gesti Þjóðgarðsins og byggingu húsnæðis fyrir sumarstarfsmenn Þjóðgarðsins.

Heinabergssvæðið frá Skálafellsjökli að Fláajökli

Forsendur:

Svæðið er mótað af jöklum og jökulvötnum sem hafa flæmst um landið og einnig haft mikil áhrif á búsetu fólks á þessu svæði. Sambúð manna og jökla hefur óvída verið nánari en hér og áhugavert að miðla upplýsingum um svæðið til ferðamanna. Verulegur hluti Heinabergssvæðisins telst til víðerna og lýtur skilmálum sem slíkt. Markmið:

Að byggja upp vel skipulagt útivistarsvæði á Heinabergssvæðinu með áningarstöðum, salemisaðstöðu, fræðslu og fjölbreyttum gönguleiðum.

Uppbygging lengri gönguleiða og tenging við önnur svæði, t.d. Hjallanes, Fláajökul, Miðfell og Jökulfell. Gera þarf göngubrú yfir Hólmsá.

Skilmálar:

Deiliskipulag tilgreini eftirfarandi meginatriði fyrir allt svæðið:

- Aðkomu eftir tveimur leiðum, austan Kolgrímu og vestan Hólmsár, sem mætast við Heinabergsnes, þannig að fólksbílafær hringleið myndist.
- Gönguskála við Jökulfell
- Gönguskála í Heinabergsfjöllum
- Kalda gestastofu við Heinabergslón með salemisaðstöðu.
- Áningarstað við gömlu bæjarrústirnar í Heinabergi.
- Bílastæði og upplýsingaskilti við Heina og Bólstað.
- Tengingar við gönguleiðir út fyrir svæðið.
- Helstu göngu- og reiðhjólaleiðir og reiðleiðir innan svæðisins.
- Staðsetningu helstu upplýsinga- og fræðsluskilta.

Hjallanes

Forsendur:

Hjallanes er í landi Skálafells í Suðursveit. Áin Kolgríma rennur sunnan við Hjallanes. Merktar gönguleiðir eru á Hjallanesi og upplýsingaskilti með textum úr þjóðsögum og upplýsingum um sögulegar minjar. Hjallanes liggur að Skálafellsjökli og má víða sjá hvernig jökullinn hefur sorfið landslagið og skilið eftir jökulgarða og aðrar jökulminjar.

Markmið:

Frekari uppbygging göngustíga, merkinga og fræðsluskilta um jarðfræði svæðisins haldi áfram í samstarfi landeigenda og þjóðgarðsins. Að tengja Hjallanes við Heinabergssvæðið með göngubrú yfir Kolgrímu.

Skilmálar:

Deiliskipulag tilgreini fyrirkomulag og tengingar ferðaleiða innan svæðisins og við Heinabergssvæðið auk staðsetningar upplýsinga- og fræðsluskilta á vegum þjóðgarðsins.

Hoffell

Forsendur:

Hluti af fjallendinu austan við Hoffellsjökul er innan þjóðgarðsins. Framan við jökullinn hefur myndast djúpt lón eftir að jökullinn fór að hörfa og er það vinsæll viðkomustaður ferðamanna. Krefjandi gönguleiðir eru um fjöllin um hrikaleg gil og tignarleg fjöll. Skóglendi er við Hoffellsjökul og þar eru meðal annars búsvæði sjaldgæfra háplantna og fléttutegunda. Verulegur hluti Hoffellssvæðisins telst til víðerna lýtur skilmálum sem slíkt.

Markmið:

Helsti áningarstaður á Hoffellssvæði verði við lónið fyrir framan Hoffellsjökul. Þar verði bílastæði og salemisaðstaða en einnig er mikilvægt að koma upp upplýsinga- og fræðsluskiltum, ekki síst viðvörðunum vegna hættu á svæðinu. Gert er ráð fyrir frekari uppbyggingu göngustíga og uppsetningu fræðsluskilta í samstarfi við landeigendur, m.a. með göngubrú yfir Efstafellsgil.

Skilmálar:

Deiliskipulag tilgreini eftirfarandi meginatriði:

- Áningarstað með bílastæði og salemisaðstöðu, staðsettan við lónið, neðan öldunnar.
- Helstu göngu- og reiðhjólaleiðir innan svæðisins og tengingar út fyrir það.
- Tvo skála, gönguskála undir Gjánúpi og gistiskála við enda vegar upp úr Hoffellsdal.
- Staðsetningu helstu upplýsinga- og fræðsluskilta.

Gert er ráð fyrir því að ofangreindir skálar séu á vegum landeigenda.

Höfn (utan þjóðgarðs)

Forsendur:

Ráðgjafanefnd umhverfisráðuneytisins gerir ráð fyrir byggingu nýrrar gestastofu á hverju rekstarsvæði þjóðgarðsins. Höfn er eini þéttbýlisstaðurinn á suðursvæði þjóðgarðsins og útvörður þess í austri. Langt er til næstu stóru þéttbýliskjarna. Á Höfn er alhliða þjónusta við ferðamenn og gestafjöldi nemur hundruðum þúsunda. Þar er nauðsynlegt að gera þjóðgarðinn sýnilegan og þaðan er stutt að fara á Hoffells- og Heinabergssvæðin en einnig til friðlandsins á Lónsöræfum sem er í umsjón þjóðgarðsins. Stefnt er að því að húsnaði, sem þegar er til staðar, verði nýtt undir starfsemi gestastofu til að byrja með, í samvinnu við Jöklasýningu á Höfn.

Markmið:

Að gera upplýsingar um þjóðgarðinn aðgengilegar ferðamönnum á þéttbýliskjarna svæðisins.

Að koma upp gestastofu á Höfn með upplýsingum um jökla og sérstöðu svæðisins, t.d. með samstarfssamningi við Jöklasýninguna.

Upplýsingagjöf verði á vegum þjóðgarðsins á Höfn allt árið.

Stafafellsfjöll/Lón (utan þjóðgarðs)

Forsendur:

Innan friðlandsins á Lónsöræfum er nú ýmis starfsemi, svo sem rekstur skála og tjaldstæðis, merktar hafa verið gönguleiðir og boðið er upp á skipulagðar gönguferðir. Landvörður er á svæðinu hluta úr sumri. Friðlandið er utan Vatnajökulsþjóðgarðs en þjóðgarðurinn hefur haft umsjón með því skv. samningi við Umhverfisstofnun.

Markmið:

Að halda áfram landvörslu á Lónsöræfum yfir sumartímann. Í því felst m.a. viðhald á göngustígum og merking þeirra og uppsetning fleiri fræðsluskilta í samvinnu við landeigendur.

Að upplýsingagjöf á vegum þjóðgarðsins verði einnig í Lóni yfir sumartímann. Landvarsla og upplýsingagjöf verði í góðu samstarfi þjóðgarðs og landeigenda.

Vetraríþróttar- og útivistarsvæði við Goðahrygg

Forsendur:

Á Goðahrygg rísa tindar í yfir 1000 metra hæð og þar opnast mögulega leið á Vatnajökul innan fárra ára. Sérstæðar aðstæður í landslagi, landhæð og aðgengi gera svæðið áhugavert fyrir vetraríþróttir og útivist á jökli.

Markmið:

Svæðið verði áhugaverður valkostur í uppbyggingu ferðapjónustu með áherslu á vetraríþróttir og útivist á jökli.

Skilmálar:

Heimilt er að byggja upp á svæðinu vetraríþróttaaðstöðu með veitingasölu og þess háttar, á vegum

sjálfstæðra rekstraraðila. Tryggja skal að starfsemi af þessu tagi leiði ekki til mengunar, hávaða eða umferðar sem spillir upplifun annarra ferðamanna á nálægum svæðum.

Vetraríþrótt- og útivistarsvæði við Jöklael

Forsendur:

Í Jöklaeli er miðstöð ferðapjónustu sem tengist ferðum á Vatnajökul. Þar er tækifæri til að byggja upp frekari aðstöðu í framtíðinni fyrir ferðamenn sem áhuga hafa á jöklaferðum, fjallaferðum og hugsanlega skíðaiðkun. Landslag umhverfis Jöklael einkennist af fjöllum í yfir 1000 metra hæð og ísbreiðu Vatnajökuls. Landslagið, hæð landsins og gott aðgengi myndar því kjöraðstæður fyrir jöklaferðir og skíðaiðkun að sumarlagi.

Markmið:

Svæðið verði áhugaverður valkostur í uppbyggingu ferðapjónustu með áherslu á vetraríþróttir og útivist á jökli.

Skilmálar:

Heimilt er að byggja upp á svæðinu vetraríþróttaaðstöðu með veitingasölu og þess háttar, á vegum sjálfstæðra rekstraraðila. Tryggja skal að starfsemi af þessu tagi leiði ekki til mengunar, hávaða eða umferðar sem spillir upplifun annarra ferðamanna á nálægum svæðum.

Skáli Jöklaelrannsóknafélagsins í Esjufjöllum

Forsendur:

Á svæðinu er skáli í eigu Jöklaelrannsóknafélagsins sem er mikilvæg bækistöð fyrir leiðangra félagsins.

Markmið:

Áframhaldandi afnot í þágu vísinda en með gistimöguleikum fyrir almenning.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri ráð fyrir einum skála fyrir vísindastarfsemi. Ekki er gert ráð fyrir annarri starfsemi eða uppbyggingu. Gæta skal sérstakrar varúðar í umgengni í samræmi við verndarákvæði fyrir jökulsker. Ekki er gert ráð fyrir annarri starfsemi eða uppbyggingu.

Grímsfjall

Forsendur:

Á svæðinu eru skalar í eigu Jöklaelrannsóknafélagsins sem eru mikilvægar bækistöðvar fyrir leiðangra félagsins og vettvangur margvíslegra rannsókna.

Markmið:

Áframhaldandi afnot í þágu vísinda en með gistimöguleikum fyrir almenning.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri ráð fyrir allt að 4 skálum fyrir vísindastarfsemi. Ekki er gert ráð fyrir annarri starfsemi eða uppbyggingu. Ekki er gert ráð fyrir annarri starfsemi eða uppbyggingu.

Suðursvæði þjóðgarðsins - Önnur þjónustusvæði og -einingar

Upplýsingatorg eða -hlið verði á eftirtöldum stöðum við þjóðveg nr.1, hringveg.

- Við brúarbita á Skeiðarársandi.
- Austan við Jökulsárlón.
- Við upphaf vegarins inn á Heinabergssvæðið vestan megin til að byrja með og einnig austan megin þegar sá vegur verður opnaður.
- Við Hoffellsafleggjarann.
- Við afleggjarann að Höfn.
- Á Höfn við upplýsingastöð/Jöklaelýningu.
- Í Lóni.

Upplýsingahlið eða skilti verði við þjóðgarðsmörk á eftirtöldum stöðum:

- Við þjóðveg að Skaftafelli
- Við veg að Heinabergssvæðinu
- Við Hoffellsjökul, Jöklael, Gígjukvísl, Háöldu, Morsá, eldra útfall Skeiðarár og á gönguleið í Hjallanes.

Utan þjóðgarðs er gert ráð fyrir samstarfi þjóðgarðs og einkaaðila um eftirfarandi þjónustu á eftirtöldum stöðum:

- **Skálafell**, um upplýsingagjöf og eftirlit með Hjallanesi og Heinabergssvæði.
- **Hólmur**, upplýsingagjöf og eftirlit við Fláajökul og á Heinabergssvæðinu.
- **Hoffell** og/eða Miðfell, upplýsingagjöf og eftirlit.
- **Lón**, upplýsingagjöf.

9.4.5 Innan Vestursvæðis

Kirkjubæjarklaustur (utan þjóðgarðsmarka)

Forsendur:

Gert er ráð fyrir að gestastofa verði staðsett inni í þéttbýlinu á Kirkjubæjarklaustri þar sem útsýni er gott að Lómagnúpi og Vatnajökli. Þar er jafnframt stutt í aðra þjónustu, s.s. verslun, banka o.fl. Staðsetning í nálægð við þá þjónustu, sem þegar er rekin, getur bæði eftir þau fyrirtæki sem þar starfa og gefur kynningarstarfsemi þjóðgarðsins meira vægi. Áform eru uppi um stækkun þjóðgarðsins innan Skaftárhrepps og því er mikilvægt að koma sem fyrst upp öflugri þjónustustarfsemi á vegum garðsins á Kirkjubæjarklaustri.

Markmið:

Að á Kirkjubæjarklaustri risi fjölsótt gestastofa þar sem unnið verður að kynningu á þjóðgarðinum í samstarfi við aðra aðila. Þar verði einnig unnið að rannsóknum á náttúrufari þjóðgarðsins, eflingu byggðar og atvinnulífs. Fyrst um sinn verður upplýsingum um þjóðgarðinn komið á framfæri í samstarfi við upplýsingastöð Skaftárhrepps og Kirkjubæjarstofu.

Nýjadalur á Sprengisandsleið

Forsendur:

Í Nýjadal rekur Ferðafélag Íslands gistiskála og tjaldsvæði. Þar er aðsetur landvarðar yfir sumartímann. Frá Nýjadal er góð tenging við göngu- og ökuleiðir í Vonarskarð, um Gæsavatnaleið í Öskju og um Bárðargötu í Jökulheima.

Markmið:

Á svæðinu verði landvörslustöð þar sem miðlað er upplýsingum um náttúrufar svæðisins með sérstakri áherslu á jarðfræði og sögu. Upplýsingar verði settar fram í texta og myndum, á spjöldum, bæklingum og upplýsingaskiltum.

Skilmálar: Deiliskipulag geri ráð fyrir eðlilegri þróun þjónustu í samstarfi við einkaaðila af sama tagi og verið

hefur í hlutfalli við vaxandi gestafjölda.

Blágil (utan þjóðgarðsmarka)

Forsendur:

Í svæðisskipulagi miðhálandisins er gert ráð fyrir verslunar- og þjónustusvæði í Blágiljum og að þar byggist upp ferðaþjónusta. Á staðnum er tjaldsvæði, gangnamannahús, hesthús og hestagerði. Landverðir Lakagígasvæðisins hafa aðsetur í Blágiljum.

Markmið:

Gert er ráð fyrir að landvörslustöð verði áfram í Blágiljum. Gera þarf ráð fyrir aukinni uppbyggingu á svæðinu vegna fjölgunar landvarða.

Galti (utan þjóðgarðsmarka)

Forsendur:

Galti, sem er á suðurmörkum þjóðgarðsins er móbergshryggur suðvestur úr Varmárfelli. Yfir hann liggur meginadkomuleiðin að Lakagígum sem gefur möguleika á aukinni og skipulagðari upplýsingamiðlun til gesta og þar með minna álagi á Lakagígasvæðið.

Markmið:

Gert er ráð fyrir þjónustustöð á Galtu með móttöku landvarða og snyrtiaðstöðu fyrir ferðamenn. Við eða umhverfis þjónustustöðina verði gert dvalarsvæði með borðum og bekkjum, þar sem njóta má góðs útsýnis yfir Lakagíga. Þar væri miðlað upplýsingum um náttúrufar svæðisins með sérstakri áherslu á jarðfræði og sögu.

Hólaskjól við Lambaskarðshóla (utan þjóðgarðsmarka)

Forsendur:

Í Hólaskjóli er hálandismiðstöð skv. skilgreiningu svæðisskipulags miðhálandisins. Þar er rekin ferðaþjónusta og þar er landvörslustöð sem þjónar einkum syðri hluta vestursvæðis.

Markmið:

Gert er ráð fyrir landvarðarstöð áfram ásamt upplýsingamiðlun.

Hrauneyjar (utan þjóðgarðsmarka)

Forsendur:

Í Hrauneyjum er landvörslustöð sem þjónar einkum miðvestursvæði. Þar er mikilvægt að miðla upplýsingum enda er þar meginviðkomustaður akandi og gangandi ferðamanna á leið inn á norðanvert vestursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs, um Sprengisand, í Bárðardal - Vonarskarð - Öskju, Jökulheima og á Vatnajökul. Þar er akandi umferð allt árið.

Markmið:

Gert er ráð fyrir landvörslustöð áfram ásamt upplýsingamiðlun. Með tilliti til þess að í Hrauneyjum er talsverð umferð ferðamanna allt árið er stefnt að lengri viðverutíma landvarðar og samstarfi um upplýsingamiðlun allt árið.

Við Svarthöfða

Forsendur:

Gert er ráð fyrir nýjum gistiskála við Svarthöfða, sunnan Vonarskarðs. Gistiskálinn verður bæði aðgengilegur bílaumferð og göngufólki. Þaðan liggja megingönguleiðir í Vonarskarð.

Markmið:

Að bjóða upp á gistingu og upplýsingamiðlun við sunnanvert Vonarskarð.

Jökulheimar

Forsendur:

Á svæðinu eru skálar í eigu Jöklarannsóknafélagsins sem eru mikilvægar bækistöðvar fyrir leiðangra félagsins.

Markmið:

Áframhaldandi afnot í þágu vísinda en með gistimöguleikum fyrir almenning.

Skilmálar:

Deiliskipulag geri ráð fyrir allt að 4 skálum fyrir vísindastarfsemi. Ekki er gert ráð fyrir annarri starfsemi eða uppbyggingu.

Heimilt er að leigja almenningi gistirými í skálunum.

Ekki er gert ráð fyrir annarri starfsemi eða uppbyggingu.

Upplýsingatorg eða -hlið verði á eftirtöldum stöðum:

- á bílastæði við Laka.
- á Galtu.
- Merkt hlið við innkomu í þjóðgarðinn norðan við Tómasarhaga.
- Merkt hlið við innkomu í þjóðgarðinn á Hágönguvegi.
- Merkt innkomuhlið á Jökulheimavegi.
- Upplýsingaskilti í Hrauneyjum og Versölum.
- Upplýsingaskilti í Jökulheimum.
- Upplýsingaskilti í Nýjadal.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkn þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

9 Landnotkun >

9.5 Hefðbundin landnýting

Hefðbundin landnýting, svo sem búfjárbætt, fuglaveiði, hreindýraveiði og veiði í ám og vötnum er réttthöfum heimil á þeim svæðum sem tilgreind eru í reglugerð um Vatnajökulsþjóðgarð nr. 608/2008 með síðari breytingu, sbr. reglugerð, nr. 755/2009, viðauka III, sbr. 26. gr. rglg., enda séu uppfyllt ákvæði þeirra laga sem um nýtinguna fjalla.

Veiðar í ám og vötnum, sem og fugla- og hreindýraveiðar, eru einungis heimilar almenningi á sömu svæðum, þ.e. þeim sem falla undir viðauka III, sbr. 26. gr. reglugerðar um Vatnajökulsþjóðgarð, nema settar séu sérstakar takmarkanir um hana á viðkomandi svæðum. Annars staðar í þjóðgarðinum er slík nýting óheimil. Tryggja skal að öll hefðbundin landnýting sé sjálfbær, t.d. með leyfisveitingum eða öðru, eftir því sem við á. Meta þarf ástand á veiði og veiðistofnum og vakta þróun svo að tryggja megi sjálfbæra nýtingu. Tryggja skal, í samstarfi við rétthafa, eftir því sem við á, að landnýting valdi ekki spjöllum.

Búfjárbætt

Búfjárbætt er einungis heimil á svæðum þar sem hefðbundin landnýting er leyfð og skal hún vera sjálfbær. Miða skal við mat á beitilandi skv. reglugerð um gæðastýrða sauðfjárframleiðslu, nr. 10/2008. Komi í ljós að beit sé ósjálfbær og valdi hnignun gróðurs getur stjórn þjóðgarðsins farið fram á að beit verði hætt eða hún takmörkuð á viðkomandi svæði.

Fugla- og hreindýraveiðar

Veiðar á fuglum og hreindýrum innan Vatnajökulsþjóðgarðs eru einungis heimilar á þeim svæðum þar sem hefðbundin landnýting er leyfð og skilgreind eru í reglugerð, sbr. viðauka III. Innan gríðlands við Snæfell og austan þess eru veiðar takmarkaðar vegna mikilvægra varplanda og fellistaða, votlendis sem áformað er að verði alþjóðlegt vermdarsvæði (RAMSAR), vegna viðkvæms mosagróðurs og vegna gildis svæðisins fyrir almenna útivist og náttúruskoðun.

Allar veiðar, aðrar en minkaveiðar, eru bannaðar á eftirtöldum svæðum:

- Í Jökulsárgljúfrum, skv. afmörkun þeirra í reglugerð
- Í Skaftafelli, skv. afmörkun í reglugerð
- Innan gríðlands við Snæfell og austan þess, sbr. afmörkun hér fyrir neðan

Um veiðar á einstökum tegundum gilda eftirfarandi skilyrði:

Hreindýraveiðar eru ekki heimilar á eftirtöldum svæðum:

- Á Snæfellsöræfum, milli Háslóns og Jökulsár í Fljótsdal, fyrir 15. ágúst

Gæsaveiðar eru ekki heimilar á eftirtöldum svæðum:

- Á Austursvæði fyrir 1. september

Gríðland við Snæfell og austan þess:

Austurmörk fylgi austustu kvísl Jökulsár í Fljótsdal frá upptökum og norður að vaði. Þaðan bein lína vestur í Sótaleiði og frá þeim yfir á toppinn á Sandfelli. Frá honum yfir á Nálhúshnjúk og síðan í toppinn á Tíutíu. Línan fylgi svo Snæfellslóð þar sem hún fer yfir Grjótlæki og að vaði við Langahnjúk þar sem hún fer í topp hans og þaðan í topp Ketilhnjúks. Bein lína þaðan í topp Litla-Snæfells og síðan í upptök vestustu kvíslar Jökulsár í Fljótsdal. Suðurmörk fylgja síðan jaðri Eyjabakkajökuls að upptökum austustu kvíslar Jökulsár í Fljótsdal.

Refaveiðar

Veiðar á ref eru heimilar, skv. almennum reglum þar um, enda enda skulu þær stundaðar samkvæmt veiðireglum viðkomandi sveitarfélaga, með viðurkenndum veiðiaðferðum og í samráði við þjóðgarðsvörð. Halda skal skrá yfir veidd dýr og skila henni til þjóðgarðsvarðar.

Refaveiðar eru þó ekki heimilar á eftirtöldum svæðum:

- Í Skaftafelli.
- Í Jökulsárgljúfrum.
- Í Esjufjöllum.

Minkaveiðar

Stefnt er að útrýmingu minks. Veiðar á mink skulu stundaðar samkvæmt veiðireglum viðkomandi sveitarfélaga, með viðurkenndum veiðiaðferðum og í samráði við þjóðgarðsvörð. Halda skal skrá yfir veidd dýr og skila henni til þjóðgarðsvarðar.

Veiðar í ám og vötnum

Veiðar í ám og vötnum, skv. almennum reglum þar um, eru einungis heimilar á svæðum þar sem hefðbundin landnýting er heimil.

Eggjataka

Eggjataka er einungis heimil réttthöfum svæða þar sem hefðbundin landnýting er heimil, sbr. reglugerð um Vatnajökulsþjóðgarð. Eggjataka er óheimil á Snæfellsöræfum.



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulspjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun

 Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Verndarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulspjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

9 Landnotkun >

9.6 Efnistaka

Efnistaka er óheimil í þjóðgarðinum nema í sérstökum undantekningartilfellum vegna notkunar efnis innan þjóðgarðsins, sjá nánar liði 1 og 2 hér fyrir neðan. Núverandi og eldri efnistökustaðir innan Vatnajökulspjóðgarðs verði kortlagðir, gerð áætlun um frágang þeirra og þeim lokað sem ekki er heimild fyrir. Málsmeðferð vegna efnistöku skal vera skv. 1. og 2. lið að neðan, eftir því sem við á.

Óheimilt er með öllu að taka efni á svæðum sem njóta verndar skv. 37. gr. laga um náttúruvernd nr. 44/1999 og á svæðum með sérstökum verndarákvæðum sbr. kafla um landnotkun. Við mat á verndargildi fyrirhugaðra efnistökusvæða skal hafa forsendur í áttunda kafla til hliðsjónar, einnig þarf að meta sérstaklega verndargildi lausra jarðlaga, hvort um er að ræða svæði sem hafa að geyma upplýsingar um jarðsögu sem e.t.v. þykir nauðsynlegt að varðaveita til framtíðar. Ávallt skal tryggt að efnistaka hafi einungis óveruleg áhrif á vistkerfi og ásjónu efnistökustaðarins.

1)

Eiganda eða umráðamanni eignarlands er heimil án leyfis minni háttar efnistaka til eigin nota nema um sé að ræða jarðmyndanir og vistkerfi sem njóta verndar skv. 37. gr. laga um náttúruvernd, sbr. 47. gr. laga um náttúruvernd nr. 44/1999. Efnistaka sem fellur undir þennan lið skal tilkynnt til þjóðgarðsvarðar, m.a. til að tryggja að leiðarljósum og markmiðum Vatnajökulspjóðgarðs sé fylgt, öryggis gesta sé gætt, vandað sé til umgengni og frágangs og umhverfisáhrif verði sem minnst.

2)

Unnt er að heimila efnistöku vegna tiltekinna tímabundinna framkvæmda innan þjóðgarðs að undangenginni málsmeðferð skv. skipulags- og byggingarlögum, lögum um umhverfismat áætlaða og lögum um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda, eftir því sem við á, og að fengnu leyfi stjórnar Vatnajökulspjóðgarðs og framkvæmdaleyfi viðkomandi sveitarstjórnar. Leyfin er hægt að binda ákveðnum skilyrðum. Þau byggist á áætlun um efnistöku og frágang, sbr. 48. og 49. gr. laga um náttúruvernd nr. 44/1999. Undantekningarákvæði: Heimilt verður að ljúka efnistöku á efnistökusvæði samkvæmt útgefnu framkvæmdaleyfi, sem veitt hefur verið, áður en efnistökusvæðið féll undir Vatnajökulspjóðgarð.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokknir þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

9 Landnotkun >

9.7 Svæði til sérstakra nota

Í þjóðgarðinum eru svæði með sérstökum notum eða starfsemi af ýmsu tagi sem er yfirleitt ekki á vegum þjóðgarðsins. Slík svæði eru tilgreind í skipulagsáætlunum sveitarfélaganna, t.d. sem opin svæði til sérstakra nota eða svæði fyrir þjónustustofnanir.

Gera má ráð fyrir breytingum á slíkum notum og skulu þær koma fram í deiliskipulagi. Um slíkar breytingar skal fjallað í stjórn þjóðgarðsins og samstarfs leitað við viðkomandi sveitarfélag. Málsmeðferð falli að öðru leyti saman við breytingar á skipulagsáætlunum eftir því sem við á.

Í samningum við aðila, sem á slíkum svæðum starfa, skulu tilgreindar umgengnisreglur sem endurspeglar vemdaráherslur þjóðgarðsins og sett skilyrði um umhverfisstjórnun í samræmi við eigið verklag þjóðgarðsins.

Sumarbúðir við ÁstjörnForsendur:

Tjörnin er mikilvægt búsvæði flórgoðans.

Markmið:

Flórgoðinn verpi áfram óáreittur á Ástjörn.

Skilmálar:

Umferð við og um tjörnina er takmörkuð á varptíma flórgoðans frá 20. maí til 1.júlí skv. ákvæðum um sérstök vemdarsvæði.

Deiliskipulag í Ásbyrgi skal ná yfir svæðið.

Skeiðvöllur hestamannafélagsins FeykisForsendur:

Skeiðvöllurinn er staðsettur á landi Skógræktar ríkisins í mynni Ásbyrgis að vestanverðu.

Markmið:

Svæðið bjóði áfram upp á aðstöðu fyrir hestamenn.

Skilmálar:

Endurnýjun samnings milli Skógræktar ríkisins og hestamannafélagsins er háð samþykki Vatnajökulsþjóðgarðs. Deiliskipulag í Ásbyrgi skal ná yfir svæðið.

Íþróttasvæði í ÁsbyrgiForsendur:

Íþróttasvæðið er í innri hluta Ásbyrgis sem er vinsæll áningastaður ferðamanna. Það er einnig notað sem yfirfallstjaldsvæði þjóðgarðsins.

Markmið:

Íþróttasvæðið verði áfram í óbreyttri mynd, án frekari uppbyggingar.

Skilmálar:

Gerður verði nýr samningur milli Vatnajökulsþjóðgarðs, Ungmennafélags og Skógræktar ríkisins.

Golfvöllur í ÁsiForsendur:

Núverandi golfvöllur er í mynni Ásbyrgis en samkvæmt deiliskipulagi um Ásbyrgi og aðalskipulagi Norðurbings er gert ráð fyrir að hann verði færður á túnin í Ási.

Markmið:

Boðið verði upp á aðstöðu fyrir golf á túninu í Ási.

Skilmálar:

Gerður verði samningur við golfklúbbinn sem kveður á um að völlurinn verði grænn völlur með vottun.

Deiliskipulag í Ásbyrgi skal ná yfir svæðið.

Skáli Norrænu eldfjallastöðvarinnar við DyngjufjöllForsendur:

Í skála Norrænu eldfjallastöðvarinnar við Dyngjufjöll er aðstaða vísindamanna fyrir rannsóknir við Öskju og í Dyngjufjöllum.

Markmið:

Samningur verði gerður milli Vatnajökulsþjóðgarðs og Norrænu eldfjallastöðvarinnar um afnot af skálanum fyrir vísindastarfsemi, með hugsanlega nýja staðsetningu við þjónustusvæði í Drekgili.

Skilmálar:

Ekki er gert ráð fyrir endurnýjun skálans.

Skáli við SylgjufellForsendur:

Við Sylgjufell er að finna skála í einkaeigu, sem er ekki skráður sem fasteign, án lóðarafmörkunar og frekari skilmála af hálfu sveitarfélagsins, Ásahrepps. Skálinn er á þjóðlendu og háður leyfi forsætisráðherra og sveitarfélags.

Markmið:

Ekki verði gert ráð fyrir frekari uppbyggingu á svæðinu.

Skilmálar:

Frekari uppbygging á svæðinu er óheimil. Eiganda er skylt að veita aðgang að a.m.k. hluta af skálanum sem neyðarskýli.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokknir þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itæfni

10 Vöktun og rannsóknir

Til að tryggja verndun náttúru- og menningarminja þjóðgarðsins þarf í fyrsta lagi að skrá og kortleggja þau fyrirbæri sem til staðar eru og í öðru lagi að vakta ástand þeirra til lengri tíma svo að bregðast megi við aðsteðjandi vanda. Enn fremur er æskilegt að fylgjast með samfélagslegum áhrifum þjóðgarðsins til lengri tíma.

Mikil þekking er nú þegar fyrir hendi á náttúru- og menningarminjum þess svæðis sem þjóðgarðurinn spannar og margvísleg vöktunarverkefni hafa verið þar í gangi um árabil. Nánari grein er gerð fyrir stöðu þekkingar hvað þetta varðar í tillögum að verndaráætlun fyrir einstök svæði. Hér á eftir er skilgreindur sá þekkingargrunnur sem yfirvöld þurfa að tryggja þjóðgarðinum með stefnu sinni í málefnum náttúru- og samfélagsrannsókna á Íslandi. Enn fremur eru nefnd nokkur vöktunarverkefni sem æskilegt er að viðhalda eða koma á laggirnar eftir atvikum. Gera þarf samninga við viðkomandi rannsóknarstofnanir og hópa um gerð upplýsingaþekja og afnot af rannsóknar- og vöktunargögnum eftir því sem við á.

Þjóðgarðurinn hvetur jafnframt til akademískra rannsókna sem hafa skírskotun til eða stuðla að aukinni þekkingu á náttúru, menningarminjum og samfélagslegum áhrifum þjóðgarðsins. Allar rannsóknir í þjóðgarðinum eru háðar leyfi þjóðgarðsvarðar á viðkomandi svæði.

Grunnrannsóknir og skráning á náttúru- og menningarminjum þjóðgarðsins:

- Útbúa jarðfræðikort af þjóðgarðinum (berggrunnur, jarðgrunnur, höggun) í 1:250.000
 - vinna nákvæmari jarðfræðikort þar sem ástæða þykir til eða jarðfræði er óvenju sérstök
- Skrá og hnitsetja helstu jarðmyndanir og vistkerfi sem njóta sérstakrar verndar samkvæmt 37. gr. náttúruverndarlaga o.fl. (eldvörp, gerviggar, eldhraun, hverir, laugar, stöðuvötn, ár, fossar, votlendi)
- Meta og flokka landslag í þjóðgarðinum og skrá helstu landslagsfyrirbæri hans
- Útbúa jarðvegs- og rofkort af þjóðgarðinum í 1:250.000
 - vinna nákvæmari jarðvegs- og rofkort þar sem land liggur undir skemmdum
- Útbúa gróðurlenda- og vistgerðakort af þjóðgarðinum í 1:50.000 og merkja á kort þau svæði þar sem tegundaauði er óvenju mikil eða lífríki sérstakt að öðru leyti
- Taka saman lista yfir fánu (spendýr, fuglar, fiskar, smádýr), flóru (háplöntur, mosi) og fungu (sveppir og fléttur) miðað við 10x10 km reiti innan þjóðgarðsins
- Skrá og kortleggja helstu menningarminjar og ferðaleiðir þjóðgarðsins (býli, sel, reiðleiðir, ferjustaðir)
- Skrá örnefni og safna sögnum og þjóðsögum sem tengjast þeim og þjóðgarðinum.

Vöktunarrannsóknir: Mat og vöktun á ástandi náttúru og menningarminja þjóðgarðsins, m.a. í ljósi breytinga á landnýtingu og loftslagi:

- Fylgjast með gróðurframvindu og vakta helstu lykiltegundir í þjóðgarðinum (gróðurreitir í Skaftafelli og Jökulsárgljúfrum, fálki, rjúpa, heiðagæs)
- Meta og vakta jarð- og landeyðingu í þjóðgarðinum (uppblástur og áfok, landbrot vegna jökulfljóta)
- Meta og vakta útbreiðslu og áhrif ágengra, framandi tegunda í þjóðgarðinum (minkur, lúpína)
- Meta og vakta náttúrunytjar í þjóðgarðinum (beit, veiðar, berja- og grasatekja)
- Meta og vakta ástand og aðgengi að menningarminjum þjóðgarðsins (eyðibýli, sel, gamlar þjóðleiðir, ferjustaðir)
- Meta og vakta áhrif ferðamanna á náttúru þjóðgarðsins (gróðurskemmdir, truflun á dýralífi, akstur utan vega, skemmdir á jarðminjum og hverahrúðri)
- Meta og vakta áhrif loftslagsbreytinga og breytinga á landnýtingu á náttúru þjóðgarðsins:
 - breytingar á jökulsporðum (hop, framskrið, þykkt)
 - gróðurframvindu á jökulaurum, jökulskerjum, söndum og auðnum
 - breytingar á blómgunartíma plantna og komu og varpi farfugla
 - breytingar á rústasvæðum á austursvæði

Efnahags- og samfélagsrannsóknir: Áhrif þjóðgarðsins á samfélagsþróun, efnahag og ímynd:

- Meta og vakta umfang ferðamennsku í þjóðgarðinum (fjöldi daggesta, fjöldi bíla, fjöldi gistinátta, fjöldi gangandi ferðamanna)
- Meta viðhorf gesta til fræðslu og þjónustu í þjóðgarðinum (viðhorfskannanir meðal gesta, fjöldi gesta sem tekur þátt í viðburðum)
- Meta afleidd áhrif þjóðgarðsins á atvinnustarfsemi og samfélagsþróun í jaðarbyggðum (framboð á þjónustu, fjöldi gistinátta, fjöldi ársverka sem tengjast þjóðgarðinum, viðhorf íbúa til þjóðgarðsins, mannfjöldapróun)
- Meta afleidd áhrif þjóðgarðsins á ferðaiðnað og ímynd landsins (viðhorfskannanir meðal þjóðarinnar, erlendra ferðamanna og ferðaþjónustuaðila)



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Verndarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itafeni

11 Eftirfylgni og endurskoðun

Framkvæmd Stjórnunar- og verndaráætlunar og mat á árangri

Gerð Stjórnunar- og verndaráætlunar er aðeins einn hluti af mörgum ferlum við stjórn þjóðgarðsins. Til að koma Stjórnunar- og verndaráætlun og stefnu stjórnar í framkvæmd þurfa aðrir ferlar einnig að vera virkir.

Til að meta árangur starfs og Stjórnunar þarf í ferlinu að setja upp mælikvarða sem fengnir eru með hliðsjón af settum markmiðum og varða vöktun á náttúrufragslegum, félagslegum og efnahagslegum þáttum auk vöktunar á menningarmínjum. Vöktun getur einnig snúið að innri starfsemi og Stjórnun en nauðsynlegt er að greina styrk- og veikleika Stjórnunar á sama hátt og þeirra auðlinda sem unnið er með.

Tengsl við aðgerðaáætlun

Stjórnunar- og verndaráætlun leggur grunninn að framtíðarsýn til lengri tíma og setur fram helstu markmið til að ná fram þeirri sýn.

Á grunni Stjórnunar- og verndaráætlunar er unnin aðgerðaáætlun þar sem starfsmarkmiðin eru nánar útfærð í einstökum verkefnum, til lengri eða skemmri tíma, sem hrinda þarf í framkvæmd. Forgangsröðun og útfærsla verkefna í aðgerðaáætlun tekur mið af fjárlagaramma og fjárhagsáætlunum þjóðgarðsins hverju sinni.

Breytingar á Stjórnunar- og verndaráætlun

Heimilt er að gera breytingar á Stjórnunar- og verndaráætlun. Stjórn þjóðgarðsins getur að eigin frumkvæði lagt til slíkar breytingar. Tillaga um það þarf ekki að koma frá viðkomandi svæðisráði en ætíð skal þó leita umsagnar svæðisráðs áður en tillagan er send umhverfisráðherra til staðfestingar, sbr. 6. mgr. 12. gr. laga um Vatnajökulsþjóðgarð.

Breyting á Stjórnunar- og verndaráætlun vegna stækkunar þjóðgarðsins

Ekki er ólíklegt að á næstu árum komi til stækkunar þjóðgarðsins, með friðlýsingu svæða sem yrðu viðbót við landssvæði Vatnajökulsþjóðgarðs. Slíkar viðbætur eru þegar í umræðunni og í greinargerð frumvarpsins, sem varð að lögum um Vatnajökulsþjóðgarð, er að finna umfjöllun um mögulega stækkun þjóðgarðsins síðar. Nefnd voru tiltekin svæði sem líkleg væru til að styrkja þjóðgarðinn og mynda mikilvægar landslagsheildir. En með hvaða hætti myndu slík svæði verða hluti af þjóðgarðinum? Og með hvaða hætti myndi Stjórnunar- og verndaráætlun taka á slíkri stækkun?

Mörk þjóðgarðsins eru ákveðin í reglugerð um Vatnajökulsþjóðgarð, nr. 608/2008, 3. gr. Með reglugerðinni var hið afmarkaða landsvæði jafnframt friðlýst sem þjóðgarður og tók friðlýsingin gildi með setningu reglugerðarinnar, sbr. 1. gr. laga um Vatnajökulsþjóðgarð, nr. 60/2007. Viðbótarlandsvæði yrði friðlýst með sama hætti, það er með breytingu á umræddri reglugerð, staðfestri af umhverfisráðherra, að undangengnu samþykki sveitarstjórna fyrir friðlýsingu, og eftir atvikum samþykki eigenda viðkomandi lands, sbr. 2. mgr. 1. gr. laganna.

Stjórnunar- og verndaráætlun þjóðgarðsins þarf jafnframt að útvíkka og aðlagva vegna hins nýja svæðis. Um það fer eins og aðra breytingu á Stjórnunar- og verndaráætlun. Frumkvæði eða tillaga þarf ekki að koma frá svæðisráðum, en leita þarf umsagnar svæðisráðs áður en stjórn sendir tillögu um það til umhverfisráðherra. Við gerð breytingar eða viðbótar við verndaráætlunina þarf að hafa samráð við Umhverfisstofnun og Náttúrufræðistofnun Íslands, landeigendur, sveitarstjórnir og aðra hagsmunaaðila á svæðinu. Tillaga að breytingu á Stjórnunar- og verndaráætlun getur annaðhvort verið í formi sérstaks viðauka, eða í formi breytinga á meginefni áætlunarinnar sem myndi þá auglýst að nýju og breytingarnar útlistaðar með skýrum hætti. Tillögu stjórnar skal auglýsa opinberlega og gefa almenningi og hagsmunaaðilum kost á að koma að athugasemdum, sbr. 4. mgr. 12. gr. laganna.

Endurskoðun Stjórnunar- og verndaráætlunar

Verndaráætlun skal endurskoðuð eigi sjaldnar en á 10 ára fresti, sbr. 6. mgr. 12. gr. laganna. Ráðherra ákveður með reglugerð nánar um efni verndaráætlunar og málsmæðferð við gerð og staðfestingu hennar. Við endurskoðun á verndaráætlun eða breytingu á einstökum hlutum hennar gilda sömu ákvæði um málsmæðferð og gilda um gerð verndaráætlunar í upphafi, þ.e. 3. - 5. mgr. 12. gr. laganna. Það er hlutverk stjórnar að hlutast til um að verndaráætlun sé tekin til endurskoðunar.



Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Verndarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Verndarsvæði
- 9.2 Viðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og itarefni

12 Umhverfisskýrsla

Í tengslum við gerð Stjórnunar- og verndaráætlunar var gerð umhverfisskýrsla í samræmi við lög um umhverfismat áætlana, nr. 105/2006. Í lokakafla umhverfisskýrslunnar eru niðurstöður umhverfismatsins dregnar saman og þær eru birtar hér fyrir neðan en umhverfisskýrslan í heild er í sérstöku fylgiskjali.

Heildaráhrif Stjórnunar- og verndaráætlunar á alla umhverfisþætti samanlagt

Í umhverfismati tillögu að verndaráætlun voru fyrst flokkuð út þau markmið sem ekki voru talin varða framkvæmdir eða starfsemi sem fellur undir lög um mat á umhverfisáhrifum. Einnig voru flokkuð út þau markmið sem voru talin hafa það óveruleg eða lítil áhrif á umhverfið að ekki væri ástæða til að fjalla nánar um þau. Eftir stóðu markmið sem farið var í gegnum m.t.t. hvort þau teldust jákvæð eða neikvæð og hvort þau samræmust þeim umhverfisviðmiðum sem áætlunin og umhverfismatið byggir á. Þessi skoðun leiddi í ljós að að markmið verndaráætlunar eru í samræmi við umhverfisviðmið í alþjóðlegum samningum og skuldbindingum og stefnu og markmið íslenskra stjórnvalda. Markmiðin eru í heild talin geta haft veruleg jákvæð áhrif á alla skilgreinda umhverfisþætti. Engin veruleg neikvæð áhrif eru talin geta orðið af stefnunninni en sum markmið eru talin geta haft bæði óveruleg neikvæð og jákvæð áhrif.

Þrátt fyrir ofangreinda niðurstöðu um að Stjórnunar- og verndaráætlun telst ekki hafa veruleg neikvæð áhrif á umhverfi og samfélag, er sett fram stefna í áætluninni um að skilgreina og fylgjast með þróun og breytingum í starfsumhverfi þjóðgarðsins. Nauðsynlegt þykir að fylgjast vel með breytingum á efnahagslegum, náttúrfarslegum og samfélagslegum þáttum. Það skapar möguleika á að grípa tækifæri sem gefast, bregðast við ógnunum sem að stöðja og nýta styrk og sérstöðu til að ná enn meiri árangri í starfsemi. Þjóðgarðurinn mun því skilgreina og fylgjast með þróun helstu áhrifapátta í starfsumhverfi sínu í því skyni að treysta grundvöll góðrar stjórnunar og vandaðrar ákvörðunartöku.

Líkleg þróun umhverfisins án Stjórnunar- og verndaráætlunar

Samkvæmt lögum um umhverfismat áætlana skal í umhverfisskýrslu fjalla um líklega þróun umhverfisins án framfylgdar viðkomandi áætlunar. Þar sem Vatnajökulsþjóðgarður nýtur þegar verndar skv. lögum og kveðið er á um umgegna og stjórnun að talsverðu leyti í reglugerð um þjóðgarðinn, má segja að líklegt sé að þjóðgarðurinn breytist lítið þegar til skemmri tíma er lítið. Hinsvegar má ætla að ferðamönnum á svæðinu muni fjölga, bæði vegna kynningar á Íslandi almennt og þjóðgarðinum sérstaklega, og þá er mikilvægt að sett sé nánari umgjörð um verndun og nýtingu, mannvirkjagerð og umferð, líkt og gert er í tillögu að Stjórnunar- og verndaráætlun. Telja verður að með framfylgd áætlunarinnar sé unnt að koma í veg fyrir veruleg neikvæð umhverfisáhrif þar sem skilgreint er nánar en í lögum og reglugerð um þjóðgarðinn hvernig standa skuli að verndun og nýtingu þannig að umhverfi svæðisins varðveitist og fái að þróast sem mest eftir náttúrulegum ferlum.



Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs náttúruvernd, útivist og byggðapróun

 Search this site

Forsíða

Ávarp formanns stjórnar

1 Inngangur

2 Forsendur

- 2.1 Stofnun þjóðgarðsins
- 2.2 Lagarammi og stefna stjórnvalda
- 2.3 Vemdarflokkun þjóðgarðsins
- 2.4 Tengsl við skipulag og leyfisveitingar

3 Lýsing á þjóðgarðinum

- 3.1 Land þjóðgarðsins
- 3.2 Náttúra og samfélag
- 3.3 Sérstaða þjóðgarðsins
- 3.4 Stjórnsýsla
- 3.5 Samstarfsaðilar

4 Hlutverk

5 Leiðarljós

6 Framtíðarsýn

7 Markmið

8 Mat á verndargildi

9 Landnotkun

- 9.1 Vemdarsvæði
- 9.2 Víðerni Vatnajökulsþjóðgarðs
- 9.3 Samgöngur
- 9.4 Þjónustusvæði
- 9.5 Hefðbundin landnýting
- 9.6 Efnistaka
- 9.7 Svæði til sérstakra nota

10 Vöktun og rannsóknir

11 Eftirfylgni og endurskoðun

12 Umhverfisskýrsla

13 Heimildir og ítarefni

13 Heimildir og ítarefni

Eftirfarandi eru helstu gögn sem stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs byggist á og kunna að nýtast sem ítarefni. Fyrst eru taldar tillögur svæðisráðanna fjögurra en þeim fylgja, hverri um sig, ítarlegar heimildaskrár sem vísað er til að öðru leyti.

Tillögur svæðisráða:

Sigprúður Stella Jóhannsdóttir (2010). Verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs. Tillögur fyrir Norðursvæði. Náttúrustofa Norðausturlands.

Guðrún Á. Jónsdóttir (2010). Verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs. Tillögur fyrir austursvæði. Náttúrustofa Austurlands.

Þorvarður Árnason (2010). Suðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs. Tillaga að verndaráætlun. Fræðasetur Háskóla Íslands á Hornafirði.

Þorvarður Árnason (2010). Verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs. Tillögur fyrir vestursvæði. Fræðasetur Háskóla Íslands á Hornafirði.

Önnur helstu gögn:

Alta ehf (2010). Samráð um stefnu Vatnajökulsþjóðgarðs. Vefur um afrakstur samráðsfundar, aðgengilegur á www.alta.is/vjokull.

Umhverfisráðuneytið (2006). Skýrsla ráðgjafarnefndar umhverfisráðuneytisins um stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs.

Alþingi. Greinargerð með frumvarpi til laga um Vatnajökulsþjóðgarð, sem síðar urðu að lögum nr. 60/2007. Skoðað á vefslóðinni: <http://www.althingi.is/altext/133/s/0439.html>

Thomas, L and Middleton, J. (2003). Guidelines for Management Planning of Protected Areas. Best practice Protected Area Guidelines Series No. 10, Adrian Phillips, Series Editor. IUCN.

Dudley, N. (2008). Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. IUCN

Helstu lög og reglugerðir:

Lög um Vatnajökulsþjóðgarð nr. 60/2007

Lög um náttúruvernd nr. 44/1999

Skipulags- og byggingarlög nr. 73/1997, með síðari breytingum

Vegalög nr. 29/2007

Lög um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta nr. 58/1998

Reglugerð um Vatnajökulsþjóðgarð nr. 608/2008, með síðari breytingum

Skipulagsreglugerð nr. 400/1998, með síðari breytingum

Byggingarreglugerð nr. 441/1998, með síðari breytingum